

ΕΘΝΙΚΟ
ΚΕΝΤΡΟ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ
ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ &
ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΙΕ΄ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ

ΤΜΗΜΑ ΑΚΟΛΟΥΘΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΤΕΛΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ο πρώτος ραδιοφωνικός σταθμός στην Ελλάδα, 1928-1947

.....

Η συνέργια του «Ράδιο- Τσιγγιρίδη»
με την εφημερίδα «Μακεδονία»

Επιβλέπων: Εμμανουήλ Χαιρετάκης

Σπουδαστής: Νέστορας Τυροβούζης

ΑΘΗΝΑ - 2004

Μία σύντομη περίληψη

Στα 1928, δέκα χρόνια πριν ξεκινήσει την λειτουργία του ο ραδιοφωνικός σταθμός του επίσημου Κράτους, ο Χρίστος Τσιγγιρίδης, ένας πρωτοπόρος ιδιώτης, ξεκίνησε στην Θεσσαλονίκη τον πρώτο ραδιοφωνικό σταθμό της Ελλάδας.

Σύντομα θα γίνει φίλος με τον εκδότη της εφημερίδας «Μακεδονία», Ι. Βελλίδη, και θα συνεργαστούν μαζί για να παρουσιάσουν μέσα από τον «πομπό Τσιγγιρίδη», ψυχαγωγικά προγράμματα και ειδησεογραφία στους Θεσσαλονικείς, στην Βόρεια Ελλάδα και όπου αλλού έφτανε το σήμα του σταθμού. Αυτή μπορεί να χαρακτηριστεί, τηρουμένων των αναλογιών, ως η πρώτη σύμπραξη ραδιοφώνου και Τύπου στην Ελλάδα.

Η συνεργασία του Τσιγγιρίδη με τη «Μακεδονία» ήταν πολυσχιδής και σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να προσπαθήσει να εξερευνήσει ορισμένες πτυχές της. Η προσπάθεια να περιγραφεί η ιστορία του πρώτου ραδιοφωνικού σταθμού και η σχέση του με την «Μακεδονία» στηρίζεται στην τεκμηρίωση με βάση τον τοπικό ημερήσιο και περιοδικό Τύπο της εποχής, σε ιστορικά έγγραφα και ντοκουμέντα της περιόδου, σε προσωπικές μαρτυρίες ανθρώπων που έζησαν από κοντά τον Τσιγγιρίδη και τον Βελλίδη και λιγότερο στη σχετική βιβλιογραφία, η οποία είναι περιορισμένη και, σε ορισμένες περιπτώσεις, περιέχει ιστορικά κενά και ανακρίβειες.

Το αποτέλεσμα ήταν να συγκεντρωθεί υλικό, που πρώτη φορά δημοσιοποιείται, σχετικά με τον ραδιοφωνικό σταθμό του Τσιγγιρίδη, τη σχέση του με την «Μακεδονία» και τις συνθήκες που οδήγησαν στην τελική παύση του σταθμού το 1947.

Λέξεις κλειδιά:

Χρίστος Τσιγγιρίδης, Εθνικό Ίδρυμα Ραδιοφωνίας (Ε.Ι.Ρ), Ράδιο- Τσιγγιρίδη, Ράδιο- Σαλονίκη, Υπηρεσία Ραδιοφωνικών Εκπομπών (Υ.Ρ.Ε.), «Wehrmachtssender Saloniki», Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης (Δ.Ε.Θ.), Εφημερίδα «Μακεδονία», Ιωάννης Βελλίδης, Νίκος Καρμίρης, Κοσμάς Τσαντσάνογλου, Telefunken, Marconi, Siemens & Halske, Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης, ραδιόφωνο, μεγάφωνα, «Μέγας Λέκτης», «Λέκτης».

A short summary

In 1928, ten years before the formal radio station of the Greek State became operational, Christos Tsiggiridis, a pioneer, put in operation the first Greek radio station in Thessaloniki.

Soon Tsiggiridis will become acquainted to I. Vellidis, owner of the newspaper «Macedonia», and these two will work together in order to present through Tsiggiridis's station entertainment and news programmes to the people of Thessaloniki, to Northern Greece in general, and to whomever the station's signal could reach. This co-operation can be described, all things considered, as the first affiliation between a newspaper organization and a radio station in Greece.

The collaboration between Tsiggiridis and «Macedonia» had many aspects and the main purpose of this survey is to attempt to explore some of its factors. The attempt to describe the history of the first radio station and its connection to «Macedonia» is based upon evidence provided by the daily and periodical local newspapers, formal letters and documents of that period, the personal accounts of people who were related to Tsiggiridis and Vellidis, and less by the related bibliography, which, in some cases, contained inaccuracies and historical gaps. As a result, this survey produced a large amount of historical material and information, that hasn't been published before, concerning Tsiggiridis's radio station, its connection to «Macedonia», and the circumstances that led to the termination of the station's operation in 1947.

Key words:

Christos Tsiggiridis, Radio- Tsiggiridis, Radio- Salonik, National Radio Broadcast Service (Y.P.E), Wehrmachtsender Saloniki, International Fair of Thessaloniki, Newspaper «Macedonia», Giannis Vellidis, Nikos Karmiris, Kosmas Tsantsanoglou, Marconi, Telefunken, Thessaloniki's Press Office, radio station, radio broadcast, loudspeaker, Siemens & Halske.

*Ο πρώτος ραδιοφωνικός σταθμός
στην Ελλάδα, 1928-1947*

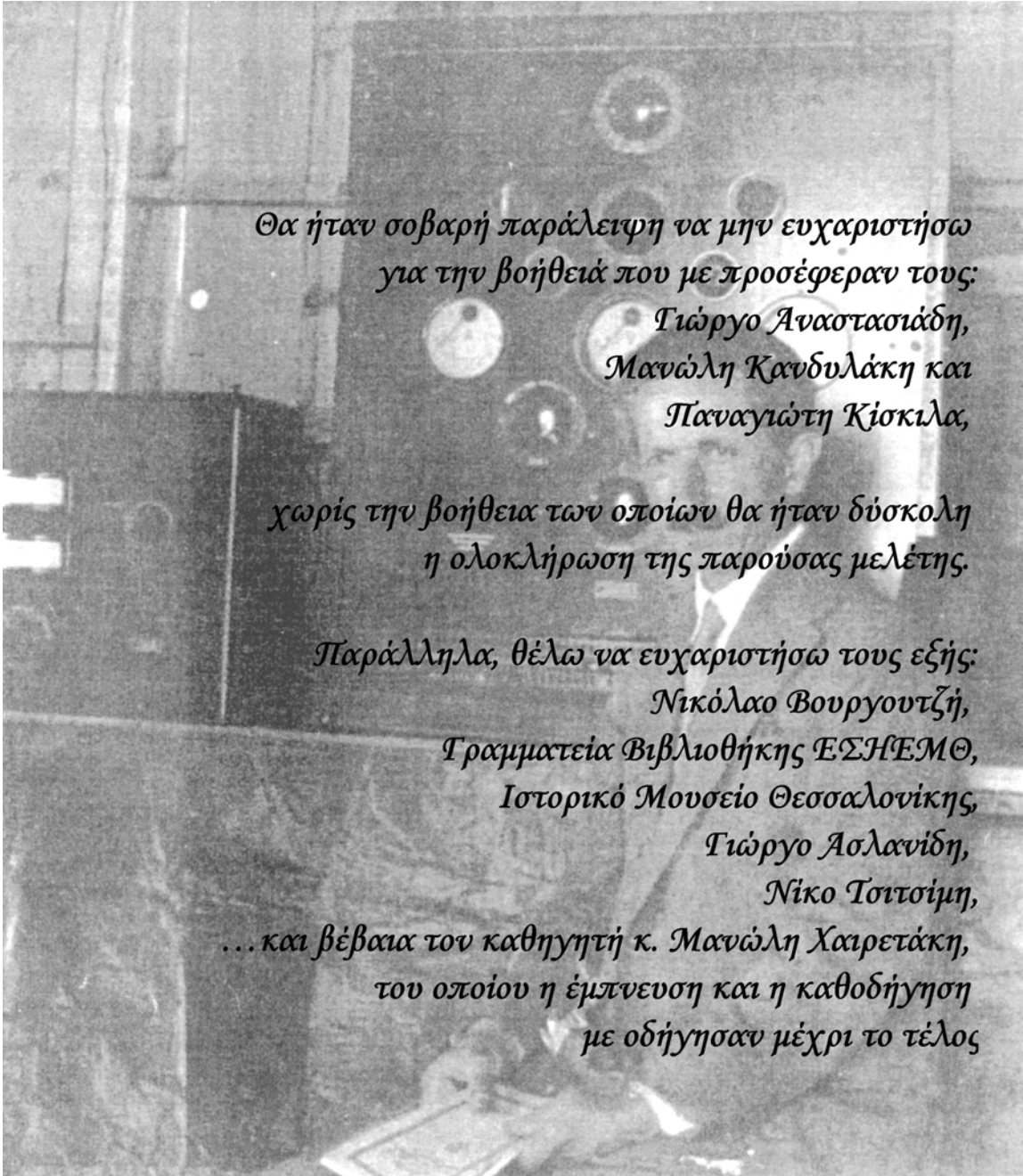
*Η συνέργεια του «Ράδιο- Τσιγγιρίδη»
με την εφημερίδα «Μακεδονία»*

Νέστορας Τυροβούζης

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΙΑ ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ	2
A SHORT SUMMARY	3
1. «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ»- ΤΣΙΓΓΙΡΙΔΗΣ. Η ΣΥΜΠΡΑΞΗ ΠΟΥ ΕΓΡΑΨΕ ΙΣΤΟΡΙΑ.....	7
2. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, Η ΠΟΛΗ ΠΟΥ ΓΕΝΝΗΣΕ ΤΟ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ.....	9
Η ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1929-1940... ..	11
...ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟ 1940-1947	15
Η ΚΟΙΤΙΔΑ ΤΟΥ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟΥ: Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΎΚΘΕΣΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.....	18
3. Η «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ», Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΠΟΥ ΣΤΗΡΙΞΕ ΤΟ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ ΤΣΙΓΓΙΡΙΔΗ	20
4. ΧΡΙΣΤΟΣ ΤΣΙΓΓΙΡΙΔΗΣ: Ο ΠΡΩΤΟΠΟΡΟΣ ΤΗΣ ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΑΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ.....	23
ΟΙ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΟ ΤΟΠΙΟ ΠΡΙΝ ΤΟΝ ΤΣΙΓΓΙΡΙΔΗ	26
ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΕΠΑΦΕΣ ΤΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΩΝ ΜΕ ΤΟ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ	28
Η ΓΕΝΕΣΗ ΤΟΥ ΣΤΑΘΜΟΥ	30
Η ΕΠΙΣΗΜΗ ΠΡΩΤΗ ΕΚΠΟΜΠΗ	37
ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ ΣΤΑ ΡΑΔΙΟΚΥΜΑΤΑ	40
5. ΤΣΙΓΓΙΡΙΔΗΣ ΚΑΙ «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ»: Η ΠΡΩΤΗ ΣΥΜΠΡΑΞΗ ΤΥΠΟΥ ΚΑΙ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	47
Ο ΤΣΙΓΓΙΡΙΔΗΣ ΜΕΤΑΔΙΔΕΙ ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΡΑΔΙΟΡΕΠΟΡΤΑΖ ΤΗΣ «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ»	51
ΜΙΑ ΠΕΡΙΓΓΗΣΗ ΣΤΟΝ ΣΤΑΘΜΟ ΤΣΙΓΓΙΡΙΔΗ	54
Ο ΣΤΑΘΜΟΣ ΤΣΙΓΓΙΡΙΔΗ ΛΙΓΟ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΡΑΔΙΟΣΤΑΘΜΟΥ ΑΘΗΝΩΝ	56
ΤΟ ΑΠΟΚΟΡΥΦΩΜΑ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΣΙΓΓΙΡΙΔΗ – ΒΕΛΛΙΔΗ: ΟΙ ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΕΣ ΕΚΠΟΜΠΕΣ ΤΗΣ «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ»	60
6. Ο ΣΤΑΘΜΟΣ ΤΣΙΓΓΙΡΙΔΗ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΟΪΤΑΛΙΚΟ ΠΟΛΕΜΟ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ.....	70
7. ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ, ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗ ΣΙΓΗ... ..	76
ΟΙ ΕΚΠΟΜΠΕΣ ΞΑΝΑΡΧΙΖΟΥΝ... ..	80
... ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΠΤΟΝΤΑΙ ΑΠΟΤΟΜΑ	82
ΑΓΩΝΑΣ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΤΣΙΓΓΙΡΙΔΗ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΤΗΛΕΣ ΤΗΣ «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ»	86
Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΑΠΟΦΩΝΗΣΗ	91
8. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	92
Βιβλία	92
Εφημερίδες.....	93
Περιοδικά.....	96
Επιστολές	97
Διαδίκτυο	97
9. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	98
1. Έγγραφο Υφυπουργείου Τύπου και Διαφωτίσεως 2/15.12.1944	98
2. Έγγραφο Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης 26/7.2.1945.....	99
3. Έγγραφο Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης 135/24.3.1945.....	100
4. Έγγραφο Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης 145/2.4.1945.....	101
5. Έγγραφο Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης Μάιος 1945.....	103
6. Έγγραφο Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης 438/21.8.1945.....	105
7. Έγγραφο Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης 439/21.8.1945.....	106
8. Έγγραφο Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης 448/24.8.1945.....	108
9. Έγγραφο Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης 554/19.10.1945.....	109
10. Έγγραφο Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης, Οκτώβριος 1945.....	110
11. Έγγραφο Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης 622/17.12.1945.....	111
12. Έγγραφο Γραφείου Στεγάσεως Στρ/κων Φρουράς Θεσ/νίκης 155/23.7.1946.....	112
13. Επιστολή Τσιγγιρίδη προς τον Γενικό Διοικητή Κ. Μακεδονίας Γ. Τζηρίδη (29.7.45.).....	113
14. Έγγραφο απογραφής του Ραδιοφωνικού Σταθμού Τσιγγιρίδη, 14 και 15.1.1947.....	117

Θα ήταν σοβαρή παράλειψη να μην ευχαριστήσω
για την βοήθειά που με προσέφεραν τους:

Γιώργο Αναστασιάδη,
Μανώλη Κανδυλάκη και
Παναγιώτη Κίσκιλα,

χωρίς την βοήθεια των οποίων θα ήταν δύσκολη
η ολοκλήρωση της παρούσας μελέτης.

Παράλληλα, θέλω να ευχαριστήσω τους εξής:

Νικόλαο Βουργουντζή,
Γραμματεία Βιβλιοθήκης ΕΣΗΕΜΘ,
Ιστορικό Μουσείο Θεσσαλονίκης,
Γιώργο Ασλανίδη,
Νίκο Τσιτσιμή,

...και βέβαια τον καθηγητή κ. Μανώλη Χαιρετάκη,
του οποίου η έμπνευση και η καθοδήγηση
με οδήγησαν μέχρι το τέλος

1. «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ»- ΤΣΙΓΓΙΡΙΔΗΣ. Η ΣΥΜΠΡΑΞΗ ΠΟΥ ΕΓΡΑΨΕ ΙΣΤΟΡΙΑ.

Στις αρχές της δεκαετίας του '90, η ιδιωτική πρωτοβουλία με εφιαλτήριο την Θεσσαλονίκη έδωσε νέα πνοή στην ελληνική ραδιοφωνία. Τότε ιδρύθηκαν νέοι, ιδιωτικοί ραδιοφωνικοί σταθμοί και εμφανίστηκαν στην Ελλάδα συμπράξεις και συνεργασίες, ανάμεσα σε συγκροτήματα Τύπου και ραδιοφωνικούς σταθμούς, τα οποία αργότερα θα συγχωνευτούν και θα δημιουργήσουν ομίλους. Πολλοί βιάστηκαν να χαρακτηρίσουν αυτή την αλλαγή «Θείο δώρο».

Πράγματι, η «άνοιξη» της ραδιοφωνίας ξεκίνησε στην Θεσσαλονίκη. Ωστόσο, αυτό συνέβη εξήντα χρόνια νωρίτερα, και δεν ήταν δώρο Θεού αλλά «δαίμονα», που οι Θεσσαλονικείς το 1928 ήξεραν σαν «εωσφόρο του αιθέρος», ή κατά κόσμον Χρίστο Τσιγγιρίδη.

Ο Τσιγγιρίδης την εποχή της ίδρυσης του ραδιοσταθμού

Ο Χρίστος Τσιγγιρίδης έβαλε σε λειτουργία τον πρώτο ιδιωτικό ραδιοφωνικό σταθμό στην Ελλάδα το 1928. Λίγα χρόνια αργότερα θα γνωριστεί με τον εκδότη της εφημερίδας «Μακεδονία» Γιάννη Βελλίδη, που είχε δει και είχε μάθει ότι στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ οι εφημερίδες έχουν τους δικούς τους ραδιοφωνικούς σταθμούς και εκπέμπουν από εκεί τις ειδήσεις και τα ρεπορτάζ τους. Γρήγορα ο «δαιμόνιος» Τσιγγιρίδης και ο «χαλκέντερος» Βελλίδης θα συνεργαστούν και θα παντρέψουν την εφημερίδα και το ραδιόφωνο έξι δεκαετίες πριν κάνουν κάτι ανάλογο οι

επιχειρηματικοί κολοσσοί που ασχολούνται σήμερα με την ενημέρωση.

Αν και η συνεργασία τους δεν ήταν στην βάση της οικονομική, ένωνε, ωστόσο, τις επιθυμίες των δύο ανδρών, του Βελλίδη για να πρωτοπορήσει στα δημοσιογραφικά χρονικά και να αφήσει πίσω τους ανταγωνιστές, και του Τσιγγιρίδη για να φτιάξει ένα πολυποίκιλο ραδιοφωνικό πρόγραμμα, που θα το ακούν ευχάριστα οι ακροατές.

Η «Μακεδονία» εφοδίαζε καθημερινά τον Τσιγγιρίδη με τις ειδήσεις και τις ανακοινώσεις της ημέρας, ώστε να έχει ο σταθμός του ενημερωμένο δελτίο ειδήσεων.

Εκφωνητές του σταθμού ήταν δημοσιογράφοι που συνεργάζονταν με την εφημερίδα, και όταν δεν τα κατάφερναν στην σύνταξη των ειδήσεων, ήταν ο Ι. Ιωαννίδης, ο διευθυντής της «Μακεδονίας» που έγραφε το δελτίο για να το εκφωνήσει ο «σπήκερ».

Πέρα από αυτό, το 1936 ο σταθμός του Τσιγγιρίδη εκπέμπει το ραδιοεμπορτάζ της «Μακεδονίας» το πρώτο στην ιστορία της ελληνικής δημοσιογραφίας, περιγράφοντας τα εγκαίνια της 11^{ης} Διεθνούς Έκθεσης Θεσσαλονίκης. Δυο χρόνια αργότερα η «Μακεδονία» εγκαινιάζει από τον πομπό του Τσιγγιρίδη τις ραδιοφωνικές της εκπομπές, μέσα από τις οποίες κάθε Κυριακή εκλεκτοί καλλιτέχνες και ολόκληροι θίασοι κρατούν συντροφιά στο ακροατήριο της «Μακεδονίας».

Αλλά και κάθε φορά που το Κράτος θέλησε να φιμώσει το σταθμό, όπως το 1936 και το 1945, η «Μακεδονία» στάθηκε στο πλευρό του Τσιγγιρίδη· και όταν τελικά το Κράτος υπερίσχυσε και ο Τσιγγιρίδης έσβησε το «ταμπλό» του πομπού του, ήταν η «Μακεδονία» που ανακίνησε το θέμα της αποζημίωσής του, τον υπερασπίστηκε και μέσα από τις στήλες της ζήτησε να τον αφήσουν να εκπέμπει και πάλι.

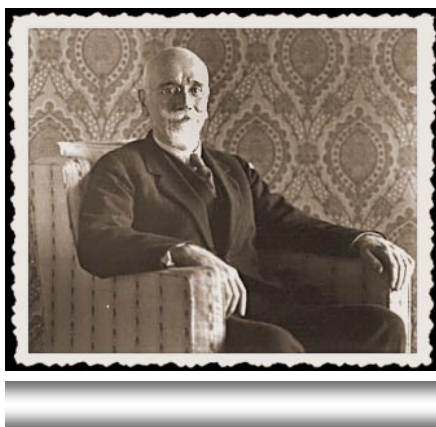
Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην Θεσσαλονίκη της περιόδου 1926-1947, οπότε πεθαίνει ο Τσιγγιρίδης, ώστε να συλλάβει ο αναγνώστης μια εικόνα των κοινωνικών, οικονομικών και των πολιτικών συνθηκών που οπωσδήποτε συνέβαλαν στην ανάπτυξη του ραδιοφώνου στην πόλη. Έπειτα, παρέχεται ένα σύντομο ιστορικό της εφημερίδας «Μακεδονία» που στήριξε σε όλη αυτή την περίοδο τον Τσιγγιρίδη. Στο επόμενο κεφάλαιο περιγράφονται τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του σταθμού, από τις πρώτες πειραματικές εκπομπές μέχρι και τα τέλη του 1935, όταν οι σχέσεις με την «Μακεδονία» δεν ήταν ακόμη στενές, ενώ στη συνέχεια γίνεται αναφορά στην περίοδο 1936-1940, όταν ο Τσιγγιρίδης συνεργάζεται τακτικά με την «Μακεδονία». Στο πέμπτο κεφάλαιο σκιαγραφείται η λειτουργία του σταθμού στον ελληνοϊταλικό πόλεμο και στην Κατοχή, ενώ στο τελευταίο κεφάλαιο περιγράφονται τα γεγονότα και οι συνθήκες που οδήγησαν στην οριστική διακοπή της λειτουργίας του πομπού του Χρίστου Τσιγγιρίδη.

2. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, Η ΠΟΛΗ ΠΟΥ ΓΕΝΝΗΣΕ ΤΟ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ

Βρισκόμαστε στα 1928. Η υδρόγειος συνταράσσεται από την υπόθεση του αερόπλοιου Ιτάλια, που καταστράφηκε στο Βόρειο Πόλο και στην επιχείρηση διάσωσης του οποίου χάθηκε ο εξερευνητής Ρόαλντ Άμουντσεν. Οι διασωθέντες Ιταλοί επιστήμονες Ζάππι και Μαριάνο κατηγορήθηκαν τότε ότι έφαγαν, μέσα στη μεγάλη πείνα τους, έναν σουηδό συνάδελφό τους που είχε πεθάνει από τις κακουχίες, ωστόσο η κατηγορία αποδείχθηκε αστήριχτη.

Στην Ελλάδα, το σκάνδαλο της οδοποιίας Μακρή κλονίζει την οικουμενική κυβέρνηση, ενώ την ίδια στιγμή οι Λαϊκοί του Παναγή Τσαλδάρη απαιτούν να επανέλθουν στο στράτευμα ο Αλέξανδρος Παπάγος και μια πλειάδα απόστρατων αντιβενιζελικών αξιωματικών¹.

Στην Θεσσαλονίκη, στις αρχές του χρόνου, η Δραματική Σχολή του Κρατικού Ωδείου ανεβάζει στο Πάνθεον την Αρλεζιάνα του Αλφόνσου Ντωντέ, με τον Λώρη Μαργαρίτη να παίζει στο πιάνο την μουσική του Μπιζέ². Τον Μάιο ο πρόεδρος του Διεθνούς Φεμινιστικού Συνδέσμου Άσμπυ δίνει διάλεξη στην Λέσχη Συντακτών και αποθεώνεται από φεμινίστριες της εποχής. Ο ενθουσιασμός παρασύρει ακόμη και τον καθηγητή Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης Γεώργιο Σωτηριάδη που εκφωνεί και αυτός

λόγο για τα δικαιώματα της γυναίκας³. Το καλοκαίρι η πόλη, όπως και η Αθήνα, ταλαιπωρείται από την επιδημία του δάγκειου πυρετού, που κρεβατώνει πολύ κόσμο.

Η Θεσσαλονίκη βρίσκεται στο επίκεντρο της πολιτικής σκηνής, καθώς την επισκέπτεται στα μέσα του καλοκαιριού ο Βενιζέλος για να εκφωνήσει τον προεκλογικό του λόγο και από ένα μπαλκόνι του ξενοδοχείου Μαζέστικ

εξαγγέλλει καινούρια εσωτερική και εξωτερική πολιτική. Στις εκλογές της 19^{ης} Αυγούστου αναδεικνύεται πανηγυρικά νικητής⁴.

¹ Τομανάς Κώστας, *Χρονικό της Θεσσαλονίκης 1921-1944*, Νησίδες, Θεσσαλονίκη, 1996, σελ. 116.

² Τομανάς Κώστας, *Η καλλιτεχνική κίνηση στην Θεσσαλονίκη 1885-1944*, Νησίδες, Θεσσαλονίκη, 1996, σελ. 51.

³ Τομανάς Κώστας, *Χρονικό της Θεσσαλονίκης 1921-1944*, ο.π., σελ. 118.

⁴ ο.π., σελ. 116.

Στα τέλη του 1928 τους Θεσσαλονικείς απασχολούν οι συνθήκες του θανάτου του Μενέλαου Τσιμάνη, που επίσημα πυροβολήθηκε κατά λάθος από τον φίλο του Τζαβάρρα, που περιεργαζόταν το πιστόλι του, αν και πολλοί υποπτεύονται ότι το «ατύχημα»... οφείλεται στις σχέσεις του δράστη και του θύματος με ορισμένους λεσχειάρχες της Θεσσαλονίκης. Και οι εφημερίδες «Φως», «Ταχυδρόμος» και «Μακεδονικά Νέα» ξεκινούν εκστρατεία κατά του διευθυντή του διδασκαλείου θηλέων Μίλτου Κουντουρά κατηγορώντας τον ως διαφθορέα των ψυχών των κοριτσιών⁵.

Μέσα σε αυτό το κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο ξεκινά το 1928 την λειτουργία του στην Θεσσαλονίκη, ο πρώτος ραδιοφωνικός σταθμός της Ελλάδας, αλλά και των Βαλκανίων, ο ραδιοφωνικός σταθμός του Τσιγγιρίδη. Η ιστορία του ραδιοφωνικού σταθμού θα πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα των κοινωνικοπολιτικών και οικονομικών εξελίξεων στη Θεσσαλονίκη του μεσοπολέμου μέχρι και τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια, αφού ο σταθμός θα δεθεί άρρηκτα με την ζωή της πόλης την εικοσαετία από το 1928 έως και το 1947, όταν πεθαίνει ο ιδρυτής του.

Ο ραδιοφωνικός σταθμός του Τσιγγιρίδη είναι ο καθρέφτης της πορείας της πόλης αυτά τα χρόνια, αφού ιδρύεται σε μια εποχή που η Θεσσαλονίκη είναι «κοσμοπολίτισσα» και βρίσκεται στο επίκεντρο σημαντικών πολιτικών και κοινωνικών γεγονότων, και σιωπαίνει την εποχή που η πόλη χάνει την αίγλη της, παρακάμπτεται από το Κέντρο και συμβιβάζεται στο ρόλο του δευτεραγωνιστή. Για τον λόγο αυτό θα πρέπει να γίνει μια αναφορά στα σημαντικότερα γεγονότα που σημάδεψαν την ζωή της πόλης κατά τον Μεσοπόλεμο και μέχρι τα τέλη του 1947, ώστε να γίνει περισσότερο κατανοητός ο ρόλος του ραδιοφωνικού σταθμού του Τσιγγιρίδη για τη Θεσσαλονίκη και τη Βόρεια Ελλάδα γενικότερα.

⁵ Τομανάς Κώστας, ο.π., σελ. 118.

Η Θεσσαλονίκη κατά την περίοδο 1929-1940...

Το 1929 έρχεται με τους πιο ευχάριστους καιρούς αφού η χρονιά αρχίζει για την Θεσσαλονίκη με τα καλλιστεία για την ανάδειξη της Μις Θεσσαλονίκη, στη θέση της οποίας εκλέγεται τελικά η Ελένη Ξανθοπούλου⁶. Ωστόσο οι καιροί δεν επαληθεύονται για την πόλη αλλά και ολόκληρο τον κόσμο αφού την «Μαύρη Πέμπτη» 24 Οκτωβρίου ξεσπάει το κραχ του χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης που θα έχει ολέθριες επιπτώσεις για την παγκόσμια οικονομία. Το κραχ σε συνδυασμό με την καπνική κρίση του 1929 που οδηγεί στην πτώχευση σημαντικούς καπνεμπορικούς οίκους της Θεσσαλονίκης, όπως του Ι. Νικολαΐδη, των Σαββόπουλου και Μπενβενίστε, και στην διακοπή των εργασιών του Κωνσταντίνου Ζήση, του Τρύφωνος Βάρδα και του Νικόλαου Ανανιάδη⁷, δημιουργεί ασφυκτικές πιέσεις στην αγορά της Θεσσαλονίκης και της Μακεδονίας και εκτινάσσει στα ύψη την ανεργία.

Αντίστοιχη αύξηση παρατηρείται και στην κομμουνιστική δραστηριότητα, ειδικότερα στις καπνοπαραγωγικές περιοχές της Μακεδονίας παρά τα σκληρά κυβερνητικά μέτρα καταστολής στο πλαίσιο των οποίων διακόπτει την λειτουργία του το Εργατικό Κέντρο Θεσσαλονίκης το Μάιο του 1930, ενώ ένα μήνα πριν, στις 6 Απριλίου, η πανυπαλληλική συγκέντρωση στο κινηματοθέατρο Παλάς είχε διαλυθεί βίαια από την αστυνομία και πολλοί έπεσαν στη θάλασσα για να γλιτώσουν τις συλλήψεις⁸.

Την ίδια περίοδο, οργανώνονται στη Θεσσαλονίκη παρακρατικές ομάδες με ναζιστικά πρότυπα που είχαν στόχο να ενθαρρύνουν εξτρεμιστικές αντιδράσεις. Η πιο γνωστή από αυτές ήταν η Εθνική Ένωση Ελλάς (ΕΕΕ)⁹. Στις 25 Ιουνίου 1931 οι Τριεψιλίτες πυρπολούν τον εβραϊκό συνοικισμό Κάμπελ. Στην δίκη των υπευθύνων του εμπρησμού, η οποία έγινε στις 2 έως 19 Απριλίου 1932 στη Βέροια, απαλλάχθηκαν λόγω συγχύσεως οι φυσικοί και αθωώθηκαν λόγω αμφιβολιών οι ηθικοί αυτουργοί του εμπρησμού Νίκος Φαρδής (αρχισυντάκτης

⁶ ο.π., σελ. 121.

⁷ Χεκίμογλου Α., Ευάγγελος, *Θεσσαλονίκη, 1912-1940: Οικονομικές εξελίξεις*, μέσα από το «Θεσσαλονίκη, τοις αγαθοίς βασιλεύουσα», επιμέλεια Ι.Κ. Χασιώτης, α' τόμος, Παρατηρητής, 1997, σελ. 207.

⁸ Τομανάς Κώστας, *Χρονικό της Θεσσαλονίκης 1921-1944*, ο.π., σελ. 129.

⁹ Δρογίδης Α., Δημήτριος, *Θεσσαλονίκη 1897-1997*, University Studio Press, Θεσσαλονίκη, 1996, σελ. 253.

της εφημερίδας «Μακεδονία»), Γιώργος Κοσμίδης και Δημήτρης Χαριτόπουλος¹⁰.

Στις εκλογές της 5^{ης} Μαρτίου 1933 οι υποψήφιοι του Εθνικού (βενιζελικού) Συνασπισμού κατέλαβαν και τις 18 έδρες της εκλογικής περιφέρειας Θεσσαλονίκης, λόγω του εκλογικού συστήματος. Ωστόσο, το Εκλογοδικείο ακύρωσε την εκλογή τους καθώς και των δυο βουλευτών του Εκλογικού Συλλόγου Ισραηλιτών κρίνοντας αντισυνταγματικό το διαχωρισμό των Εβραίων της Θεσσαλονίκης. Στις επαναληπτικές εκλογές στις 2 Ιουλίου 1933 ο Εθνικός (βενιζελικός) Συνασπισμός κέρδισε και τις είκοσι έδρες της εκλογικής περιφέρειας αυξάνοντας αισθητά τη δύναμή του¹¹.

Καθαίρεση αξιωματικών για τη συμμετοχή τους στο κίνημα του 1935

Η Θεσσαλονίκη θα βρεθεί ξανά στο προσκήνιο της ελληνικής πολιτικής σκηνής με το κίνημα της 1^{ης} Μαρτίου 1935, έργο του Ν. Πλαστήρα και μιας ομάδας βενιζελικών αξιωματικών, που είχε την επιδοκιμασία του Βενιζέλου. Το κίνημα θα ξεκινούσε από την περιοχή της Μακεδονίας για να απλωθεί σε ολόκληρη την επικράτεια.

Αντικειμενικός στόχος των κινηματιών ήταν να επικρατήσουν αρχικά στην περιοχή της Θεσσαλονίκης και της Καβάλας παίρνοντας με το μέρος τους σε πρώτη φάση τις φρουρές της Βόρειας Ελλάδας¹². Η επιλογή δεν ήταν τυχαία, αφού τα αποτελέσματα των τελευταίων εκλογών του 1933 είχαν δείξει ότι η βενιζελική παράταξη είχε ισχυρή υποστήριξη στις εν λόγω περιοχές. Το κίνημα ωστόσο απέτυχε και ο Βενιζέλος έφυγε στην Ιταλία.

Οι τελευταίες εκλογές πριν τη δικτατορία της 4^{ης} Αυγούστου διεξήχθησαν στις 26 Ιανουαρίου 1936 και οι Φιλελεύθεροι επικράτησαν στη Θεσσαλονίκη συγκεντρώνοντας ποσοστό 42%, ενώ στην Επικράτεια οι δυο παραδοσιακές κομματικές παρατάξεις αναδείχθηκαν σχεδόν ισοδύναμες. Η αδυναμία

¹⁰ Τομανάς Κώστας, ο.π. σελ. 139.

¹¹ Πετρίδης Β., Παύλος, *Θεσσαλονίκη, 1912-1940: Πολιτικές και Κοινωνικές εξελίξεις*, μέσα από το «Θεσσαλονίκη, τοις αγαθοίς βασιλεύουσα», ο.π. σελ. 193.

¹² Δρογίδης Α., Δημήτριος, *Θεσσαλονίκη 1897-1997*, ο.π., σελ. 264.

σχηματισμού αυτοδύναμης κυβέρνησης κατέστησε ρυθμιστή το Βασιλέα Γεώργιο Β΄, ο οποίος μετά το θάνατο του μεταβατικού πρωθυπουργού Κ. Δεμερτζή, προώθησε τον Ι. Μεταξά στο ύπατο κυβερνητικό αξίωμα.

Στις 29 Απριλίου 1936 οι καπνεργάτες της Θεσσαλονίκης, μετά από εντολή της Πανελληνίας Καπνεργατικής Ομοσπονδίας, κήρυξαν απεργία διαρκείας απαιτώντας εφαρμογή της συλλογικής σύμβασης του 1924. Η απεργία επεκτάθηκε έπειτα από την άρνηση των καπνεμπόρων για παραχωρήσεις και στις 8 Μαΐου η Ενωτική Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας κάλεσε τους εργαζόμενους της χώρας σε αλληλέγγυα απεργία προς τους καπνεργάτες της Θεσσαλονίκης¹³. Την ίδια μέρα 7.000 απεργοί συγκεντρώθηκαν έξω από τα γραφεία του σωματείου τους συγκροτώντας διαδήλωση με προορισμό τη Γενική Διοίκηση Βορείου Ελλάδος. Η χωροφυλακή στην προσπάθεια της να σταματήσει τους απεργούς ανοίγει πυρ τραυματίζοντας αρκετούς διαδηλωτές. Την επομένη, ομάδες εργαζομένων συγκρούστηκαν και πάλι με τις αστυνομικές δυνάμεις που αυτή τη φορά πυροβόλησαν σκοτώνοντας 12 διαδηλωτές και τραυματίζοντας βαριά άλλους 32. Ο Σωματάρχης Ζέππος για να προφυλάξει τους χωροφύλακες από την εκδίκηση του κόσμου, τους περιορίζει στα αστυνομικά τμήματα και αναθέτει την τήρηση της τάξης σε στρατιωτικές περιπόλους¹⁴. Το απόγευμα χιλιάδες κόσμου με μαύρες σημαίες συγκεντρώνονται στην πλατεία Ελευθερίας και ζητούν να τιμωρηθούν οι υπεύθυνοι, να απελευθερωθούν οι συλληφθέντες και να διεξαχθεί απρόσκοπτα παλλαϊκό μνημόσυνο των δολοφονηθέντων εργατών. Ο Ζέππος υπόσχεται να ικανοποιήσει τα αιτήματά τους αλλά την άλλη μέρα αθετεί την υπόσχεσή του καθώς καταφθάνει από τη Θεσσαλία με διαταγή του Μεταξά ένα σύνταγμα στρατού και αγήματα από τα πολεμικά πλοία «Σπέτσαι», «Υδρα», «Ψαρά» και «Κουντουριώτης». Οι καινούριοι αντικαθιστούν τις στρατιωτικές περιπόλους της πόλης.

Έφιπποι χωροφύλακες κυνηγούν διαδηλωτές κατά τα αιματηρά επεισόδια της Θεσσαλονίκης

¹³ Πετρίδης Β., Παύλος, *Θεσσαλονίκη, 1912-1940: Πολιτικές και Κοινωνικές εξελίξεις*, μέσα από το «Θεσσαλονίκη, τοις αγαθοίς βασιλεύουσα», ο.π. σελ. 195.

¹⁴ Τομανάς Κώστας, ο.π., σελ. 182.

Την κηδεία των θυμάτων παρακολουθούν χιλιάδες άνθρωποι. Σε ηρωική μορφή αναδεικνύεται ο λοχίας Αλέκος Καλαϊτζίδης, που σύμφωνα με τις φήμες κρατούνταν στο Φρουραρχείο της πόλης, και το κοινό απαιτεί την απελευθέρωσή του¹⁵.

Τα αιματηρά γεγονότα της Θεσσαλονίκης έδωσαν στον Μεταξά την αφορμή να καταλύσει το κοινοβουλευτικό πολίτευμα και να κηρύξει δικτατορία στις 4 Αυγούστου 1936.

Όσον αφορά στον οικονομικό τομέα, μετά το κύμα πτωχεύσεων που ακολούθησε έπειτα από το κραχ του χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης, και κατά το οποίο διέκοψαν τη λειτουργία τους σημαντικοί οίκοι της Θεσσαλονίκης, η αγορά της πόλης δείχνει σημάδια ανάκαμψης μετά τα μέσα της τελευταίας προπολεμικής δεκαετίας. Πάντως, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι από το 1930 και έπειτα, η διατροφή ενός ολοένα μεγαλύτερου αριθμού ατόμων ήταν εξαρτημένη από τα συσσίτια που διοργάνωνε ο Δήμος και πολλές φιλανθρωπικές οργανώσεις της Θεσσαλονίκης¹⁶. Μάλιστα, με το ξέσπασμα του ελληνοϊταλικού πολέμου, ο ένας στους τρεις Θεσσαλονικείς (περίπου 80.000 άνθρωποι) ζούσε από αυτά τα συσσίτια.

¹⁵ Κατά τα επεισόδια ο Καλαϊτζίδης είχε προσπαθήσει να σώσει τους συμπολίτες του από τους μαινόμενους χωροφύλακες και μάλιστα σήκωσε το όπλο του για να σκοτώσει έναν χωροφύλακα που τραυμάτισε την αδελφή του. Όταν ο Ζέππος αντικατέστησε τις περιπόλους με τους νεοαφιχθέντες φαντάρους, οι Θεσσαλονικείς μη βλέποντας τον Καλαϊτζίδη έβγαλαν το συμπέρασμα ότι είχε συλληφθεί και φώναζαν: «δώστε τον φαντάρο μας». (Βλ. Τομανάς Κώστας, ο.π., σελ. 182.)

¹⁶ Χεκίμογλου Α, Ευάγγελος, *Θεσσαλονίκη, 1912-1940: Οικονομικές εξελίξεις*, μέσα από το «Θεσσαλονίκη, τοις αγαθοίς βασιλεύουσα», ο.π., σελ. 208.

...και κατά το 1940-1947

Η έκρηξη του ελληνοϊταλικού πολέμου στις 28 Οκτωβρίου βρήκε την Θεσσαλονίκη απροετοίμαστη για τις συνθήκες του σύγχρονου πολέμου, και ιδίως τις συνέπειες των αεροπορικών επιδρομών¹⁷. Μετά την αποτυχία των Ιταλών στο αλβανικό μέτωπο η Θεσσαλονίκη και η ευρύτερη περιοχή της μπήκαν στο στόχαστρο των Γερμανών, οι οποίοι κατάφεραν να ανατρέψουν την αντίσταση της ασθενούς άμυνας της κοιλάδας του Αξιού και να υπερφαλαγγίσουν τη γραμμή των οχυρών που βρίσκονταν ανατολικά του Στρυμώνα. Στις 9 Απριλίου η Θεσσαλονίκη παραδόθηκε στον διοικητή της 2^{ης} γερμανικής τεθωρακισμένης ταξιαρχίας. Στις 23 Απριλίου στις εγκαταστάσεις του αμερικανικού κολεγίου στην Πυλαία, ο στρατηγός Γεώργιος Τσολάκογλου υπέγραψε, παρά την αντίθεση του Γενικού Στρατηγείου, το τελικό πρωτόκολλο της συνθηκολόγησης του ελληνικού στρατού.

Οι συνθήκες διαβίωσης κατά τη διάρκεια της εχθρικής κατοχής ήταν εξαιρετικά δύσκολες με την πείνα να αποδεικνύεται ισχυρότερος εχθρός από τον κατακτητή. Οι βιομηχανίες ειδών διατροφής (Αλλατίνη, ΑΒΕΖ κ.ά.), οικοδομικών υλικών, τα μηχανουργεία και τα υφαντουργεία εξαναγκάστηκαν να δεσμεύσουν την παραγωγή τους για την εξυπηρέτηση των αναγκών των δυνάμεων Κατοχής. Η κατάσταση επιδεινώθηκε με την εισροή στη Θεσσαλονίκη το φθινόπωρο του 1941 χιλιάδων προσφύγων που έπεσαν θύματα των βουλγαρικών διώξεων στην Ανατολική Μακεδονία και την Θράκη. Το χειμώνα του 1941-42 τα λαϊκά και παιδικά συσσίτια είναι ο αποκλειστικός τρόπος επισίτισης για δεκάδες χιλιάδες Θεσσαλονικείς. Μάλιστα, σύμφωνα με στοιχεία, τον Φεβρουάριο του 1942 σιτίζονταν μέσω συσσιτίων 130.000 άνθρωποι¹⁸.

Η εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης εξολοθρεύτηκε συστηματικά από τον κατακτητή. Στις 15 Μαρτίου 1943 ολόκληρος ο εβραϊκός πληθυσμός στοιβάχτηκε στο γκέτο «Βαρώνος Χιρς» και, με τραγική αφετηρία την πλατεία Ελευθερίας, άρχισε η επιχείρηση μεταφοράς του στα στρατόπεδα του

¹⁷ Κόντης Βασίλης- Στεφανίδης Δ. Γιάννης, *Η Θεσσαλονίκη κατά την κρίσιμη δεκαετία 1940-1950*, μέσα από το «Θεσσαλονίκη, τοις αγαθοίς βασιλεύουσα», ο.π., σελ. 214.

¹⁸ ο.π., σελ. 216.

θανάτου¹⁹. Μέχρι τον Αύγουστο του ίδιου έτους περίπου 49.000 άνθρωποι μεταφέρθηκαν στο Άουσβιτς-Μπίρκενάου.

Η αντίδραση δεν άργησε να εκδηλωθεί. Ήδη στα μέσα Ιουλίου 1941 συγκροτείται η οργάνωση «Υπερασπισταί της Βορείου Ελλάδος» με τη συνδρομή και ανθρώπων του κατοχικού καθεστώτος για να αντιμετωπιστεί η βουλγαρική διείσδυση με ειρηνικά μέσα, αλλά στα μέσα του 1943 η οργάνωση μεταβάλει την ονομασία της σε «Πανελλήνια Απελευθερωτική Οργάνωση» (ΠΑΟ)²⁰ και επιδιώκει ενεργότερη συμμετοχή στην ένοπλη αντίσταση. Τον Απρίλιο του 1942 συγκροτήθηκε και στη Θεσσαλονίκη το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο (ΕΑΜ) και τον Φεβρουάριο του 1943 εμφανίστηκε η ΕΠΟΝ.

Γρήγορα όμως οι μη κομμουνιστικές οργανώσεις ήρθαν σε ρήξη με το ΕΑΜ/ΕΛΑΣ και το χάσμα διευρύνθηκε μετά την έναρξη των εμφύλιων συγκρούσεων τον Οκτώβριο του 1943. Γρήγορα άρχισε να διαφαίνεται ότι αυτή η σύγκρουση δεν επρόκειτο να τερματιστεί εύκολα παρά τη συμφωνία της Καζέρτα.

Η Θεσσαλονίκη θα έπαιζε στην απελευθέρωσή της το ρόλο του μήλου της έριδας ανάμεσα στα υπολείμματα του κατοχικού καθεστώτος, του ΕΛΑΣ και των Βρετανών. Ο Βρετανός στρατηγός Scobie διατάσσει τον διοικητή του ΕΛΑΣ Στέφανο Σαράφη²¹ να παραμείνει με τις δυνάμεις του στις παρυφές της πόλης, περιμένοντας τη βρετανική απόβαση. Ωστόσο, η διαταγή αυτή δεν τηρήθηκε και με πρωτοβουλία του Μάρκου Βαφειάδη τμήματα του ΕΛΑΣ εισέρχονται στην πόλη το πρωί της 30^{ης} Οκτωβρίου. Το ΕΑΜ διατήρησε τον έλεγχο της πόλης ορίζοντας μια τριμελή Διοικούσα Επιτροπή υπό την προεδρία του πολιτευτή Λεωνίδα Καραμαούνα.

Στις 14 Ιανουαρίου 1945 ο ΕΛΑΣ αποσύρθηκε από την πόλη και ο έλεγχος της Θεσσαλονίκης πέρασε σε βρετανικά χέρια. Ωστόσο, το κλίμα είχε αρχίσει να δυναμιτίζεται έπειτα από τις διώξεις σε βάρος των οπαδών της Αριστεράς. Μάλιστα, μιλώντας στις Θεσσαλονίκη στις 24 Αυγούστου 1945 ο γενικός γραμματέας του ΚΚΕ Νίκος Ζαχαριάδης προειδοποίησε για το ενδεχόμενο «τρίτου γύρου» ένοπλων συγκρούσεων, αν δεν διευθετούνταν η κατάσταση.

¹⁹ Κόντης Βασίλης- Στεφανίδης Δ. Γιάννης, ο.π., σελ. 217.

²⁰ ο.π., σελ. 218.

²¹ ο.π., σελ. 223.

Στις εκλογές της 31 Μαρτίου 1946²² η «πολιτική» αποχή στη Θεσσαλονίκη, έπειτα από την απόφαση των κομμάτων του συνασπισμού του ΕΑΜ να απόσχουν από τις εκλογές, έφτασε σύμφωνα με δυτικούς παρατηρητές στο 35-40%, δείγμα της στήριξης που είχαν οι αριστερές δυνάμεις στην πόλη, κυρίως στις εργατικές και προσφυγικές συνοικίες.

Την 1^η Σεπτεμβρίου το 55,3% των Θεσσαλονικέων τάσσεται κατά της επανόδου του βασιλιά. Την ίδια στιγμή η ηγεσία της Αριστεράς αρχίζει να προσανατολίζεται προς την ένοπλη αναμέτρηση και στις 28 Οκτωβρίου ο Μάρκος Βαφειάδης ιδρύει Γενικό Αρχηγείο. Η νόμιμη δραστηριότητα του ΚΚΕ και του ΕΑΜ συνεχίζονται στην πόλη μέχρι το καλοκαίρι του 1947. Στις 17 Ιουλίου οι αρχές συγκέντρωσαν 927 άτομα στη Θεσσαλονίκη με προορισμό τον Άγιο Ευστράτιο, κλείνουν τα τελευταία έντυπα της Αριστεράς που είχαν μείνει σε κυκλοφορία παρά τις απαγορεύσεις, και τον Δεκέμβριο το ΚΚΕ τίθεται οριστικά εκτός νόμου. Σε αυτό το διάστημα (20 Μαρτίου 1947) η Θεσσαλονίκη συνταράσσεται από τη δολοφονία σε κεντρικό δρόμο της πόλης του Γιάννη Ζεύγου, ενός από τα πιο μετριοπαθή στελέχη του ΚΚΕ. Τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους πεθαίνει στη Θεσσαλονίκη και ο Χρήστος Τσιγγιρίδης.

²² Ο.π., σελ. 227.

Η κοιτίδα του ραδιοφώνου: Η Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης

Η Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης ξεκίνησε ως θεσμός το 1926. Αυτή την περίοδο η Θεσσαλονίκη προσπαθεί να κλείσει τις πληγές της από την μεγάλη πυρκαγιά του 1917 και να αφομοιώσει τους χιλιάδες πρόσφυγες που

Μια άποψη της πρώτης Διεθνούς Εκθέσεως Θεσσαλονίκης (1926)

κατέφθασαν στην πόλη έπειτα από την Μικρασιατική καταστροφή. Η Θεσσαλονίκη ανοικοδομείται, κατεδαφίζονται παραπήγματα, χτίζονται νέες κατοικίες και πολυτελή ξενοδοχεία, διανοίγονται δρόμοι και εγκαινιάζονται νέες συγκοινωνιακές γραμμές. Εγκαινιάζεται το Επαγγελματικό και Βιοτεχνικό Επιμελητήριο, το Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, η πόλη βρίσκεται σε φάση ανάκαμψης.

Από αυτό το κλίμα ξεπηδά η πρωτοβουλία για την ίδρυση της ΔΕΘ. Την πρωτοβουλία να απευθυνθεί στις κρατικές αρχές και να ζητήσει να λειτουργήσει μια «foire» στη Θεσσαλονίκη, αντίστοιχη με αυτές που λειτουργούσαν στην Ευρώπη²³, πήρε ο πολιτευτής Νικόλαος Γερμανός. Ο στρατηγός Οθωναίος παραχώρησε τον τόπο για την εγκατάσταση των οικημάτων της Εκθέσεως στο πεδίο του Άρεως, αλλά ο αγώνας για την εξεύρεση χρημάτων ήταν δύσκολος. Τελικά τον Μάιο του 1926 εγκρίθηκε η σύναψη ενός δανείου 300.000 δρχ. εκ μέρους του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Θεσσαλονίκης και συγκεντρώθηκαν άλλες 600.000 δρχ. από δωρεές, και η πρώτη ΔΕΘ διοργανώθηκε τον Οκτώβριο, αντί για την άνοιξη που σχεδίαζε αρχικά η οργανωτική επιτροπή, ώστε να δοθεί η δυνατότητα για ευρύτερη συμμετοχή. Βέβαια, η προσπάθεια της Θεσσαλονίκης είχε πολύ περιορισμένη έκταση σε σύγκριση με τις μεγάλες εκθέσεις που γίνονταν στην Ευρώπη. Η διοργάνωση ήταν πρόχειρη και τα υλικά μέσα πολύ περιορισμένα. Ωστόσο, η πρωτοβουλία ανταποκρίνονταν στις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες της εποχής και

²³ Χεκίμογλου Α, Ενάγγελος, *Θεσσαλονίκη, Τουρκοκρατία και Μεσοπόλεμος*, Έκφραση, 1995, σελ. 388.

αποδεικνύει επίσης τον καινοτόμο χαρακτήρα της πόλης, ο οποίος θα επαληθευθεί σε δυο χρόνια με την λειτουργία του πρώτου ραδιοφωνικού σταθμού από τον Τσιγγιρίδη.

3. Η «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ», Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΠΟΥ ΣΤΗΡΙΞΕ ΤΟ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ ΤΣΙΓΓΙΡΙΔΗ

Σημαντικός σταθμός στην εικοσαετή παρουσία του «Ράδιο-Τσιγγιρίδη» αποτελεί αναμφίβολα η συνεργασία του με την εφημερίδα «Μακεδονία». Αν και δεν υπάρχουν στοιχεία που να συνηγορούν ότι η συνεργασία αυτή είναι θεσμοθετημένη, ωστόσο από τα δημοσιεύματα της «Μακεδονίας» της περιόδου 1937-1940 και στη διετία 1946-1947 γίνεται κατανοητό ότι αυτή είναι η πρώτη σύμπραξη Τύπου και ραδιοφώνου στον τομέα της ενημέρωσης. Στα επόμενα κεφάλαια θα γίνει εκτεταμένη αναφορά σε αυτή τη συνεργασία, η οποία μέλλει να αλλάξει τη μορφή του προγράμματος του «Ράδιο-Τσιγγιρίδη» και θα επιτρέψει στη «Μακεδονία» να γίνει η πρώτη ελληνική εφημερίδα που θα μεταδώσει δημοσιογραφικό ρεπορτάζ μέσα από τα ερτζιανά.

Η «Μακεδονία» είναι η μακροβιότερη εφημερίδα της Βόρειας Ελλάδας και μια από τις παλιότερες ελληνικές εφημερίδες. Πρωτοεκδόθηκε στις 10 Ιουλίου 1911 από τον Κωνσταντίνο Βελλίδη, βιβλιοπώλη, πλασιέ και «περιοδεύοντα ανταποκριτήν» των εφημερίδων «Αλήθεια» και «Νέα Αλήθεια»²⁴.

Η «Μακεδονία» εκδόθηκε ως καθημερινή εφημερίδα και ήταν η πρώτη πρωινή της Θεσσαλονίκης. Ήταν τετρασέλιδη, εξάστηλη, είχε διαστάσεις 56 X 40 εκ. και αρχισυντάκτη τον Αντ. Παπαδόπουλο τον οποίο αντικατέστησε έπειτα από λίγες εβδομάδες ο 22χρονος Βασ. Μεσολογγίτης. Τα γραφεία της βρίσκονταν στον Φραγκομαχαλά στο Τοπ Χανέ «δίπλα στα γραφεία της καπνοβιομηχανίας Ρεζή»²⁵. Χρησιμοποίησε το τυπογραφείο «Παντελή και Ξενοφωντίδη» και η τιμή της ήταν 10 παράδες, ενώ στην επαρχία ήταν διπλάσια.

Στις 9 Αυγούστου 1912 το τουρκικό στρατοδικείο διέταξε την επ' αόριστο παύση της «Μακεδονίας» εξαιτίας της έντονης αρθρογραφίας της και της εμπρηστικής ειδησεογραφίας της για την δυναμιτιστική απόπειρα στα Κότσανα (Ιστίπ) της Στρώμνιτσας²⁶. Δέκα μέρες περίπου μετά την παύση της ο Κ. Βελλίδης εξέδωσε νέα εφημερίδα, την «Παμμακεδονική» χρησιμοποιώντας το προσωπικό, τα γραφεία και το τυπογραφείο που χρησιμοποιούσε η «Μακεδονία».

²⁴ Κανδυλάκης Μανώλης, *Η «Μακεδονία»*, άρθρο που περιλαμβάνεται στο «Μια περιδιάβαση στον 20^ο αιώνα μέσα από τις σελίδες της Μακεδονίας», ειδική έκδοση για τα 90 χρόνια της εφημερίδας Μακεδονία, Κυριακή 16 Δεκεμβρίου 2001, σελ. 8.

²⁵ ο.π.

²⁶ Κανδυλάκης Μανώλης, *Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης, α' τόμος, Τουρκοκρατία*, University Studio Press- Έκφραση, 2000, σελ. 199.

Η «Μακεδονία» επανεκδόθηκε στις 27 Οκτωβρίου 1912, την ημέρα που ο ελληνικός στρατός εισήλθε στη Θεσσαλονίκη, με ημερομηνία 28 Οκτωβρίου δηλαδή της επομένης, όπως συνηθιζόταν τότε. Είχε προηγηθεί διακοπή της εκδόσεως της «Παμμακεδονικής» που εξέδωσε ο Κ. Βελλίδης μετά την παύση της «Μακεδονίας» από τις 8 Αυγούστου. Στη νεκρολογία του κ. Βελλίδη αναφέρεται ότι λόγω της παύσεως της εφημερίδας του και της κατασχέσεως της εγγυήσεως είχε καταστραφεί οικονομικά²⁷.

Ο Κ. Βελλίδης είχε τάξει την εφημερίδα του στην υποστήριξη του Κόμματος των Φιλελευθέρων, που ήταν το όργανο του κινήματος του Βενιζέλου στη Θεσσαλονίκη, και η μόνη από όλο τον ελληνικό Τύπο που τόλμησε να γράψει καθαρά ότι δεν πρέπει να επιστρέψει ο Βασιλεύς Κωνσταντίνος²⁸.

Η «Μακεδονία» δέχθηκε και αυτή τις συνέπειες της λογοκρισίας που ίσχυε στην Θεσσαλονίκη κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου και των πολέμων της Ελλάδας με τη Βουλγαρία και την Τουρκία. Εκτός από τη λογοκρισία της με αφαίρεση κειμένων, αναφέρονται και παύσεις της.

Μετά από την Μικρασιατική Καταστροφή η «Μακεδονία» εδραίωσε την κυκλοφορία και το κύρος της, συνέχισε την φιλελεύθερη και δημοκρατική γραμμή της και απέκτησε ιδιόκτητες εγκαταστάσεις.

Τον Ιανουάριο του 1930 πέθανε ο Κ. Βελλίδης και τη διεύθυνση της εφημερίδας ανέλαβε ο αδερφός του Γιώργος, που μέχρι τότε ήταν οικονομικός διευθυντής. Ο Γιώργος Βελλίδης βοηθούμενος από τον ενηλικιωθέντα στο μεταξύ ανηψιό του Γιάννη, συνεχίζει την έκδοση της εφημερίδας αλλά πεθαίνει στα 1937 παραδίδοντας πλέον την σκυτάλη στον Γιάννη Βελλίδη, ο οποίος θα καταστήσει την «Μακεδονία» μια από τις καλύτερες ελληνικές εφημερίδες.

Η «Μακεδονία» σε όλη την περίοδο του μεσοπολέμου εξακολουθούσε να είναι τοποθετημένη στον κεντρικό χώρο, στο πλευρό του Νικ. Πλαστήρα, του Ελευθ.

²⁷ Κανδυλάκης Μανώλης, *Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης, β΄ τόμος, 1912-1923*, University Studio Press- Έκφραση, 2000, σελ. 59.

²⁸ Κανδυλάκης Μανώλης, *Η «Μακεδονία»*, ο.π., σελ. 10.

Βενιζέλου, του Γ. Καφαντάρη και του Θεμ. Σοφούλη²⁹. Στη διάρκεια των δικτατοριών του Πάγκαλου και του Μεταξά συνέχισε την έκδοσή της αν και λογοκριμένη, χωρίς ωστόσο να αποφύγει τρεις παύσεις, δυο εξορίες του εκδότη και του αρχισυντάκτη της και συλλήψεις επιτελικών στελεχών της³⁰. Στην περίοδο αυτή ανανεώθηκαν οι τυπογραφικές της εγκαταστάσεις με τη λινοτυπία και το ταχυπιεστήριο, ενώ ο Γιάννης Βελλίδης εφάρμοσε πολλές καινοτομίες με αποτέλεσμα η «Μακεδονία» να ανταγωνίζεται με αξιώσεις τις ανταγωνιστικές αλλά και τις αθηναϊκές εφημερίδες. Μάλιστα, η κυκλοφορία της «Μακεδονίας» είχε φτάσει το 1936 σε τέτοια επίπεδα που της επέτρεψε να αναγράψει πάνω από το τίτλο της ότι *«η Μακεδονία έχει τόσην κυκλοφορίαν όσην έχουν όλα τα άλλα φύλλα μαζί»*, αγγελία που διατήρησε επί χρόνια και μετά τον πόλεμο³¹.

Με την είσοδο των Γερμανών στην πόλη τα γραφεία της «Μακεδονίας» καταλήφθηκαν και το αρχείο της εφημερίδας κάηκε, ενώ οι Γερμανοί χρησιμοποίησαν τις εγκαταστάσεις για την έκδοση δικής τους εφημερίδας.

Μετά την απελευθέρωση η «Μακεδονία» επανεκδόθηκε στις 28 Μαρτίου 1945, ενώ ο Γιάννης Βελλίδης πεθαίνει το 1978, και μαζί του «πεθαίνει» και το όνειρο μιας ισχυρής εφημερίδας για τη Θεσσαλονίκη και τη Βόρεια Ελλάδα.

²⁹ ο.π., σελ. 12.

³⁰ Αφηγείται στον Τάκη Ψαράκη για το καθεστώς ανελευθερίας του Τύπου κατά τη δικτατορία του Μεταξά ο Κώστας Δημάδης, παλιός διευθυντής της «Μακεδονίας»:

«Με πήρε μια μέρα ο Βελλίδης από την Αθήνα και μου λέει: «Βρε αδελφέ, τι βάλουμε σήμερα; Συνεδριάζει το υπουργικό συμβούλιο για να μας πάψει. Κάτι γράψαμε». Του είπα ότι όλα έχουν περάσει από τη λογοκρισία. Δεν έχει μείνει τίποτε. «Για δες», λέει, «τις διορθώσεις». Κοίταξα. «Όχι, είναι εντάξει». Με ξαναπαίρνει. «Πρόσεξες;». «Πρόσεξα». Μετά μία ώρα, μου λέει: «Έχουμε βάλει μια παροιμία στη δεύτερη σελίδα». Λέω: «Καλά, αυτή είναι λογοκριμένη» [...] Θυμάμαι ακόμη τι έλεγε περίπου αυτή η παροιμία: «Και στο πιο μεγαλόπρεπο παλάτι όταν είναι κλεισμένος ένας βασιλιάς, είναι σαν να είναι φυλακισμένος, όταν υποχρεώνεται αναγκαστικά να μένει εκεί». «Σουηδική παροιμία», έγραφε από κάτω. Κι αυτοί το απέδωσαν πως εμείς εννοούσαμε ότι φυλάκισε η δικτατορία το Γεώργιο, το βασιλιά. Μας πάψανε λοιπόν, τρεις, τέσσερις μέρες».

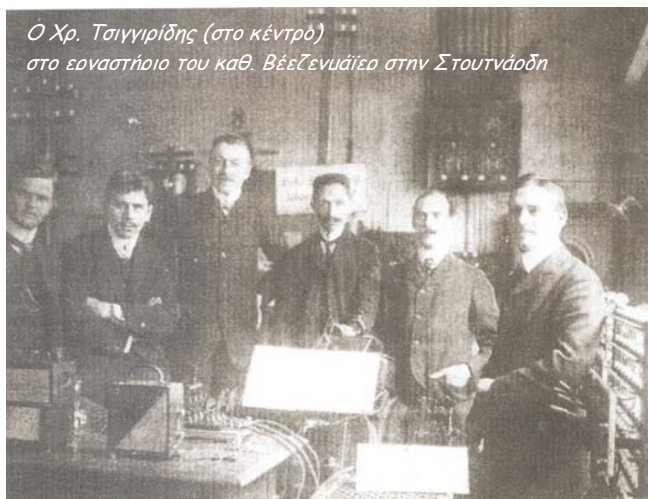
Βλ. Ψαράκης Δ., Τάκης, *Εφημερίδες και δημοσιογράφοι*, Νέα Σύνορα- Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα, 1993, σελ. 274.

³¹ Μανώλης Κανδυλάκης, *«Η Μακεδονία»*, ο.π., σελ. 13.

4. ΧΡΙΣΤΟΣ ΤΣΙΓΓΙΡΙΔΗΣ: Ο ΠΡΩΤΟΠΟΡΟΣ ΤΗΣ ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΑΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Ο Χρίστος Γ. Τσιγγιρίδης γεννήθηκε το 1877 στη Φιλιππούπολη της Ανατολικής Ρωμυλίας από αριστοκρατική οικογένεια. Ο πατέρας του ήταν δικηγόρος και σύμβουλος του βουλευτή της Φιλιππούπολης και εθνικού ευεργέτη, του βέη Γκεμίσκερντάνη. Αν και αρχικά η οικογένεια του έχει οικονομική άνεση με τον θάνατο του πατέρα του, Γιώργου, στα 1889 η οικογένεια Τσιγγιρίδη αρχίζει να αντιμετωπίζει οικονομικές δυσχέρειες. Τότε ο Χρίστος αναγκάζεται να συνεχίσει τις σπουδές του στο γαλλικό κολέγιο και τις νύχτες εργάζεται σε εργοστάσιο σιγαρέτων.

Ολοκληρώνοντας τις σπουδές του ο Χρίστος Τσιγγιρίδης πηγαίνει στην Στουτγάρδη και εγγράφεται στη σχολή Ηλεκτρικών Μηχανημάτων του Πολυτεχνείου της Στουτγάρδης, «*διότι όνειρόν του ήτο πάντοτε ο ηλεκτροφωτισμός της Φιλιππουπόλεως*»³². Στο Πολυτεχνείο ο Χρίστος Τσιγγιρίδης μελετά και τη λειτουργία του ραδιοφώνου υπό την επιστημονική καθοδήγηση του καθηγητή Βεεζενμιάιερ (Veesenmeyer)³³. Ολοκληρώνοντας τις σπουδές του το 1909, ο Τσιγγιρίδης επιθυμεί να επιστρέψει στη γενέτειρά του αλλά οι προγραφές του βουλγαρικού κράτους σε βάρος του ελληνικού στοιχείου τον αναγκάζουν να παραμείνει στην Στουτγάρδη, όπου ιδρύει μαζί με τον αδερφό του Νίκο, εργοστάσιο παραγωγής σιγαρέτων και αποκτά οικονομική άνεση. Παράλληλα, παντρεύεται την αριστοκράτισσα Μαρία Φόγκελ, κόρη μέλους της αυλής του Κάιζερ, με την οποία όμως αργότερα χωρίζει, και αποφασίζει να έλθει στην Ελλάδα.

³² Μακεδονία, 18.12.1947.

³³ Πλέχοβα Β., Όλγα, Το πρώτο ελληνικό ραδιόφωνο και το πρώτο των Βαλκανίων, Μπαρμπουνάκης, Θεσσαλονίκη, 2002, σελ. 19.

Το 1918 εγκαταλείπει τις δυο κόρες του στην Στουτγάρδη και καταφθάνει στην Λάρισα αποδεχόμενος πρόταση του δήμου για να «*ηλεκτροφωτίση και να ιδρεύση την πόλιν*»³⁴. Σύντομα αναλαμβάνει τη Διεύθυνση της Εταιρείας Ηλεκτροφωτισμού και Ύδρευσης, εκπονώντας σχέδιο για την αποξήρανση της Κάρλας.

Σύμφωνα με μια άλλη εκδοχή³⁵ η οικογένεια Τσιγγιρίδη, τα αδέρφια Νίκος, Χρήστος, και ένας μικρότερος ο Αργύρης, και η μητέρα τους, αναγκάζονται να φύγουν από την Φιλιππούπολη λόγω των διώξεων. Στο δρόμο πεθαίνει η μητέρα τους³⁶ και τελικά η τύχη φέρνει τα αδέρφια στην Στουτγάρδη, όπου ανοίγουν το εργαστήριο σιγαρέτων και ο Χρήστος παράλληλα σπουδάζει στο Πολυτεχνείο. Ο Νίκος μετά από λίγο πηγαίνει στην Ελλάδα και ιδρύει μαζί με άλλους πρόσφυγες τη «Νέα Φιλιππούπολη» της Λάρισας. Ο Χρήστος ολοκληρώνει τις σπουδές του αλλά με το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, φοβούμενος τις διώξεις της οικογένειάς του μετά την πτώση του Κάιζερ αποφασίζει να έλθει στην Ελλάδα και πηγαίνει στη Λάρισα όπου ήδη βρίσκονταν εγκατεστημένος ο αδελφός του που είχε παντρευτεί μια κοπέλα από την Αγιά, την Ελευθερία Χατζηαλεξίου. Ωστόσο, η εφημερίδα «Μακεδονία» αναφέρει ότι ο Τσιγγιρίδης ήρθε σε διάσταση με την σύζυγό του και άφησε την οικογένειά του στην Γερμανία πριν έρθει στην Ελλάδα, πληροφορία την οποία επιβεβαιώνει ο οικογενειακός φίλος του Χρίστου Τσιγγιρίδη, κ. Γιώργος Ασλανίδης.

*Η σύζυγος του Χρ.
Τσιγγιρίδη, Μαρία Λουίζα
Τσιγγιρίδου*

Σύμφωνα με τον Γιώργο Χατζηδάκη³⁷ τα τρία αδέρφια μετανάστευσαν περίπου το 1905 στην Γερμανία όπου ίδρυσαν την επιχείρηση τσιγάρων με τη φήρμα «Μακεδονικά τσιγάρα Τσιγγιρίδη» και παράλληλα ο Χρήστος παρακολουθούσε μαθήματα στη σχολή μηχανολόγων ηλεκτρολόγων στο Πολυτεχνείο της Στουτγάρδης. Στο μεταξύ παντρεύεται τη γερμανίδα αριστοκράτισσα και εγκαθίστανται στην Λάρισα το 1920. Εκεί ο Χρήστος και ο Νίκος αναλαμβάνουν

³⁴ Μακεδονία, 18.12.1947.

³⁵ Πλέχοβα Β., Όλγα, ο.π., σελ. 16-21.

³⁶ Ραδιόφωνο EPT3: 70 χρόνια ραδιοφωνίας. Πρακτικά διημερίδας, 10-11 Ιανουαρίου 1997, σχετική αφήγηση Ευάγγελου Τσιγγιρίδη (από το προσωπικό αρχείο του Γιώργου Αναστασιάδη).

³⁷ Χατζηδάκης Γιώργος, Θεσσαλονίκη, η ραδιοφωνική πρωτεύουσα των Βαλκανίων, περιοδικό Ραδιοτηλέοραση Σεπτ. 1994.

τον ηλεκτροφωτισμό και την ύδρευση της Λάρισας και σε αυτό το διάστημα ο Νίκος παντρεύεται την Ευαγγελία Χατζηαλεξίου.

Πάντως, οι μαρτυρίες συγκλίνουν³⁸ στο ότι ο Χρίστος Τσιγγιρίδης ερχόμενος στην Ελλάδα έφερε μαζί του και ένα ραδιόφωνο που είχαν στην Γερμανία και από το οποίο ο Τσιγγιρίδης «λόγω της γλωσσομάθειάς του, άκουγε ξένους σταθμούς».

Διφορούμενες είναι και οι πληροφορίες σχετικά με την εγκατάσταση του Τσιγγιρίδη στη Θεσσαλονίκη, επί της (τότε) οδού Δημοκρατίας αρ. 20, μετέπειτα Βασιλίσσης Όλγας 22³⁹. Οι περισσότεροι μελετητές δέχονται ότι ο Τσιγγιρίδης μετακομίζει στη Θεσσαλονίκη το 1925⁴⁰ με σκοπό να ιδρύσει εργοστάσιο κατασκευής λαϊκών ραδιοφώνων και ραδιοφωνικό σταθμό⁴¹. Ωστόσο ο Ευάγγελος Τσιγγιρίδης αναφέρει ότι η οικογένεια Τσιγγιρίδη μετακόμισε στο σπίτι της Βασιλίσσης Όλγας, ήδη από το 1923⁴².

³⁸ Χρ. Τσιγγιρίδης, ένας πρωτοπόρος της ραδιοφωνίας στην χώρα μας, περ. Ραδιοηλεκτόραση 216/1974 (από το προσωπικό αρχείο του Γιώργου Αναστασιάδη) και *Ραδιόφωνο EPT3: 70 χρόνια ραδιοφωνίας*, ο.π.

³⁹ Συμβολαιογραφική πράξη αριθμ. 15473, 12.3.1945, από το προσωπικό αρχείο του Μαν. Κανδυλάκη.

⁴⁰ Πρβλ. και Δανιηλίδης Δάνος, *Χρήστος Τσιγγιρίδης (1877-1947), ο πρωτοπόρος της ελληνικής ραδιοφωνίας*, από τον δικτυακό τόπο <http://users.med.auth.gr/~tsikaras/radhis.htm> ή Χατζηδάκη Γιώργο, *Θεσσαλονίκη, η ραδιοφωνική πρωτεύουσα των Βαλκανίων*, ο.π., ή Εφημερίδα Καθημερινή, ένθετο Επτά Ημέρες, Κυριακή 31 Δεκεμβρίου 1995, σελ. 8.

⁴¹ Ράδιο Καραγιάννη, *Ελληνική Ραδιοφωνία*, Κ. Karayannis & Co, Athens, 1952, σελ. Ε-114.

⁴² *Ραδιόφωνο EPT3: 70 χρόνια ραδιοφωνίας*, ο.π., αφήγηση του Ευάγγελου Τσιγγιρίδη. Την πληροφορία αυτή συμμερίζεται και επαναλαμβάνει η Όλγα Πλέχοβα (ο.π., σελ. 22).

Οι προσπάθειες και το ραδιοφωνικό τοπίο πριν τον Τσιγγιρίδη

Οι πρώτες, ατεκμηρίωτες ωστόσο, πληροφορίες τοποθετούν την πρώτη απόπειρα ραδιοφωνικής εκπομπής στην βάση της ΔΡΥΝ (Διεύθυνση Ραδιοηλεκτρολογίας Υπουργείου Ναυτικών)⁴³. Οι πρώτες ζυμώσεις πάντως τοποθετούνται στα 1907, και το 1909 υπογράφεται συμφωνία για την εγκατάσταση ενός δεύτερου σταθμού ασυρμάτου και προμήθεια του σχετικού εξοπλισμού σε οκτώ αντιτορπιλικά. Πολλοί αξιωματικοί του Ναυτικού μάλιστα στέλνονται στο εξωτερικό για εκπαίδευση στα νέα συστήματα⁴⁴. Τον Ιανουάριο του 1920 δημοσιεύεται ειδικός νόμος που παρέχει στο ελληνικό κράτος το αποκλειστικό προνόμιο χρήσης του ασύρματου τηλεγράφου.

Από το 1921 μέχρι το 1926, δηλαδή πριν την έκδοση του νόμου 4797, «*οι κάτοχοι ραδιοφώνου κατέβαλον συνδρομίν εις την Διεύθυνσιν «Λαχείου του Στόλου» του Υπουργείου Ναυτικών εκ δρχ. 500 ετησίως (ποσόν σημαντικότερον δια την εποχὴν εκείνην). Οσάκις παρελαμβάνετο ραδιόφωνον εκ του Τελωνείου και μέχρις ότου εκδοθῇ ἡ ἀδεία λειτουργίας του, τοιοῦτο εσφραγίζετο επιμελώς, ὡς να ἐπρόκειτο περί ἐκρηκτικῆς ὕλης, πρὸς τον σκοπὸν δε τούτον μετέβαινεν ολόκληρος κουστῳδία ἐξ αξιωματικῶν του Β.Ν. με σπαθολούρα και περιστροφή εις την οικήαν του κατόχου του δαιμονικοῦ μηχανήματος*»⁴⁵.

Η εγκατάσταση κεραιών ήταν απαγορευμένη, ενώ η λειτουργία ραδιοφώνων επιτρέπονταν μόνο σε ειδικά πλαίσια, τοποθετημένα στην κατοικία των κατόχων της συσκευής, τα οποία μπορούσαν να σφραγιστούν ανά πάσα στιγμή από την ΔΡΥΝ. Όποιος χρησιμοποιούσε κεραία ή εσωτερικό πλαίσιο «*πλέον του ενός επιτρεπομένου*»⁴⁶ τιμωρούνταν με πρόστιμο 100.000 δραχμών (περίπου 300 χρυσών λιρών) και με φυλάκιση ενός έτους. Να σημειωθεί ότι σε όλη αυτή την περίοδο για όλες τις νέες χώρες (Ήπειρο, Μακεδονία και Θράκη) απαγορεύονταν τελείως η κατοχή ραδιοφώνου, η οποία επετράπη το 1928 αλλά μόνο σε ακτίνα 5 χιλιομέτρων εντός του πολεοδομικού συγκροτήματος της Θεσσαλονίκης.

⁴³ Εφημερίδα Καθημερινή, ο.π.

⁴⁴ ο.π.

⁴⁵ Ράδιο Καραγιάννη ο.π. σελ Ε-115.

⁴⁶ ο.π.

Το 1924 κατατίθεται και η πρώτη πρόταση για την ίδρυση ραδιοφωνικού σταθμού στην Ελλάδα από τον Νικ. Αγγελέα⁴⁷. Ένα χρόνο μετά, το 1925, αρχίζει στην Ελλάδα η κατασκευή ραδιοφώνων. Όπως αναφέρεται στο Ράδιο Καραγιάννη: *«Το έτος αυτό επωλήθη εις τον καθηγητήν Δημ. Λαμπαδάριον, τότε Πρύταριν του Ε.Μ. Πολυτεχνείου, υπό των εργαστηρίων «ΜΕΤΡΟΝ» (επί της πλατείας Αμερικής), το πρώτον ραδιόφωνον, 7 λυχνιών, με πλαίσιον, τύπου υπερετεροδύνου, λειτουργούν με συσσωρευτάς, και φυσικά το πράγμα δεν εσταμάτησεν εκεί. Ήσαν αρκετοί τότε οι αποκτήσαντες πρωτοπορειακώς ραδιόφωνον, παρ' όλην την δυσχερή και πολύπλοκον χρήσιν του»*⁴⁸.

Τον Μάρτιο του 1925 για πρώτη φορά γίνεται εισαγωγή ραδιοφώνου στην Ελλάδα⁴⁹, της συσκευής «RADIO L.L.» και ανοίγουν τα πρώτα καταστήματα και αντιπροσωπεΐες ξένων οίκων στην Ελλάδα.

Ωστόσο, οι τιμές τους είναι απρόσιτες για τους περισσότερους. Αξίζει να αναφερθεί ότι ένα ραδιόφωνο «Radiola» το 1927 πωλούνταν προς 31.000 δραχ. τη στιγμή που ένα μεταχειρισμένο αυτοκίνητο στοίχιζε 18.000⁵⁰. Πάντως, το 1926 οι δέκτες που ήταν σε χρήση έφταναν τους 60 με 80, εκ των οποίων οι μισοί ήταν αυτοσχέδιοι⁵¹.

⁴⁷ ο.π.

⁴⁸ Ράδιο Καραγιάννη, ο.π., σελ. Ε-116.

⁴⁹ ο.π.

⁵⁰ ο.π.

⁵¹ Χατζηδάκης Γιάννης, *Η ραδιοφωνική «πολιτιστική επανάσταση»* από το Μπαρμπούτης Χρήστος-Κλώντζας Μιχάλης, «Το φράγμα του ήχου, η δυναμική του ραδιοφώνου στην Ελλάδα», εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2001, σελ. 130.

Οι πρώτες επαφές των Θεσσαλονικέων με το ραδιόφωνο

Στα 1926 η ραδιοφωνία υπάγεται στο Τμήμα Ραδιοηλεκτρικής Υπηρεσίας του υπουργείου ΤΤΤ, αλλά ισχύει ακόμη για την Βόρεια Ελλάδα η απαγόρευση κατοχής ραδιοφώνων. Ωστόσο, οι Θεσσαλονικείς είχαν την ευκαιρία να δουν από κοντά τα ραδιόφωνα στην Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης τον Οκτώβριο του 1926. Ήδη από τα μέσα Σεπτεμβρίου είχε ανακοινωθεί ότι «Κύριος, μεγαλοβιομήχανος, αποταθείς εις τα γραφεία της Εκθέσεως της πόλης μας ανέφερεν ότι εις ειδικόν χώρον θα τοποθετήση ραδιόφωνον, δια του οποίου, διαρκούσης της Εκθέσεως, οι εκθέται ξένοι και ημεδαποί καθώς και οι προσκεκλημένοι θα δύνανται να απολαύουν ακούοντες τας ωραίαις συναυλίας όλου του κόσμου»⁵². Το ραδιόφωνο, όπως και ο κινηματογράφος της Εκθέσεως, άρχισε να λειτουργεί τακτικά από τις 5 Οκτωβρίου⁵³.

Η ύπαρξη ραδιοφώνου καταγράφηκε και στον πρώτο κατάλογο της Έκθεσης, όπου αναδημοσιεύεται ουσιαστικά δημοσίευμα της «Νέας Αλήθειας» της 26.10.1926, και αναφέρεται ότι «Εις το παρακείμενον διαμέρισμα εκτίθενται τα πεφημισμένα γαλλικά χρηματοκιβώτια Φισέτ, και εν συνεχεία ιταλικά ραδιόφωνα, άτινα ελειτούργουν κατά τας εσπερινάς ώρας και δι' ων οι ακροαταί απελάμβανον των μελωδιών εκ των οπερών των ευρωπαϊκών πόλεων»⁵⁴. Αλλά και στο κλείσιμό της Έκθεσης η «Νέα Αλήθεια» ενημερώνει το κοινό ότι «θα υπάρχη ραδιόφωνον κατά πάσαν πιθανότητα από πολύ ενωρίς χάριν του νου»⁵⁵.

Από το δεύτερο μισό του 1927 αρχίζουν να γίνονται εγκαταστάσεις ραδιοφώνων και στη Θεσσαλονίκη.

Από τις πρώτες διαφημίσεις ραδιοφώνων στον Τύπο της Θεσσαλονίκης(εφημερίδα «Μακεδονία» 2.3.1928)

⁵² Νέα Αλήθεια, 18.9.1926, από το προσωπικό αρχείο του Μαν. Κανδυλάκη.

⁵³ Φως, 6.10.1926. Από άλλες πηγές (Πλέχοβα Β., Όλγα, ο.π., σελ. 23) αναφέρεται ότι τα εγκαίνια του ραδιοφώνου πραγματοποιήθηκαν την πέμπτη μέρα της Εκθέσεως (δηλαδή στις 7 Οκτωβρίου). Το ραδιόφωνο είχε τοποθετηθεί στο κέντρο της Εκθέσεως και ενώ αρχικά είχε προγραμματιστεί να λειτουργήσει στις 9 τελικά ξεκίνησε στις 10 αναμεταδίδοντας συναυλίες της Βιέννης και του Παρισιού.

⁵⁴ Λέτσα Ν., Αλέξανδρου, *Η Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης*, Εμποροβιομηχανική Μακεδονική Εταιρεία ΑΕ, Θεσσαλονίκη, 1927, σελ. 183.

⁵⁵ Νέα Αλήθεια, 18.10.1926, από το προσωπικό αρχείο του Μαν. Κανδυλάκη.

Μάλιστα, δημοσίευμα της γαλλόφωνης Progrés λίγο πριν την έκθεση του 1927⁵⁶ πληροφορεί το κοινό ότι το αρμόδιο υπουργείο άρχισε να εκδίδει τις άδειες για την εγκατάσταση μηχανημάτων ραδιοφωνίας σε όσους Θεσσαλονικείς είχαν υποβάλει σχετική αίτηση. Μάλιστα, αναφέρεται ότι ήδη είχε γίνει μια εγκατάσταση στον χώρο του Μικρασιατικού Συλλόγου, στο Λευκό Πύργο, και κάθε βράδυ το μηχάνημα λαμβάνει τα κύματα που του εκπέμπονται από κάθε πλευρά. Σύμφωνα με πληροφορίες της εφημερίδας ο μηχανικός Λέων Ματαράσσο επρόκειτο να εγκαταστήσει μέσα στην επόμενη εβδομάδα τρία ή τέσσερα μηχανήματα σε ιδιώτες.

Στα 1927 ήδη οι «Σαλλιάρης και Χαρίτος», στην Μητροπόλεως 30, διαφημίζουν μέσα από τη «Νέα Αλήθεια» τα ραδιόφωνα τους που προσφέρουν *«μουσικήν δι' όλα τα γούστα ακόμη και αμανέδες από τον σταθμόν της Κωνσταντινουπόλεως»*. Μάλιστα οι έμποροι *«αναλαμβάνουν να ενεργήσουν για την «έκδοσιν της απαιτούμενης άδειας»* για όσους Θεσσαλονικείς επιθυμούν να αποκτήσουν ραδιόφωνο, ενώ προμηθεύουν *«εξαρτήματα εις όσους ερασιτέχνους επιθυμούν να κατασκευάσουν μόνοι των τον σταθμόν* (εννοώντας μάλλον τον ραδιοφωνικό δέκτη) *των»*⁵⁷.

Το 1928 πραγματοποιούνται εκπομπές ραδιοφώνου σε μαζικό ακροατήριο με σκοπό να ενημερωθούν οι Θεσσαλονικείς για το νέο μέσο. Έτσι, δίνεται «συναυλία δια Ραδιοφώνου» στην Στρατιωτική Λέσχη της Θεσσαλονίκης, της οποίας προηγείται *«διάλεξις υπό ειδικού καθ' ήν θα αναπτυχθή η εφεύρεσις ως και ο τρόπος της λειτουργίας και χρήσεως του Ραδιοφώνου»*⁵⁸. Ήδη το κλίμα είχε διαμορφωθεί για την ίδρυση του πρώτου ραδιοφωνικού σταθμού.

⁵⁶ Από το προσωπικό αρχείο του Μαν. Κανδυλάκη.

⁵⁷ Νέα Αλήθεια, 15.8.1927. Η σύγχυση των εννοιών «ραδιοφωνικός σταθμός», «πομπός» και «δέκτης» θα συνοδεύει τις αναφορές στο ραδιόφωνο τα πρώτα χρόνια εμφάνισης του στην Ελλάδα. Βλ. σχετικά και σελ. 34.

⁵⁸ Μακεδονία, 12.1.1928.

Η γένεση του σταθμού

Ο Τσιγγιρίδης την περίοδο 1925-1926 (δεν είναι εξακριβωμένη η ακριβής ημερομηνία), βρίσκει έναν παλιό ασύρματο της Γαλλικής Στρατιάς Ανατολής⁵⁹ τον αγοράζει, τον μεταφέρει σπίτι του, στην οδό Δημοκρατίας 20, και με αυτόν ξεκινά τα πρώτα πειράματα για τη δημιουργία ραδιοφωνικού πομπού. Σύμφωνα με μαρτυρία του Κοσμά Τσαντσάνογλου, πρώτου τεχνικού του ραδιοφωνικού σταθμού, ο Τσιγγιρίδης «είχε έναν μικρό πομπό, που λειτουργούσε μόνο στην περίοδο της ΔΕΘ από το 1926 και μετά την λήξη της τον σφράγιζε η υπηρεσία των ΤΤΤ που ήταν αρμόδια για τις τηλεπικοινωνίες. Με βία ακουγόταν ο σταθμός μέσα στη Θεσσαλονίκη»⁶⁰. Το ότι ο Τσιγγιρίδης είχε κάνει από το 1926 αίτηση για άδεια λειτουργίας πομπού (άρα είχε έναν σε λειτουργία) το αναφέρει και η Νέα Αλήθεια σε δημοσίευμα της το 1931: «Το κράτος [...] δεν εχορηγούσε την σχετικήν άδειαν και μολονότι η Έκθεσις από πέντε ετών ηγωνίσθη δια να επιτύχη την σχετικήν άδειαν, μόλις προ τριετίας κατέστη δυνατόν να έλθη η έγκρισις και ξέρετε πότε;...Μετά το... κλείσιμον της Εκθέσεως»⁶¹.

Σύμφωνα με αφιέρωμα της εφημερίδας «Μακεδονία»⁶² στον ραδιοφωνικό σταθμό του Τσιγγιρίδη το 1936, «ο ραδιοφωνικός σταθμός της Θεσσαλονίκης ιδρύθη το 1927. Δηλαδή 5 μόλις έτη μετά την ανακάλυψιν των σταθμών του ραδιοφώνου. Δεδομένου όντος ότι μόλις το 1922 έγινεν η αρχή της εγκαταστάσεως των εν Ευρώπη αντιλαμβάνεσθε ότι δικαίως ο κ. Τσιγγιρίδης διεκδικεί την πρωτοπορίαν εν Ελλάδι αλλά και εν Βαλκανική». Η πληροφορία αυτή επαναλαμβάνεται και στις 18 Δεκεμβρίου 1947 σε άλλο αφιέρωμα μια μέρα μετά το θάνατο του Τσιγγιρίδη πάλι στην εφημερίδα Μακεδονία⁶³. Είναι λοιπόν πολύ πιθανό στην περίοδο 1926-1927 (τον καιρό της Εκθέσεως) να λειτουργούσε ο ερασιτεχνικός πομπός του Τσιγγιρίδη μέσα στον περίβολο της

⁵⁹ «Ο Τσιγγιρίδης εύρεν εις το εγκαταλελειμμένον συμμαχικόν πολεμικόν υλικόν και έναν ασύρματον ισχύος ημίσεως κιλοβάτ. Έλλειπαν πολλά εξαρτήματα και κανείς δεν έδειχνεν ενδιαφέρον να τον αγοράση από τους ξένους, ακόμη δεν περισσότερον απ' τους Έλληνας, διότι δεν ήξευραν τί ήσαν οι ασύρματοι της ξηράς. Είχαν ασυρμάτους εις ολίγα πολεμικά πλοία και τα μεγάλα υπερωκεάνεια [...] Ο Τσιγγιρίδης τον ηγόρασε και μετέφερε στο σπίτι του τα σιδηρικά, μερικά σύρματα και ολίγα μηχανήματα». Ωρολογάς Αλ., *Ο Χρήστος Τσιγγιρίδης, ο ιδρυτής του Ραδιοφωνικού Σταθμού*, εφημερίδα «Θεσσαλονίκη», 12.11.1963.

⁶⁰ Από το προσωπικό αρχείο του Μανώλη Κανδυλάκη, συνέντευξη που παραχώρησε ο Τσαντσάνογλου στον ίδιο στις 17.9.1985.

⁶¹ Νέα Αλήθεια, 11.8.1931. Το 1928 η ΔΕΘ υπολειτούργησε εξαιτίας του δάγκειου πυρετού, και ίσως με την πρόφαση αυτή δόθηκε αργά η άδεια λειτουργίας.

⁶² Προσοχή εδώ ο ραδιοφωνικός σταθμός, εφημερίδα Μακεδονία, 20.12.1936, σελ.5.

⁶³ Μακεδονία, 18.12.1947.

ΔΕΘ και ο πρωτοπόρος μηχανικός να πειραματίζονταν με μικρής εμβέλειας εκπομπές.

Σύμφωνα με μια πληροφορία που παραθέτει ο δημοσιογράφος Γιώργος Βιρβιδάκης⁶⁴, η πρώτη εκπομπή πραγματοποιήθηκε στις 25 Μαρτίου 1927, διήρκησε μισή ώρα και χρησιμοποιήθηκε από το Χρίστο Τσιγγιρίδη και τον φίλο του Ηλία Αποστόλου, καθηγητή φυσικών επιστημών, ένας γερμανικός πομπός 200 βατ. Ο πομπός φέρεται να είχε εγκατασταθεί στο σπίτι του Τσιγγιρίδη και ο δέκτης στο σπίτι του Αποστόλου στην περιοχή του Ιπποδρομίου. Ο Βιρβιδάκης αναφέρει ότι *«Η πρώτη ραδιοφωνική εκπομπή του Τσιγγιρίδη ακούστηκε απ' τον ασύρματο της αγγλικής πολεμικής κορβέτας «Κουίν Αν» που βρισκόταν τότε στο λιμάνι της Θεσσαλονίκης. Το γεγονός σημειώνει στο ημερολόγιό του ο κυβερνήτης του σκάφους, Άντονι Ράντισον»* και τονίζει ότι το γεγονός έτυχε θερμής υποδοχής από τον Τύπο της εποχής.

Ωστόσο, ο Γιώργος Χατζηδάκης αντικρούει τους ισχυρισμούς του Βιρβιδάκη επικαλούμενος μαρτυρία του ανηψιού του Τσιγγιρίδη, Ευάγγελου⁶⁵. Μάλιστα, προχωρά παραπέρα και διατυπώνει την εκτίμηση ότι η γένεση του ραδιοφώνου θα πρέπει να τοποθετηθεί δυο χρόνια νωρίτερα από το 1927, δηλαδή το 1925, βασισμένος σε μια αφίσα του ραδιοσταθμού, η οποία όμως κατόπιν προσωπικής έρευνας και αντίστοιχης άλλων ερευνητών⁶⁶ αποδείχθηκε παραποιημένη.

Επιπλέον, ο Γιώργος Χατζηδάκης διερωτάται αν θα πρέπει να αναζητά κανείς ίχνη των πρώτων προσπαθειών του Τσιγγιρίδη στα 1924 στηρίζοντας την υπόθεσή του σε μια επιστολή που έστειλε το καλοκαίρι του 1994 το «Φωνομουσείο Βιέννης» προς το ελληνικό υπουργείο Προεδρίας ζητώντας να του παρασχεθούν στοιχεία για την δράση στην Ελλάδα κάποιου Αυστριακού ειδικού που στα αρχεία τους αναφέρεται ότι υπήρξε βασικό στέλεχος το 1924 στην ίδρυση του ελληνικού ραδιοφωνικού σταθμού. *«Ο πολύτιμος πληροφοριοδότης μας Ευάγγελος Τσιγγιρίδης θυμάται πως ο θεός του συνεργαζόταν στενά με δυο Γερμανούς επιστήμονες, το δόκτορα Κράουτε και το δόκτορα Μπεντς. Αν οι πηγές του «Φωνομουσείου Βιέννης» είναι ακριβείς, τότε*

⁶⁴ Βιρβιδάκης Γιάννης, *Θεσσαλονίκη: ραδιοφωνική πρωτοπορία*, περιοδικό «Ραδιοτηλέοραση» 891/1987, σελ. 37.

⁶⁵ βλ. Χατζηδάκη Γιώργο, *Θεσσαλονίκη, η ραδιοφωνική πρωτεύουσα των Βαλκανίων*, ο.π. και Πλέχοβα Β., Όλγα, ο.π., σελ. 29.

⁶⁶ βλ. Πλέχοβα Β., Όλγα, ο.π., σελ. 31.

το μόνο που μπορούμε να συμπεράνουμε είναι πως οι προεργασίες για το ραδιοσταθμό της Θεσσαλονίκης άρχισαν το 1924. Για φαντάσου. Ένα μόλις χρόνο μετά το BBC»⁶⁷.

Πάντως, σύμφωνα με τις μαρτυρίες του Τσαντσάνογλου⁶⁸, αλλά και του Νίκου Καρμίρη⁶⁹, σπήκερ του σταθμού, ο Γερμανός μηχανικός Χανς Κράουτερ ήλθε στην Ελλάδα την περίοδο 1928-1929 για να βοηθήσει στο στήσιμο του σταθμού και όχι νωρίτερα, ενώ ο Μπεντς ήταν ο μηχανικός της εταιρείας Κράουτερ που έκανε τροποποιήσεις στον ραδιοσταθμό του Τσιγγιρίδη μετά την υπογραφή συμφωνίας του έλληνα μηχανικού με την γερμανική εταιρεία το 1931.

Ο Γιάννης Βιρβιδάκης⁷⁰ παραθέτει ακόμη μια πληροφορία, ότι «το 1927 για λίγο διάστημα η αίθουσα εκπομπής και η κεραία του Σταθμού ήταν στον πυργίσκο του Λευκού Πύργου, όπου βρισκόταν νύχτα-μέρα ο Τσιγγιρίδης, κάνοντας πειράματα». Σε αυτόν το ισχυρισμό συνηγορεί και μια καρτ-ποστάλ που δημοσιεύθηκε στα Πρακτικά διημερίδας της ΕΡΤ-3 το 1997⁷¹, με την υποσημείωση ότι πρόκειται για τον Λευκό Πύργο «με εγκατάσταση της πρώτης κεραίας Τσιγγιρίδη (1927)».

Ωστόσο, οι κεραίες αυτές υπήρχαν στον Λευκό Πύργο ήδη από την περίοδο 1917-1918⁷² και χρησιμοποιούνταν από το Ναυτικό. Θα πρέπει να θεωρείται απίθανο να είχε παραχωρήσει το Ναυτικό στον Τσιγγιρίδη τις κεραίες για τη λειτουργία ραδιοφωνικού πομπού σε μια εποχή που ακόμη και η κατοχή ραδιοφώνου (πόσο μάλλον η εκπομπή σήματος) ήταν απαγορευμένη στη Βόρεια Ελλάδα. Από την πλευρά του ο Τσαντσάνογλου διευκρινίζει ότι το στούντιο τοποθετήθηκε στον Λευκό Πύργο μαζί με δυο τεράστια μεγάφωνα που μετέδιδαν μουσική και διασκεδάζαν τους περαστικούς, την περίοδο 1930-1932 και όχι το 1927.

Η εγκατάσταση του ραδιοφωνικού σταθμού στους χώρους της Διεθνούς Έκθεσης Θεσσαλονίκης ξεκινά το 1928 και το «Ράδιο- Τσιγγιρίδη» ιδρύεται επίσημα το 1929. Ωστόσο, συνδυάζοντας τα δημοσιεύματα της «Νέας Αλήθειας» και της «Μακεδονίας», αλλά και τη μαρτυρία του Κ. Τσαντσάνογλου, εκτιμάται ότι ο Τσιγγιρίδης είχε στη διάθεσή του ραδιοφωνικό πομπό ήδη από

⁶⁷ Χατζηδάκης Γιώργος, ο.π.

⁶⁸ Από το προσωπικό αρχείο του Μανώλη Κανδυλάκη.

⁶⁹ Χρ. Τσιγγιρίδης ένας πρωτοπόρος της ραδιοφωνίας στη χώρα μας, ο.π. σελ. 14.

⁷⁰ Βιρβιδάκης Γιάννης, ο.π., σελ. 38.

⁷¹ Ραδιόφωνο ΕΡΤ3: 70 χρόνια ραδιοφωνίας, ο.π.

⁷² Πλέχοβα Β., Όλγα, ο.π., σελ. 33.

το 1926 και πιθανότατα πειραματίζονταν με αυτόν στο χώρο που διέθετε στην ΔΕΘ κάτω από μυστικότητα, αφού οι εκπομπές ήταν απαγορευμένες. Δυστυχώς δεν υπάρχουν μαρτυρίες για λήψη των εκπομπών, αφού μέχρι το 1928 απαγορευόταν στην Θεσσαλονίκη η κατοχή ραδιοφώνου.

Ο Τσιγγιρίδης και ο Λέκτης του

Η Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης ανοίγει για πρώτη φορά τις πύλες της στις 3 Οκτωβρίου του 1926 και ο Τσιγγιρίδης δηλώνει παρών. Μαρτυρία για την εμφάνιση του Τσιγγιρίδη στην πρώτη ΔΕΘ έχουμε στο περιοδικό «Μήνες»⁷³ όπου αναφέρεται ότι *«Είς όλην την οικονομίαν της Εκθέσεως μεγίστην προσδίδει συμβολήν κατά το διάστημα 12 ολόκληρων ετών το megáφωνον. Δι' αυτού δημιουργείται η επικοινωνία μετά του Κοινού. Δι' αυτού διαφωτίζεται το εμπόριον, η βιομηχανία, κάθε τι αξιόλογον και αξιοσημείωτον το αφορών την Έκθεσιν. Και ο δημιουργός όλης αυτής της ζωής και κινήσεως είναι ο Τσιγγιρίδης»*.

Το 1927, στην δεύτερη Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης ο Τσιγγιρίδης ως αντιπρόσωπος της Siemens & Halske παρουσιάζει το πρώτο megáφωνο στην Ελλάδα. Σύμφωνα με τον Γιάννη Ταχογιάννη⁷⁴ *«Η πρώτη εμφάνις του ήταν μια σπουδαία και μεγάλη σουπρίζ για το κοινόν. Οι πολυπληθείς επισκέπται της*

Ο Χρ. Τσιγγιρίδης ως αντιπρόσωπος της Siemens & Halske στην ΔΕΘ

Διεθνούς Εκθέσεως είδαν κάτι περίεργα γλαμπασίμπανα κρεμασμένα με σύρματα. Ήσαν τα πρώτα megáφωνα που είδε και άκουσε η Ελλάς[...] Τα έφερε στην Ελλάδα ο κ. Τσιγγιρίδης».

Τα megáφωνα του Τσιγγιρίδη δημιουργούν αίσθηση και το επόμενος έτος η Βουλή των Ελλήνων τον καλεί για να υλοποιήσει τη μικροφωνική εγκατάσταση της Βουλής. Επίσης, ο Τσιγγιρίδης πραγματοποιεί megáφωνικές εγκαταστάσεις στους κινηματογράφους «Παλλάς» (το 1928) και «Διονύσια» (το 1930)⁷⁵, αλλά και στον ιερό Ναό Αγίας Σοφίας⁷⁶ (το 1933).

⁷³ Τεύχος 8, Αύγουστος 1937, από το προσωπικό αρχείο του Γ. Αναστασιάδη.

⁷⁴ Μακεδονία, 16.5.1936.

⁷⁵ Πλέχοβα Β., Όλγα, ο.π., σελ. 27. Σύμφωνα με μια πληροφορία οι εγκαταστάσεις του «Διονύσια» το 1930 ήταν της Klang-Film-Siemens. Πάντως, το 1931 ο κινηματογράφος εγκαθιστά μηχανήματα της Ουέστερν Ελέκτρικ αξίας 1.000.000 δρχ. που πρωτολειτούργησαν στις αρχές Οκτωβρίου του 1931 (βλ. σχετική διαφήμιση στην εφημερίδα «Μακεδονία», 27.9.1931, σελ. 2).

⁷⁶ Μακεδονία, 14.4.1933, από το προσωπικό αρχείο του Γ. Αναστασιάδη.

Πάντως, το 1928, στην 3^η Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης τα μεγάφωνα αποτελούν γεγονός και η λειτουργία τους καταγράφεται συχνά από τον Τύπο της εποχής. Στην εφημερίδα «Μακεδονικά Νέα» αναφέρεται ότι ο μοναδικός «Λέκτης» της Εκθέσεως «άλλοτε μας ξεκουφαίνει με τας προσφωνήσεις του και άλλοτε μας ευφραίνει με τας μουσικάς αποδόσεις του. Αι υπηρεσίαι τας οποίας προσφέρει εις την έκθεσιν είνε ανεκτίμητοι. Αποδίδει τόσα και τόσα εκλεκτά μουσικά τεμάχια, βγάζει λόγους, προσφωνεί τους υπουργούς και λοιπούς επισήμους κ.λ.π. Το δε περισσότερον άξιον εξάρσεως είνε ότι ο λέκτης αυτός είνε εμπνεύσεως και κατασκευής ελληνικής έργον του κ. Τσιγγιρίδου»⁷⁷.

Ρεπορτάζ της εφημερίδας «Νέα Αλήθεια» επισημαίνει ότι «Η ρεκλάμες παίρνουν και δίνουν εις τον περίβολον της Εκθέσεως. Ο Τσιγγιρίδης με τα μεγάφωνα του διαρκώς διαλαλεί τα διάφορα εκθέματα, πολλοί δε από τους εκθέτας κάμνουν και ιδιαίτερες ρεκλάμες»⁷⁸.

Η «Μακεδονία» αναφέρει ότι «τα μεγάφωνα της Εκθέσεως, ως προς την μετάδοσιν φωνών του περιβόλου, είναι πράγματι μεγαλόφωνα. Όσον αφορά όμως την μετάδοσιν εκ του εξωτερικού, μένουν κυριολεκτικώς μέγα-άφωνα»⁷⁹.

Παράλληλα, ο Τσιγγιρίδης χρησιμοποιεί τα μεγάφωνα για να προσφωνήσει τους επίσημους που επισκέπτονται την Έκθεση χρησιμοποιώντας το μεγάφωνο της κεντρικής εξόδου, ενώ ένα άλλο είχε τοποθετηθεί στην κεντρική είσοδο⁸⁰.

Σε αυτά τα δημοσιεύματα βρίσκονται και οι πρώτες αναφορές για τη λειτουργία ραδιοφωνικού πομπού στον χώρο της Έκθεσης, με πρώτο εκφωνητή τον Χρίστο Τσιγγιρίδη που

Ο Χρ. Τσιγγιρίδης στην Βουλή των Ελλήνων (1928)

⁷⁷ Μακεδονικά Νέα, 9.10.1928, από το προσωπικό αρχείο του Μαν. Κανδυλάκη. Ο «Λέκτης» που αναφέρεται πρέπει να είναι ο πρωτόλειος ραδιοφωνικός πομπός του Τσιγγιρίδη. Ωστόσο, η άγνοια που επικρατούσε εκείνο το διάστημα για την έννοια του ραδιοφώνου και του μεγαφώνου, δημιουργεί σύγχυση στο κοινό και στους δημοσιογράφους της εποχής, που δεν μπορούν να κατανοήσουν την διαφορά ενσύρματης και ασύρματης μετάδοσης.

⁷⁸ Νέα Αλήθεια, 11.10.1928, από το προσωπικό αρχείο του Μαν. Κανδυλάκη.

⁷⁹ Μακεδονία, 5.10.1928, σελ. 1.

⁸⁰ Μακεδονία, 6.10.1928, σελ.1 και Πλέχοβα Β., Όλγα, ο.π., σελ. 35.

διαφημίζει τα εμπορεύματα της εκθέσεως και προσφωνεί τους επισήμους, χρησιμοποιώντας για την παραγωγή του σήματος τον μικρό πομπό «δικής του κατασκευής», που είχε βρει στο συμμαχικό υλικό και είχε ανακατασκευάσει, και για τη μετάδοση ραδιόφωνα συνδεδεμένα με μεγάφωνα τοποθετημένα σε κεντρικά σημεία της Έκθεσης⁸¹.

Ο Τσιγγιρίδης παραμένει στην Έκθεση μέχρι και την τελευταία ημέρα μεταδίδοντας εμβατήρια⁸². Εκείνη την περίοδο, σύμφωνα με τον Νικ. Καρμίρη⁸³, ο Τσιγγιρίδης άδραξε την ευκαιρία που προέκυψε το 1928, όταν η Γερμανία αντικαθιστούσε τους παλαιούς σταθμούς της με άλλους ισχυρότερους, και βάζοντας υποθήκη το σπίτι του, αγόρασε ένα ραδιοφωνικό σταθμό «και τον εγκαθιστά στον χώρο της ΔΕΘ, στο πεδίο του Άρεως, δίπλα στην Ηλεκτρική Εταιρεία. Μαζί έφερε και ένα Γερμανό τεχνικό, που εργάστηκε ένα χρόνο περίπου». Ο Γερμανός που αναφέρεται είναι ο μηχανικός Χανς Κράουτερ⁸⁴.

Ο Τσιγγιρίδης πραγματοποιεί τις πρώτες κανονικές εκπομπές του το 1928 με τον πομπό που είχε ήδη στη διάθεσή του και που «*με βία ακουγόταν μέσα στη Θεσσαλονίκη*»⁸⁵, αφού η ισχύς του δεν ξεπερνούσε τα 300 W⁸⁶, και παράλληλα αρχίζει να στήνει τον νέο, ισχυρότερο πομπό με τον οποίο μέλλει να ξεκινήσει επίσημα η ραδιοφωνία στην Ελλάδα το επόμενο έτος.

⁸¹ Σύμφωνα με μαρτυρία του Π. Κίσκιλα, ιδρυτή του Φωνομουσείου Θεσσαλονίκης, τέτοια συνδεσμολογία εξακολουθούσε να χρησιμοποιείται στην Έκθεση και κατά τη δεκαετία του '50.

⁸² Νέα Αλήθεια 17.10.1928, από το προσωπικό αρχείο του Μαν. Κανδυλάκη.

⁸³ Χρ. Τσιγγιρίδης ένας πρωτοπόρος της ραδιοφωνίας στη χώρα μας, ο.π. σελ. 14.

⁸⁴ Όπως ανέφερε σε συνέντευξή του στον Μαν. Κανδυλάκη ο Κ. Τσαντσάνογλου.

⁸⁵ Όπως αφηγείται ο Κ. Τσαντσάνογλου. Βλ. επίσης, Βιρβιδάκης Γιάννης, ο.π., σελ 37.

⁸⁶ Πλέχοβα Β., Όλγα, ο.π., σελ. 32.

Η επίσημη πρώτη εκπομπή

Βρισκόμαστε στα 1929. Ήδη οι κάτοχοι ραδιοφωνικών συσκευών Philips έχουν φτάσει τους 221, ενώ ο συνολικός αριθμός κατόχων ραδιοφώνου ξεπερνά τους 500⁸⁷. Προκηρύσσεται διεθνής διαγωνισμός για την ίδρυση ραδιοφωνικού σταθμού στην Ελλάδα και αναλαμβάνει ο Αρ. Δημητριάδης⁸⁸, ως ανάδοχος της συμβάσεως, να προμηθεύσει πομπό «Marconi» ισχύος 12KW, μεσαίων κυμάτων με τη συμφωνία να λαμβάνει τα τέλη από τους κατόχους ραδιοφώνων που είχαν οριστεί σε μία δραχμή ημερησίως.

Στη Θεσσαλονίκη ο Τσιγγιρίδης έχει πραγματοποιήσει το όνειρό του. Με τα χρήματα από την υποθήκη του σπιτιού του έχει αγοράσει τον ραδιοφωνικό σταθμό του Μουλάκερ, σημερινού προαστίου της

Ο Τσιγγιρίδης μπροστά στα μηχανήματα του σταθμού

Στουτγάρδης, και προετοιμάζει τους χώρους για να υποδεχθεί τα μηχανήματα. Τελικά, βρίσκεται ένας χώρος κοντά στην έξοδο της Έκθεσης, στο βορειοδυτικό της τμήμα και κατασκευάζονται δυο ξύλινες παράγκες, σε απόσταση περίπου διακοσίων μέτρων η μία από την άλλη.

Το στούντιο ήταν χωρισμένο στα δυο⁸⁹ και είχε διαστάσεις 10 X 5 μέτρα⁹⁰. Από επάνω ήταν σκεπασμένο με ψάθες για να μονώνεται από τους έξω θορύβους, αν και η πρωτόλεια μόνωση δεν μπορούσε να εμποδίσει πολλές φορές τον ήχο της βροχής και ανάγκαζε αργότερα τον εκφωνητή Νικ. Καρμίρη να απολογείται συχνά από το μικρόφωνο. Ο άλλος χώρος είχε διαστάσεις περίπου 5 X 5 και θα φιλοξενούσε το μηχανοστάσιο με τον πομπό.

Αυτή την περίοδο ο Τσιγγιρίδης γνωρίζει τον Κ. Τσαντσάνογλου, πτυχιούχο ηλεκτρολόγο. Ο Τσαντσάνογλου δέχεται την πρόταση του Τσιγγιρίδη και αναλαμβάνει την τεχνική διεύθυνση του σταθμού από τον Χανς Κράουτερ που

⁸⁷ Χατζηδάκης Γιάννης, *Η ραδιοφωνική «πολιτιστική επανάσταση»*, ο.π., σελ. 131.

⁸⁸ Ράδιο Καραγιάννη ο.π. σελ Ε-115.

⁸⁹ Χρ. Τσιγγιρίδης *ένας πρωτοπόρος της ραδιοφωνίας στη χώρα μας*, ο.π. σελ. 82.

⁹⁰ Πλέχοβα Β., Όλγα, ο.π., σελ. 39.

εγκατέστησε τον πομπό έπειτα από ένα μήνα συνεχούς εργασίας⁹¹. Ο νέος πομπός, με τον οποίο ο Τσιγγιρίδης θα πραγματοποιήσει εκπομπές τα υπόλοιπα χρόνια έως το 1947, έχει σε αυτή τη φάση ισχύ 500W και χρησιμοποιεί δυο λυχνίες.

Ο Τσιγγιρίδης ήδη από τις 15 Αυγούστου 1929 βρίσκεται στο χώρο της Εκθέσεως και κάνει δοκιμές⁹². Σκοπός του, να καταπλήξει τους αρμόδιους της Έκθεσης για να διεκδικήσει άδεια ραδιοφωνικής εκπομπής. Έτσι, βοηθούμενος και από τον Τσαντσάνογλου οργανώνει μια επίδειξη που πραγματικά συναρπάζει τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου της Έκθεσης⁹³. Ο Αλέξανδρος Ωρολογάς αναφέρει σχετικά: «Όταν ειδοποιήθησαν να μπουν στο μικρό θάλαμο (στούντιο) με τενεκεδένια σκεπή και χωρίσματα από αλατζά για να σχηματίσουν ένα τετράγωνο σαν δωμάτιο, είχαν κυριευθεί οι σύμβουλοι της Εκθέσεως από μίαν συγκίνηση, όπως εκείνοι που παρηκολούθησαν την εκτόξευση του πρώτου Σπούτνικ. Δύο σύμβουλοι μάλιστα εφοβούντο να μπουν μέσα.

»Όταν εξήλθον κατηυθύνθησαν εις το γραφείον όπου είχαν τοποθετήσει ένα ραδιόφωνον και επείσθησαν γεμάτοι θαυμασμόν ότι πράγματι ακούεται ό,τι μεταδίδει. Ήκουσαν ύστερα με μεγαλύτερον θαυμασμόν τον Τσιγγιρίδη να τους χαιρετά με αυτά τα λόγια: -Αγαπητοί κύριοι σύμβουλοι, σας λέγω καλημέρα από τον πομπό μου, απ' εκεί που με επισκέφθητε. Πιστεύω να μείνετε ευχαριστημένοι. Πιστεύω να με ακούετε καλά. Εύχομαι να έχετε επιτυχίαν εξαιρετικήν εις την εφετινήν Έκθεσιν.

»Οι σύμβουλοι επλησίασαν στο ραδιόφωνο και είπαν: -Σας ευχαριστούμε κ. Τσιγγιρίδη, και θερμά συγχαρητήρια»

Από τις πρώτες ενέργειες του Τσιγγιρίδη ήταν να βρει και ένα σήμα σταθμού. Πολλοί Θεσσαλονικείς θυμούνται μέχρι και σήμερα το τικ τακ του ρολογιού του

⁹¹ Από συνέντευξη του Κ. Τσαντσάνογλου στον Μαν. Κανδυλάκη.

⁹² Μακεδονικά Νέα, 18.8.1929 «Από τριημέρου τα μεγάφωνα του κ. Τσιγγιρίδη λειτουργούν αποδίδοντα θαυμασίως τους δίσκους γραμμοφώνου, πλήθος δε κόσμου ερχόμενον εις το Πάρκον της εκθέσεως διασκεδάζει με την δωρεάν παρεχομένην μουσικήν».

⁹³ Ωρολογάς Αλ., ο.π. Μάλιστα, όπως αναφέρει ο Ωρολογάς, οι σύμβουλοι για να πεισθούν ότι η μετάδοση του σήματος ήταν ασύρματη ζήτησαν ένα ραδιόφωνο και το μετέφεραν σε ένα σπίτι στο Ντεπό. Από εκεί άκουσαν πάλι τον Τσιγγιρίδη και πείσθηκαν. Η καχυποψία απέναντι στο νέο μέσο ήταν συνηθισμένη το πρώτο διάστημα. Σύμφωνα πάλι με τον Ωρολογά όταν επετράπη η εισαγωγή ραδιοφώνων στη Θεσσαλονίκη και οι Άμποτ και Κοσμόπουλος έφεραν τα πρώτα ραδιόφωνα στην πόλη, οι Θεσσαλονικείς τα υποδέχτηκαν με ενθουσιασμό αλλά και καχυποψία. Πολλοί δεν αγόραζαν τα ραδιόφωνα επειδή στις δοκιμές τύχαινε εκείνη την ώρα ο σταθμός να έχει παράσιτα, και νόμιζαν ότι το ραδιόφωνο ήταν χαλασμένο. Άλλοι πάλι, όπως και τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου της Εκθέσεως, στοιχημάτιζαν ότι τα ραδιόφωνα λειτουργούσαν με κρυμμένο σύρμα, θεωρώντας μάλλον ότι είναι μεγάφωνα.

Τσιγγιρίδη στο μικρόφωνο· αυτό ήταν το πρώτο σήμα. Τις εκφωνήσεις τις είχε αναλάβει ο ίδιος ο Τσιγγιρίδης που μιλούσε με σπασμένα ελληνικά, αφού είχε ζήσει πολλά χρόνια στην Γερμανία. Έτσι, η φωνή του Τσιγγιρίδη ακούγεται για πρώτη φορά από τα ραδιόφωνα της πόλης: «Αλό, αλό, εδώ Ελλάς...Προσοχή, προσοχή εδώ Θεσσαλονίκη...»

Στην 4^η Διεθνή Έκθεση ο Τσιγγιρίδης απολαμβάνει την αναγνώριση του πολιτικού κόσμου που επισκέπτεται τα περίπτερα. Έτσι, το υπουργικό κλιμάκιο που ξεναγείται στην Έκθεση στις 16 Σεπτεμβρίου, περνάει από «το Αλβανικόν περίπτερον, των Δήμων και Κοινοτήτων, του Γραφείου Προστασίας ελληνικών Καπνών, του Ματσάγγου, του Τσιγγιρίδου, των ανδρών της Χωροφυλακής και εις μερικά άλλα»⁹⁴. Το ραδιόφωνο του Τσιγγιρίδη προκαλεί και το θαυμασμό του κοινού, καθώς «Δια των μεγαφώνων του Τσιγγιρίδη μεταδίδονται όλαι αι νέαι πλάκες γραμμοφώνων. Ευτυχώς ότι τα μεγάφωνα είναι...συνεννοημένα μεταξύ των και λένε πάντα το ίδιο τραγούδι μαζί»⁹⁵.

Ο Τσιγγιρίδης χρησιμοποιεί τον πομπό του για να μεταδώσει και διαφημίσεις⁹⁶, ενώ κάθε επισκέπτης επιθυμεί να μιλήσει μέσα από το μικρόφωνο του σταθμού για να ακουστεί σε όλη την Έκθεση⁹⁷. Την τελευταία μέρα της Εκθέσεως μάλιστα «οργίασαν τα γραμμόφωνα και... αι ονομαστικάί απόλυτοι του κ. Τσιγγιρίδου»⁹⁸.

Ωστόσο, παρόλη την επιτυχία του σταθμού, με την λήξη της Έκθεσης δεν δόθηκε άδεια για την συνέχιση της λειτουργίας του σταθμού και ο πομπός του Τσιγγιρίδη σφραγίστηκε μέχρι την επόμενη ΔΕΘ.

⁹⁴ Νέα Αλήθεια, 16.9.1929, από το προσωπικό αρχείο του Μαν. Κανδυλάκη.

⁹⁵ Νέα Αλήθεια, 23.9.1929, ο.π. Η άγνοια της λειτουργίας του ραδιοφώνου και η σύγχυσή του με το μεγάφωνο είναι προφανής. Ο δημοσιογράφος αντιμετωπίζει με θαυμασμό το γεγονός ότι τα μεγάφωνα μεταδίδουν ταυτόχρονα το ίδιο πρόγραμμα, χωρίς να συνειδητοποιεί ότι αυτό είναι αυτονόητο αφού πρόκειται για ραδιοφωνική εκπομπή.

⁹⁶ Ταχυδρόμος, 17.9.1929: «Είτα τους αντιπροσώπους ωδήγησεν εις το περίπτερον του κ. Τσιγγιρίδου οπόθεν διεσαλήσθησαν δια του μικροφώνου εις όλην την έκτασιν της εκθέσεως τα ονομαστά σιγαρέττα του οίκου Ζουλιάμη, “Γκλόρια” και “Βέτο”».

⁹⁷ Ταχυδρόμος, 18.9.1929: «Όλοι αισθάνονται την επιθυμίαν να ακουσθούν εις την μάζαν από το μικρόφωνον του Τσιγγιρίδου. Πράγμα εύκολον άλλως τε. Δεν έχει κανείς να φταρμισθή και ν’ ακουσθή. Παρήλασαν και ωμίλησαν υπουργοί, ετραγούδησαν νέοι».

⁹⁸ Ταχυδρόμος, 23.9.1929.

Τα πρώτα ταξίδια στα ραδιοκύματα

Η σύμβαση με τον Αριστ. Δημητριάδη δεν τελεσφόρησε και ο Δημητριάδης κηρύχθηκε έκπτωτος. Έπειτα, η κυβέρνηση Βενιζέλου αναθέτει χωρίς διαγωνισμό βάσει του νόμου 4551 (26.1.1930) στην εταιρεία «Ντύρχαμ» (που εκπροσωπούνταν από τον Αναστ. Ακύλογλου), την προμήθεια και εγκατάσταση ραδιοφωνικών σταθμών και το προνόμιο της εκμετάλλευσης αυτών. Δυστυχώς, τα αλληλοσυγκρουόμενα πολιτικά και επιχειρηματικά συμφέροντα, τα οποία κρύβονται πίσω από τη μυστηριώδη ανώνυμη αμερικανική εταιρεία «Ντύρχαμ» και την αγγλική ραδιοφωνική εταιρεία Marconi⁹⁹, αλλά και η προσπάθεια της γερμανικής Telefunken να επέμβει την κατάλληλη στιγμή ώστε να μπορέσει να ανατρέψει τις υπάρχουσες ισορροπίες προς όφελός της, θα κρατήσουν στάσιμη την υπάρχουσα κατάσταση για περισσότερο από μια πενταετία.

Ο Τσιγγιρίδης προβλέπει τα προβλήματα που θα προκύψουν και μέσω του πομπού του προειδοποιεί: *«Αλό, αλό. Προσοχή, προσοχή. Κύριοι αρμόδιοι προσέξτε μη σας τη σκαρώσει η Ντύρχαμ. Η σύμβασίς της θα είναι μανίκι που δεν μεταγίνεται»*¹⁰⁰.

Αυτές οι παρεμβάσεις αλλά και η επιδίωξη της αμερικανικής εταιρείας να φιμώσει κάθε προσπάθεια ραδιοφωνίας για επιχειρηματικά της οφέλη, προκαλούν την αντίδραση του Κράτους, που επιχειρεί να βάλει προσκόμματα στην προσπάθεια του Τσιγγιρίδη. Η οργανωτική επιτροπή της Έκθεσης αποφασίζει λίγο πριν την έναρξη της 5^{ης} ΔΕΘ να απαγορεύσει τη λειτουργία του πομπού του Τσιγγιρίδη¹⁰¹, ενώ μερικές μέρες πριν η εφημερίδα «Μακεδονία» διαβεβαίωνε ότι *«θα έχωμεν [...] ραδιόφωνον και τους λέκτας του Τσιγγιρίδου»*¹⁰². Σύμφωνα με την εφημερίδα «Νέα Αλήθεια» τελικά *«η άδεια εδόθη περί την λήξιν της Εκθέσεως και μετά τοιούτων περιορισμών, ώστε να μην είναι δυνατή η λειτουργία του Σταθμού»*¹⁰³.

Το κενό που δημιουργεί η απουσία ραδιοφωνικών εκπομπών από τον σταθμό του Τσιγγιρίδη, προσπαθεί να καλύψει το κατάστημα Αλ. Ζαχαρίου, που

⁹⁹ Γιαίτσης-Μπαρμπούτης, *Τα πρώτα ραδιοφωνικά βήματα* από το Μπαρμπούτης Χρήστος-Κλώντζας Μιχάλης, «Το φράγμα του ήχου, η δυναμική του ραδιοφώνου στην Ελλάδα», εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2001, σελ. 61.

¹⁰⁰ Μακεδονία, 16.5.1936.

¹⁰¹ Μακεδονία, 10.9.1930.

¹⁰² Μακεδονία 7.9.1930, σελ. 4.

¹⁰³ Νέα Αλήθεια, 11.8.1931, από το προσωπικό αρχείο του Γ. Αναστασιάδη.

διαθέτει την αντιπροσωπεία της Τελεφούνκεν στη Θεσσαλονίκη, και πραγματοποιεί συναυλίες μέσω ραδιοφώνου σε ανοικτό ακροατήριο κάθε απόγευμα στο περίπτερο 46 «έναντι Ζυθεστιατορίου “Μεντιτεράνεαν Παλάς”»¹⁰⁴. Με την ευκαιρία της Έκθεσης έρχεται στη Θεσσαλονίκη και ο Γενικός Επιθεωρητής της Philips για την Ελλάδα Φραγκ. Βερνουδάκης που επιδιώκει επαφές με το κοινό¹⁰⁵. Παράλληλα, η «Σαλλιάρης και Χαρίτος» παρέχει, σαν χορηγία, για το διάστημα της Εκθέσεως το πρόγραμμα των ραδιοφωνικών σταθμών της Ευρώπης στην εφημερίδα «Μακεδονία»¹⁰⁶. Καθώς το ραδιόφωνο αρχίζει να προσελκύει το ενδιαφέρον του κοινού, οι έμποροι και οι αντιπρόσωποι των μεγάλων οίκων του εξωτερικού προσπαθούν να ανιχνεύσουν την αγορά και να πουλήσουν τα μηχανήματά τους.

Πάντως, το 1931 το κλίμα είναι καλύτερο για το ραδιοφωνικό πομπό του Τσιγγιρίδη, ο οποίος τελικά παίρνει την πολυπόθητη άδεια. Σε αυτό φαίνεται ότι συμβάλλει και η διαφαινόμενη αδυναμία της «Ντύρχαμ» να συμμορφωθεί με τους όρους της σύμβασης¹⁰⁷. Επίσης, σημαντική βοήθεια προσφέρει ο Επιθεωρητής των Τ.Τ.Τ. Φωτεινός, στα διαβήματα του οποίου αποδίδεται από τον Τύπο της εποχής η έκδοση άδειας λειτουργίας του πομπού. Πίεση άσκησε από την πλευρά του και ο Ραδιοφωνικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης, που είχε ιδρυθεί το 1928 με σκοπό την προαγωγή της ραδιοφωνίας και από το 1931 «*ανέλαβε να υποστηρίξη τον Ραδιοφωνικόν Σταθμόν και να τον συντηρήση*»¹⁰⁸. Οι τελικές εργασίες στον πομπό που εγκατέστησε το 1929 ο Κράουτερ ολοκληρώνονται στις 12 Σεπτεμβρίου, αλλά σύμφωνα με την εφημερίδα «Μακεδονία»: «*η λειτουργία του θα εξαρτηθή από τας δοκιμάς που θα γίνουν εντός της ημέρας υπό του αφικνουμένου Επιθεωρητού του υπουργείου Συγκοινωνίας. Πάντως, ο κ. Τσιγγιρίδης υπόσχεται πολλά, επιμένων ότι ο πομπός του είναι ένας από τους τελειότερους*»¹⁰⁹.

Ο σταθμός θα λειτουργεί, όπως ανακοινώνει η εφημερίδα «Μακεδονία», «*καθ’ όλον το διάστημα της [Εκθέσεως] και όσοι έχουνε ραδιόφωνο θα ακούνε πολλά*

¹⁰⁴ Μακεδονία, 14.9.1930.

¹⁰⁵ Μακεδονία, 19.9.1930.

¹⁰⁶ Μακεδονία, 28.9.1930.

¹⁰⁷ Νέα Αλήθεια, 11.8.1931: «*Εφέτος επί τέλους θα έχομεν Σταθμόν Ραδιοφωνικόν στη Σαλονίκη. Είνε γεγονός τετελεσμένον. Ή μάλλον απαιτείται ακόμη μια διατύπωσις. Η συγκατάθεσις της υπό έκπτωσιν ευρισκομένης Ραδιοφωνικής Εταιρείας, η οποία ουδέν συμφέρον έχει να αρνηθεί, δοθέντος ότι η ίδια δεν θα εκμεταλλευθή, λόγω οικονομικών αδυναμιών, το χορηγηθέν εις αυτήν προνόμιον*».

¹⁰⁸ Περιοδικό Ραδιό, 31.12.1933, σελ. 1.

¹⁰⁹ Μακεδονία, 12.9.1931, σελ. 1.

καλά και ενδιαφέροντα πράγματα. Ο σταθμός αυτός θα είναι ίδιας ισχύος με τον σταθμόν του Βελιγραδίου»¹¹⁰. Όσον αφορά στο πρόγραμμά του «την Κυριακήν μετέδωκε τους λόγους, οι οποίοι εξεφωνήθησαν εις τα εγκαίνια¹¹¹», και η υποδοχή του κοινού στο νέο μέσο είναι ιδιαίτερα θερμή αφού «Αν κρίνη κανείς από τας ενθουσιώδεις επιστολάς, δύναται να συμπεράνη ότι οι λόγοι μετεδόθησαν ευκρινέστατα και κατά τρόπον που ενεθάρρυνε τους κατόχους ραδιοφώνων¹¹²».

Πάντως, για να καθησυχάσει τις αρχές και να συνεχίσει απρόσκοπτα την λειτουργία του σταθμού του ο Τσιγγιρίδης δεν εκπέμπει πριν τις 8 το βράδυ, αφού μέχρι αυτήν την ώρα λειτουργεί ο Σταθμός Ασυρμάτου. Στις 17 Σεπτεμβρίου ο σταθμός υπέστη μικρή βλάβη, η

οποία γρήγορα αποκαταστάθηκε, ενώ λίγο νωρίτερα ο Τσιγγιρίδης εξέφρασε τη θέληση να μεταδοθούν και συναυλίες μέσω του ραδιοφώνου του, με τον όρο να ενισχυθεί οικονομικά για να αντεπεξέλθει στα έξοδα λειτουργίας του πομπού¹¹³. Πάντως, το 1931 είναι η πρώτη χρονιά που ο Τύπος της Θεσσαλονίκης αναφέρεται τόσο επισταμένα και με λεπτομέρεια στη λειτουργία του ραδιοφωνικού σταθμού. Ο Τ. Οικονομίδης στην «Νέα Αλήθεια» ήδη επισημαίνει την εμπορική σκοπιμότητα του νέου μέσου που παρέχει μια «ευκαιρία πρώτης τάξεως δια να διαφημισθή η σημασία της Εκθέσεως μεταξύ των χωρικών:

« -Χωρικοί φέρετε τα προϊόντα σας στη Διεθνή Έκθεσιν! Θα φωνάξη το ραδιόφωνών των [χωρικών]¹¹⁴». Παράλληλα, ο ίδιος προβλέπει ότι «το ραδιόφωνον – και αρκεί δια το εσωτερικόν μια συσκευή των 500 δραχ.- θα γίνει ένας μεγάλος και ευχάριστος διδάσκαλος που θα συντελέση στην μόρφωσι του

¹¹⁰ Μακεδονία, 8.9.1931, σελ. 1.

¹¹¹ Μακεδονία, 19.9.1931, σελ. 1.

¹¹² ο.π.

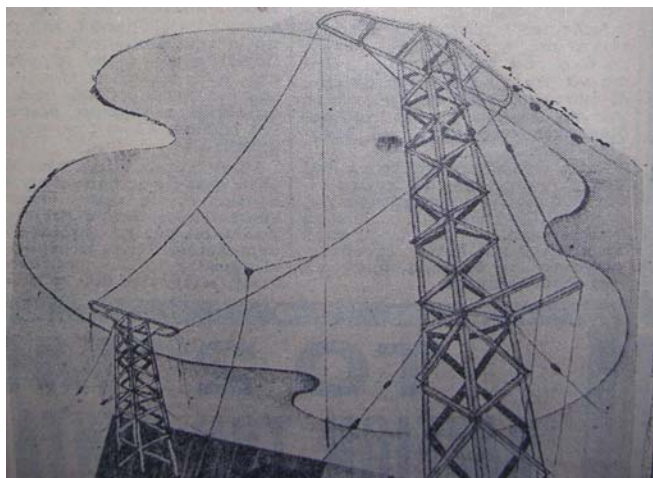
¹¹³ ο.π.

¹¹⁴ Νέα Αλήθεια, 11.8.1931.

λαού...»¹¹⁵. Στο άρθρο του καταγράφεται και μια πρώτη σκέψη για το καθεστώς ιδιοκτησίας και τη λειτουργία του σταθμού αφού ο Οικονομίδης προτείνει να καταρτίσει η Έκθεση «*μία καλλιτεχνικήν επιτροπήν, η οποία θα καθορίση ένα πρώτης τάξεως πρόγραμμα*»¹¹⁶.

Ο ραδιοφωνικός σταθμός θεωρείται, λοιπόν, στα πρώτα του βήματα ως εργαλείο της Έκθεσης, που ταυτίζεται με τους στόχους της, θα την εξυπηρετεί και θα βρίσκεται υπό την διαχείριση της οργανωτικής επιτροπής, η οποία θα καθορίζει το πρόγραμμα, και όχι του Τσιγγιρίδη. Για το λόγο αυτό και ο πομπός κλείνει την ημέρα που ολοκληρώνεται η Έκθεση και αυτό θα συνεχιστεί μέχρι το 1935.

Στα τέλη του 1931, με την οικονομική υποστήριξη του Ραδιοφωνικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης υπογράφεται σύμβαση με το γραφείο του Χανς Κράουτερ¹¹⁷ με σκοπό την βελτίωση του πομπού, αφού ακόμα δεν ήταν ικανοποιητικό το σήμα του σταθμού. Οι εργασίες στον πομπό θα ολοκληρωθούν με την συμβολή του μηχανικού Πέτερ Μπένζ στα 1934. Στους δυο ιστούς ύψους 36 μέτρων που υπήρχαν, προστέθηκε μια οριζόντια κεραία και μια λυχνία RS 18 που επεκτείνει την τελική ισχύ του πομπού μέχρι και τα 1,5 KW. Από εκείνο το διάστημα ο σταθμός Τσιγγιρίδη λειτουργούσε σε μήκος κύματος 218,5 μ. από τάση δικτύου 2 X 220 V συνεχούς. Χρησιμοποιούσε συνδεδεμένες παράλληλα τρεις λυχνίες ισχύος Telefunken τύπου RS 18 και για την διαμόρφωση μια λυχνία Telefunken τύπου RS 55.

Το 1932 ο Τσιγγιρίδης μεταδίδει από τον πομπό του «*καθ' όλην την Ελλάδα και προς όλους τους ραδιοφωνικούς σταθμούς*»¹¹⁸ τις ομιλίες των επισήμων κατά την τελετή έναρξης της 7^{ης} Διεθνούς Εκθέσεως. Οι εκπομπές του τραβούν την

¹¹⁵ ο.π.

¹¹⁶ ο.π.

¹¹⁷ Πλέχοβα Β., Όλγα, ο.π., σελ. 44.

¹¹⁸ Μακεδονία, 12.9.1932, σελ. 3.

προσοχή των Θεσσαλονικέων, ακόμα και των πιτσιρικάδων που πετούσαν πέτρες στο στούντιο του Τσιγγιρίδη για να δουν αν θα ακουστούν από το ραδιόφωνο του σπιτιού τους. Αναφέρει ο Αλ. Ωρολογάς:

«Ομιλούσε ο Τσιγγιρίδης με τα σπασμένα ελληνικά, γιατί ο άνθρωπος είχε ζήσει στην Γερμανία όλα του τα χρόνια. Ήτο δε απόλαυσις - έλεγε πχ. – “Σας παρακαλούμε να μας συγχωρήσετε που ακούσατε κάτι θορύβους σαν πιστολιές. Κάτι παληόπαιδα έρριχναν πέτρες και μας έκαναν άνω – κάτω. Τους καταγγείλαμε στην αστυνομία και να δούμε τι θα γίνει”¹¹⁹».

Αυτό που γίνεται αμέσως αντιληπτό από μια έρευνα στον Τύπο της εποχής είναι ότι αυξάνονται κατακόρυφα σε σύγκριση με την προηγούμενη χρονιά οι διαφημίσεις των εταιρειών και των αντιπροσωπειών που πωλούσαν ραδιόφωνα και ανταλλακτικά στη Θεσσαλονίκη. Έτσι, ο Οίκος Οικονομίδη, στον α' όροφο του μεγάρου Μπουρλά στη Βενιζέλου 3, διαφημίζει τα *«τελειότερα αμερικανικά ραδιόφωνα»* Brunswick και διαθέτει μάλιστα αίθουσες ακροάσεων καθημερινά από τις 5.30 το απόγευμα, ενώ τα ραδιόφωνα του μπορεί να τα αγοράσει κάθε Θεσσαλονικιός *«μόνον με δραχ. 4.000»*¹²⁰. Το κατάστημα Odeon, στη Βενιζέλου 24, διαθέτει τα *«καλύτερα, στερεότερα, φθηνότερα»* ραδιόφωνα¹²¹ και ραδιοεξαρτήματα όλων των ειδών, ενώ ο Οίκος Α.Ρ.Α. στην Τσιμισκή 25, πωλεί την *«νέα σπουδαιότητα εφεύρεσιν εις την ραδιοφωνίαν»*, την ραδιοφωνική λυχνία «Οσταρ» αλλά και τα ραδιόφωνα «Μένδε», *«το καλλίτερον δώρον»* για τα Χριστούγεννα του 1932 στην *«εξαιρετικήν τιμήν λόγω των εορτών από δραχμάς 4.000»*¹²². Από την χρονιά αυτή καθιερώνεται στην εφημερίδα «Μακεδονία» και το πρόγραμμα ευρωπαϊκών σταθμών.

Όλη αυτή η δημοσιότητα γύρω από το ραδιόφωνο αλλά οπωσδήποτε και η παρουσία του πρώτου ελληνικού πομπού στα ερτζιανά, του σταθμού του Τσιγγιρίδη, έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση των κατόχων ραδιοφώνου. Έτσι, το 1933, οι εισαγωγές δεκτών έφθαναν στους 2.750, ανεβάζοντας τον συνολικό αριθμό των συσκευών στην Ελλάδα στις αρχές του επόμενου έτους στους 4.318¹²³.

¹¹⁹ Αλ. Ωρολογάς, ο.π.

¹²⁰ Βλ. Μακεδονία, 4.12.1932 σελ. 6 και 23.12.1932, σελ. 3.

¹²¹ Βλ. Μακεδονία 21.12.1932, σελ. 3 και 23.12.1932, σελ. 2.

¹²² Μακεδονία, 30.11.1932, σελ. 3 και 12.11.1932, σελ. 7.

¹²³ Χατζηδάκης Γιάννης, *Η ραδιοφωνική «πολιτιστική επανάσταση»*, ο.π., σελ. 131.

Στις 2 Νοεμβρίου 1933 ο Τσιγγιρίδης μεταδίδει απευθείας από την αίθουσα τελετών του Πανεπιστημίου την τέταρτη βαλκανική συνδιάσκεψη σε όλες τις χώρες των Βαλκανίων¹²⁴.

Την ίδια χρονιά καταγράφεται και η πρώτη συνεργασία του ραδιοσταθμού του Τσιγγιρίδη με την εφημερίδα «Μακεδονία»¹²⁵. Από το «Ράδιο- Θεσσαλονίκη» ο Ν. Φαρδής, αρχισυντάκτης της εφημερίδας *«θα κάμει διάλεξιν από ραδιοφώνου με θέμα: “Η πνευματική και εμπορική άνθηση της Θεσσαλονίκης στους βυζαντινούς χρόνους”»*. Πρόκειται για ένα από τα πρώτα δείγματα της σύμπραξης του Τσιγγιρίδη και της εφημερίδας «Μακεδονία». Η συνεργασία Τσιγγιρίδη- εφημερίδας «Μακεδονία» μέσα στα επόμενα 3 χρόνια θα ενισχυθεί και θα κορυφωθεί με το ιστορικό ρεπορτάζ της εφημερίδας για τα εγκαίνια της 11^{ης} ΔΕΘ στις 7.9.1936 και με τις εκπομπές της εφημερίδας μέσα από το σταθμό το 1938. Στις αρχές της δεκαετίας του '30 αναπτύσσεται η φιλία ανάμεσα στον Χρίστο Τσιγγιρίδη και τον Ι. Βελλίδη, μια φιλία που θα δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για την πρώτη σύμπραξη ραδιοφώνου και δημοσιογραφικού οργανισμού στην ιστορία της ελληνικής ενημέρωσης.

Το 1934 η Ντύρχαμ έχει αποσυρθεί από το προσκήνιο και ο οίκος Μαρκόνι καταθέτει στο υπουργείο Συγκοινωνίας προτάσεις *«δια την ανάληψιν του προνομίου της ιδρύσεως ραδιοφωνικού σταθμού εν Ελλάδι»*¹²⁶. Οι προτάσεις του οίκου Μαρκόνι περιλαμβάνουν την εγκατάσταση πομπού και την ανέγερση θεάτρου και αίθουσας συναυλιών και διαλέξεων με προϋπολογισμό περίπου 50 εκατ. δρχ. Ως αμοιβή η εταιρεία προτείνει να εισπράττει ετήσια συνδρομή από όλους τους κατόχους ραδιοφώνου. Επίσης, στον Τύπο της εποχής ανακοινώνεται ότι θα ιδρυθεί ειδική υπηρεσία για την *«δίωξιν των χρησιμοποιούντων τα ραδιόφωνα προς λήψιν ραδιογραφημάτων»*.

Το ίδιο έτος ο Τσιγγιρίδης έχει βοηθό του τον Δημητριάδη, ο οποίος αναλαμβάνει καθήκοντα σπήκερ¹²⁷, και διατελεί ταυτόχρονα τεχνικός σύμβουλος του Ραδιοφωνικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης. Σε αυτή την περίοδο ο σταθμός του Τσιγγιρίδη κάνει δυο εκπομπές καθημερινά, μια το μεσημέρι και

¹²⁴ *Ραδιόφωνο ΕΡΤ-3*, ο.π., απόσπασμα από ομιλία του Γ. Αναστασιάδη.

¹²⁵ *Μακεδονία*, 24.9.1933.

¹²⁶ *Νέα Αλήθεια*, 5.6.1934, από το προσωπικό αρχείο του Μαν. Κανδυλάκη.

¹²⁷ *Μακεδονία*, 16.5.1936, βλ. ρεπορτάζ του Γ. Ταχογιάννη που αναφέρει σχετικά *«μεταδίδει κάθε βράδυ με τους σπήκερ του κ.κ. Ξενάκη και Δημητριάδη, το ελληνικό του πρόγραμμα»*.

μια το βράδυ, και το κόστος για κάθε μια ώρα εκπομπής είναι 550 δρχ.¹²⁸ Αυτό το κόστος το επωμίζεται ο Τσιγγιρίδης με τη βοήθεια του Συλλόγου, αφού «η Έκθεση δεν φαίνεται να ενδιαφέρεται εξαιρετικά»¹²⁹, ενώ το υπουργείο Συγκοινωνίας για άλλη μια φορά έδωσε άδεια να λειτουργήσει ο σταθμός μόνο μέχρι τα τέλη Σεπτεμβρίου. Παράλληλα, η Κολούμπια είχε απορρίψει το αίτημα του Τσιγγιρίδη να του δανείσει δίσκους και αναγκαστικά το πρόγραμμα είναι φτωχό. Ο Τσιγγιρίδης απευθύνει απεγνωσμένες εκκλήσεις στους υπεύθυνους της Έκθεσης να του κατασκευάσουν ένα καινούριο στούντιο με καλύτερη ηχομόνωση, ώστε να έχει έτσι την ευκαιρία ο σταθμός να φιλοξενήσει και ζωντανές εκπομπές και να εμπλουτιστεί το πρόγραμμά του. Ωστόσο, η Έκθεση δεν συμμερίζεται τους προβληματισμούς του Τσιγγιρίδη και αυτός απευθύνεται στον Ιωάννη Ράλλη. Πάντως, ο σταθμός του Τσιγγιρίδη ακούγεται στην νότια Ιταλία, σε όλα τα νησιά και τα Βαλκάνια και ήδη ο ιδιοκτήτης του έχει λάβει πολλά γράμματα συμπαραστάσης.

Λίγο πριν την έναρξη της 9^{ης} ΔΕΘ ο Ραδιοφωνικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης ζητά από το υπουργείο Συγκοινωνίας να παραταθεί, έστω και προσωρινά, η άδεια λειτουργίας του πομπού και μετά το κλείσιμο της Έκθεσης¹³⁰. Ωστόσο, το υπουργείο δεν συγκινείται από τις ικεσίες του Τσιγγιρίδη και των φίλων του και απαγορεύει την μετάδοση ειδήσεων και διαλέξεων, επιτρέποντας μόνο τη μετάδοση ειδήσεων σχετικών με την Έκθεση και περιορισμένης μουσικής¹³¹. Μάλιστα, για να διασφαλίσει την συμμόρφωση του Τσιγγιρίδη στην διαταγή αυτή, το υπουργείο εφαρμόζει λογοκρισία και επιβάλλει στο στούντιο την παρουσία υπαλλήλου του, που με ακουστικά θα ακούει τις εκπομπές του ραδιοφωνικού σταθμού.

¹²⁸ Νέα Αλήθεια, 27.8.1934, από το προσωπικό αρχείο του Μαν. Κανδυλάκη.

¹²⁹ ο.π.

¹³⁰ ο.π.

¹³¹ Νέα Αλήθεια, 30.8.1934, ο.π.

5. ΤΣΙΓΓΙΡΙΔΗΣ ΚΑΙ «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ»: Η ΠΡΩΤΗ ΣΥΜΠΡΑΞΗ ΤΥΠΟΥ ΚΑΙ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στα τέλη του 1935 ο Τσιγγιρίδης παίρνει επιτέλους μόνιμη άδεια λειτουργίας και ανεξαρτητοποιείται από την ΔΕΘ. Το υπουργείο Συγκοινωνιών με το υπ' αριθμ. 378543 έγγραφό της 21.12.1935 προς τη Γενική Διοίκηση Μακεδονίας επιτρέπει τη μετάδοση ειδήσεων που δεν έχουν πολιτικό ή οικονομικό περιεχόμενο.

Στις 27 Δεκεμβρίου έπεται από πρωτοβουλία της εφημερίδας «Μακεδονία», παρέχεται άδεια από την Γενική Διοίκηση σε όλες τις εφημερίδες της Θεσσαλονίκης να μεταδίδουν ειδήσεις από τον πομπό του Τσιγγιρίδη με τους ίδιους περιορισμούς που ισχύουν για τον ιδιοκτήτη του σταθμού. Ο Τσιγγιρίδης ήδη έχει καλές σχέσεις με την «Μακεδονία» και έχει αναπτύξει φιλικές σχέσεις με την οικογένεια Βελλίδη¹³². Έτσι, η «Μακεδονία» αρχίζει να μεταδίδει αποσπάσματα από τις ειδήσεις της μέσω του πομπού του Τσιγγιρίδη.

Ωστόσο, μια είδηση στις 2 Ιανουαρίου 1936 θα προκαλέσει την οργή στελεχών της κυβέρνησης και θα φέρει τον σταθμό του Τσιγγιρίδη ένα βήμα πριν την οριστική παύση. Συγκεκριμένα, η «Μακεδονία» μετέδωσε περικοπή των δηλώσεων του πρωθυπουργού της Ελλάδας Κωνσταντίνου Δεμερτζή με αφορμή επιστολή του Βενιζέλου για το ζήτημα της απονομής χάριτος στους αξιωματικούς του κινήματος του 1935. Παράλληλα, ανακοινώθηκε, όπως κατήγγειλε ο Γενικός Διοικητής Κ. Πάλης, ότι την επόμενη μέρα θα μεταδίδονταν *«βαρυσήμαντος επιστολή του αρχηγού της Επαναστάσεως του 1922 κ. Ν. Πλαστήρα»*¹³³.

Στις 3 Ιανουαρίου 1936 ο Τσιγγιρίδης παραλαμβάνει έγγραφη διαταγή του Περιφερειακού Διευθυντή Τ.Τ.Τ. Βλαχάκη¹³⁴, που απαγορεύει την μετάδοση των ειδήσεων της «Μακεδονίας». Μάλιστα, για να αποφευχθεί παρόμοιο συμβάν, η Γενική Διοίκηση Μακεδονίας κινήθηκε άμεσα και διέταξε την ανάκληση της

¹³² Με τον Ιωάννη Βελλίδη, όπως λέει ο Γ. Ασλανίδης είχε πολύ καλές φιλικές σχέσεις ο Τσιγγιρίδης, και πήγαιναν συχνά μαζί για κυνήγι στα βουνά της Μακεδονίας, αφού και οι δύο ήταν καλοί κυνηγοί. «Αν υπήρχε κάποιος που βοήθησε τον Τσιγγιρίδη αυτός ήταν μόνο ο Βελλίδης», είπε σε τηλεφωνική συνέντευξή του ο Γ. Ασλανίδης. Επίσης, πολύ καλές φιλικές σχέσεις διατηρούσε ο Τσιγγιρίδης με τον Ι. Ιωαννίδη, διευθυντή της εφημερίδας. Ο Τσιγγιρίδης σύχναζε στα γραφεία της εφημερίδας και εκεί θα γνωρίσει αργότερα και τον σπήκερ του, Νίκο Καρμίρη.

¹³³ Μακεδονία, 5.1.1936.

¹³⁴ Μακεδονία, 4.1.1936, σελ. 6.

άδειας μετάδοσης ειδήσεων σε όλες τις εφημερίδες, και ο Τσιγγιρίδης απειλείται και με ανάκληση της άδειας λειτουργίας του σταθμού¹³⁵.

Η «Μακεδονία» περνάει στην αντεπίθεση, καταγγέλλει τον Βλαχάκη ως όργανο κομματικών παραγόντων και στέλνει τηλεγράφημα στον πρόεδρο της Κυβερνήσεως, τους υπουργούς Εσωτερικών και Συγκοινωνίας και τον αρχηγό των Φιλελευθέρων Θεμ. Σοφούλη, το οποίο δημοσιεύει την 1.4.1936:

«Εφημερίς «Μακεδονία» λαμβάνει τιμήν αναφέρη υμίν παρανόμους και αντισυνταγματικούς ενεργείας ενταύθα Επιθεωρητού τριών Τ. Βλαχάκη, παρακωλύοντος έργον συμφιλίωσης, εν συνεννοήσει μετά συγκροτήματος Τσαλδαροκονδυλικού. Ούτω χθες παρά πάντα νόμον και παν δίκαιον ρηθείς Βλαχάκης απηγόρευσε δικτατορικῶ δικαιώματι μετάδοσιν ειδήσεων εφημερίδος ημών δια πομποῦ Θεσσαλονίκης, παρ' όλον ότι Γενικός Διοικητής εχορήγησε προηγουμένως σχετικήν άδειαν, Διαμαρτυρόμενοι δι' αυθαίρετον ταύτην και

Το δημοσίευμα της «Μακεδονίας» που καταγγέλλει ως έκνομες τις ενέργειες του Βλαχάκη (4.1.1936)

αντισυνταγματικήν απαγόρευσιν κομματιζόμενου Βλαχάκη παρακαλούμεν διατάξητε επιτραπή συνέχισις μετάδοσεως ειδήσεων εφημερίδος ημών δια πομποῦ Θεσσαλονίκης¹³⁶.

Σε αυτό το τηλεγράφημα παρατηρείται ότι η «Μακεδονία» στρέφεται και κατά «τσαλδαροκονδυλικού» συγκροτήματος που κατηγορεί ότι είχε έρθει σε συνεννόηση με τον Βλαχάκη για να απαγορευτεί η μετάδοση ειδήσεων της «Μακεδονίας» από τον σταθμό του

¹³⁵ Αναφέρει ο Γ. Ταχογιάννης στην «Μακεδονία» (16.5.1936): «κάποιος αρμόδιος, θύων εις τον κομματικόν Μολλόχ του έλεγε με τρέμουνσαν αλλ' απειλητικήν φωνήν τζουτζέ: - Κάνεις πολιτικήν Τσιγκιρίδη. Θα σε κλείσω...».

¹³⁶ Μακεδονία, 1.4.1936, σελ. 6.

Τσιγγιρίδη. Το «τσαλδαροκονδυλικό» συγκρότημα πρέπει να είναι η εφημερίδα «Φως», η οποία αντιλαμβάνεται την στενή σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα στη «Μακεδονία» και τον Τσιγγιρίδη με στόχο από την πλευρά της «Μακεδονίας» την κυριαρχία στο δημοσιογραφικό πεδίο της συμπρωτεύουσας, και κάνει ό,τι μπορεί για να αποτρέψει αυτή την σύμπραξη. Μάλιστα, εξαιτίας της έντονης αντιπαράθεσης των δημοσιογραφικών συγκροτημάτων της Θεσσαλονίκης την εποχή εκείνη, η προνομιακή σχέση της «Μακεδονίας» με τον σταθμό του Τσιγγιρίδη έχει ως αποτέλεσμα από το 1936 και έπειτα οι υπόλοιπες εφημερίδες να παύσουν τις αναφορές τους στον Τσιγγιρίδη, θεωρώντας τον προέκταση του συγκροτήματος της «Μακεδονίας», ενώ μέχρι το 1936 δημοσίευαν συχνά θέματα σχετικά με τον σταθμό του Τσιγγιρίδη και τον υποστήριζαν στην προσπάθεια του να λάβει άδεια.

Στο μεταξύ υπάρχουν εξελίξεις στο ραδιοφωνικό τοπίο της Ελλάδας, αφού η «Ντύρχαμ» έχει συμβληθεί με την Telefunken και παραχώρησε σε αυτήν τις μετοχές της, και φυσικά όλα τα δικαιώματα και τα προνόμιά της¹³⁷. Επί υφυπουργού Συγκοινωνίας Ν. Κρανιωτάκη (κυβέρνηση Γ. Κονδύλη) επικυρώθηκε η ανωτέρω σύμβαση με τον αναγκαστικό Νόμο 581/20.11.1935¹³⁸. Όλες τις εξελίξεις τις παρακολουθεί πλέον σταθερά η «Μακεδονία» με τακτικές ανταποκρίσεις από την Αθήνα στην τελευταία σελίδα της.

Τον Απρίλιο του 1936 το υπουργείο Συγκοινωνιών καταρτίζει την προκήρυξη δημοπρασίας για την εγκατάσταση τριών ραδιοφωνικών σταθμών στην Ελλάδα, και συγκεκριμένα, στην Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη και την Κέρκυρα. Το ραδιοφωνικό συγκρότημα Θεσσαλονίκης υπολογίζεται να είναι έτοιμο σε 24 μήνες από την ημερομηνία επικύρωσης της σύμβασης και θα εργάζεται 6 ώρες, ενώ η συνολική δαπάνη και για τα τρία συγκροτήματα που προγραμματίζονται¹³⁹ θα φτάσει στα 300 εκατ. δρχ.¹⁴⁰

Στις 5 Μαΐου 1936 το συμβούλιο ασυρμάτου συνήλθε στο υπουργείο Συγκοινωνίας και κατέληξε στην απόφαση να ιδρυθούν δυο προσωρινοί ραδιοφωνικοί σταθμοί 5 KW για την Αθήνα και 2KW για τη Θεσσαλονίκη. Την

¹³⁷ Ράδιο Καραγιάννη, *Ελληνική Ραδιοφωνία*, Κ. Karayannis & Co, Athens, 1952, σελ. Ε-115.

¹³⁸ ο.π.

¹³⁹ Το συγκρότημα των Αθηνών σύμφωνα με τους όρους της σύμβασης θα πρέπει να είναι έτοιμο σε διάστημα 18 μηνών από την επικύρωση της σύμβασης, ενώ της Θεσσαλονίκης και της Κέρκυρας, σε διάστημα δυο ετών αντίστοιχα).

¹⁴⁰ Μακεδονία, 15.4.1936, σελ. 4.

περίοδο αυτή ο σταθμός του Τσιγγιρίδη εργάζεται με 1 KW σε μήκος κύματος 225 μ. και στους 1335 χιλιοκύκλους¹⁴¹. Στις 12 Αυγούστου αναφέρεται ότι προεγκρίθηκε η προσφορά της Telefunken¹⁴² αλλά μέσα σε 10 μέρες περίπου ο διαγωνισμός ακυρώνεται και επιστρέφονται στις εταιρείες Telefunken και Μαρκόνι οι εγγυήσεις τους¹⁴³.

Στις 11 Σεπτεμβρίου 1936 και έπειτα από την ακύρωση του διαγωνισμού, η ραδιοφωνία κρατικοποιείται και υπάγεται στην «Υπηρεσία Ραδιοφωνικών Εκπομπών» που ενσωματώνεται στο υπουργείο Συγκοινωνιών, και καθορίζονται τα τέλη για την κατοχή ραδιοφώνου και τα πρόστιμα για την παράνομη κατοχή τους¹⁴⁴.

*Δημοσίευμα της «Μακεδονίας»
για την κρατικοποίηση της
Ελληνικής ραδιοφωνίας
(12.9.1936)*

¹⁴¹ Μακεδονία, 20.12.1936, σελ. 5.

¹⁴² Μακεδονία, 12.8.1936, σελ. 6.

¹⁴³ Μακεδονία, 23.8.1936, σελ. 8.

¹⁴⁴ Μακεδονία, 12.9.1936, σελ. 5.

Ο Τσιγγιρίδης μεταδίδει το πρώτο ραδιορεπορτάζ της «Μακεδονίας»

Ήδη όμως ο σταθμός του Τσιγγιρίδη εκπέμπει τακτικά και χαίρει της αποδοχής των ακροατών. Μάλιστα, όπως αναφέρει η «Εφημερίδα των Βαλκανίων» στο Παλάς σημειώνει μεγάλη επιτυχία μια επιθεώρηση γραμμένη από τους Βενιέρη και Οικονομίδη με τίτλο «Ραδιοσταθμός Θεσσαλονίκης»¹⁴⁵. Απόδειξη της ευρύτερης αποδοχής του σταθμού Τσιγγιρίδη από τους Θεσσαλονικείς είναι και η αναφορά σε αυτόν ως «Ράδιο – Θεσσαλονίκη», ενώ αρχικά αποκαλούνταν «Λέκτης» ή «ραδιοφωνικός σταθμός».

Επρόκειτο πλέον για σταθμό «ενός και ημίσεως μέχρι δυο κιλοβάτ»¹⁴⁶, τη στιγμή που ο σταθμός της Νεάπολης ήταν 0,5 KW και της Σόφιας ακόμη ασθενέστερος. Ο σταθμός ακούγεται στο Γαλάτσι της Ρουμανίας, στο Παρίσι, στο Βελιγράδι, στην Κωνσταντινούπολη, στη Σμύρνη, στην Κρήτη και στην Αλεξάνδρεια¹⁴⁷. Όπως αναφέρει και η σχετική με τη ραδιοφωνία γερμανική έκδοση «Παγκόσμιος Ραδιοφωνικός Άτλας»: «προκειμένου περί Ελλάδος, μόνον με την Θεσσαλονίκην μπορεί να επικοινωνήση κανείς, ακούων τον μικρόν της πομπόν, τον μοναδικόν εν Ελλάδι»¹⁴⁸.

Ο Τσιγγιρίδης φιλοξενεί στο στούντιό του καλλιτέχνες όπως η Θούλα Γεωργίου και μεταδίδει μουσικά κομμάτια όπως η μανδολινάτα «Μποέμ». Κοντά στον Δημητριάδη, βοηθό και σπήκερ του Τσιγγιρίδη, προστίθεται και ο Ξενάκης ως εκφωνητής, ενώ αργότερα, στα τέλη του 1936 ο Τσιγγιρίδης θα βρει στη «Μακεδονία» και στο πρόσωπο του συνεργάτη της εφημερίδας, Νικ. Καρμίρη τον βασικό του σπήκερ.

Όλες αυτές οι αλλαγές ενθουσιάζουν το κοινό που στέλνει γράμματα λατρείας στον Τσιγγιρίδη: «Απερίγραπτος ήτο η χαρά μου όταν χθες το βράδυ άκουσα ελληνικά τραγούδια στο ραδιόφωνο μου προερχόμενα από το σταθμό σας. Από τη συγκίνησή μου δεν μπορώ να σας γράψω τις πραγματικές μου εντυπώσεις. Οι έλληνες του εξωτερικού σας είμεθα ευγνώμονες. Ο σταθμός σας ακούεται

¹⁴⁵ Αναστασιάδης Γιώργος, *Ανεξάντλητη πόλη Θεσσαλονίκη 1917 – 1974*, Έκφραση 1996, University Studio Press, σελ. 87.

¹⁴⁶ Μακεδονία, 16.5.1936.

¹⁴⁷ ο.π.

¹⁴⁸ Η *Ραδιοφωνία εν Ελλάδι*, περιοδικό Μήνες, τεύχος 8, Αυγ. 1937, σελ. 139.

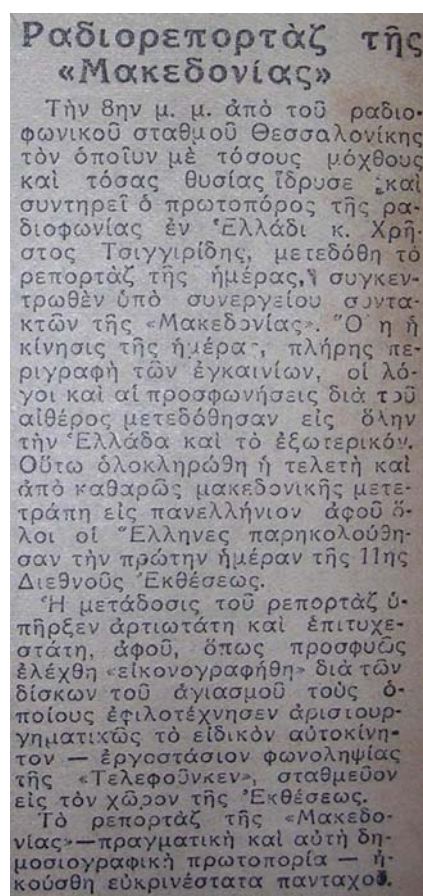
αρκετά δυνατά και καθαρά...», του γράφει ο Πέτρος Καλιόντζης από το Γαλάτσι της Ρουμανίας¹⁴⁹.

Ο Τσιγγιρίδης, όμως, ήδη είχε γράψει μια καινούρια σελίδα στα ελληνικά δημοσιογραφικά χρονικά τέσσερις ημέρες πριν, στις 7 Σεπτεμβρίου 1936, όταν στα εγκαίνια της 11^{ης} Διεθνούς Εκθέσεως μεταδίδεται, από τους συντάκτες της «Μακεδονίας», για πρώτη φορά ρεπορτάζ μέσω ραδιοφωνικού πομπού. Ο Μεταξάς και ο πρίγκηπας Παύλος εκφωνούν ομιλίες που μεταδίδονται μέσω του πομπού του Τσιγγιρίδη και έτσι όλη η Ελλάδα μπορεί να συμμετάσχει στα εγκαίνια της Έκθεσης.

Το ραδιορεπορτάζ της «Μακεδονίας», όπως και το «θαύμα του ραδιοφωνικού σταθμού του κ. Τσιγγιρίδη» διαφημίζονται με έντονα γράμματα στον πλαγιότιτλο της πρώτης σελίδας της εφημερίδας στις 8 Σεπτεμβρίου¹⁵⁰:

«Η κίνησις της ημέρας, πλήρης περιγραφή των εγκαίνιων, οι λόγοι και αι προσφωνήσεις δια του αιθέρος μετεδόθησαν εις όλην την Ελλάδα και το εξωτερικό». Η εφημερίδα έχει πλήρη συναίσθηση της ιστορικής στιγμής και υπογραμμίζει ότι πρόκειται για «πραγματική δημοσιογραφική πρωτοπορία».

Στην διάρκεια της Έκθεσης ο Τσιγγιρίδης προσφωνείται από την εφημερίδα ως «ο Εωσφόρος του αιθέρος»¹⁵¹, ένα παρατσούκλι που θα ακολουθήσει τον Τσιγγιρίδη στα επόμενα χρόνια, και οπωσδήποτε είναι αποτέλεσμα της καχυποψίας και του θαυμασμού του κοινού της εποχής για το νέο

Το πανηγυρικό δημοσίευμα της «Μακεδονίας» για το πρώτο ραδιορεπορτάζ στην Ελλάδα (8.9.1936)

¹⁴⁹ Μακεδονία, 16.5.1936.

¹⁵⁰ Μακεδονία, 8.9.1936, σελ. 1.

¹⁵¹ Μακεδονία, 10.9.1936, σελ. 1. Αυτός ο χαρακτηρισμός αλλά και άλλα επίθετα που συνοδεύουν αναφορές στο όνομα του Τσιγγιρίδη, όπως «δαιμόνιος» και «μυστήριος» (βλ. Μακεδονία, 28.8.1938), οφείλονται τόσο στην γενικότερη άγνοια του κοινού για τη λειτουργία του ραδιοφώνου, που προκαλεί δέος για τον Τσιγγιρίδη, όσο και στο μοναχικό και απρόσιτο του χαρακτήρα του Τσιγγιρίδη, που ενέτεινε αυτό το «μυστήριο». Όπως λέει ο οικογενειακός φίλος του Γ. Ασλανίδης «ο Τσιγγιρίδης ήταν απόμακρος και είχε λιγοστούς φίλους. Με τον Βελλίδη είχε μόνο καλή σχέση με τον οποίο κυνηγούσαν μαζί, ήταν και οι δύο καλοί κυνηγοί».

μέσο και τη λειτουργία του.

Κατά τη διάρκεια της Έκθεσης ο σταθμός εκπέμπει στις 9 ή στις 9.30 και το πρόγραμμα περιλαμβάνει μουσική από δίσκους και ζωντανή, από την «Χαβάγια Θεσσαλονίκης», υπό την διεύθυνση του Ν. Δουλκαρίδη¹⁵², και δελτίο ειδήσεων της ημέρας, που προετοιμάζεται από επιτελείο της εφημερίδας «Μακεδονία»¹⁵³. Αυτή την περίοδο η «Μακεδονία» εγκαινιάζει μόνιμη στήλη στην πρώτη σελίδα της με τίτλο «η ραδιοφωνία μας», διατρανώνοντας το ενδιαφέρον της για τη ραδιοφωνία. Από τις στήλες αυτές πληροφορείται το κοινό ότι το υπουργείο Συγκοινωνίας παρέλαβε ειδικά ραδιογωνιόμετρα από την Γερμανία που μπορούσαν να εντοπίσουν μέσα σε απόσταση 100 μέτρων τα ραδιόφωνα που λειτουργούν παράνομα¹⁵⁴. Μάλιστα, σημειώνονται σύντομα και οι πρώτες «επιτυχίες» της υπηρεσίας και στους κατόχους των παράνομων ραδιοφώνων επιβάλλονται πρόστιμα¹⁵⁵.

Στα μέσα Οκτώβρη 1936 προκηρύσσεται ο διαγωνισμός για την προμήθεια και την εγκατάσταση ραδιοφωνικών σταθμών¹⁵⁶. Η ραδιοφωνική περιπέτεια θα λήξει με την ανάθεση στην Telefunken (με εκπρόσωπό της τον Ι. Βουλπιώτη), της προμήθειας ενός πομπού μεσαίων κυμάτων, ενώ διατίθενται από το κράτος 11 εκατ. προπολεμικές δραχμές για την εγκατάσταση ραδιοφωνικού σταθμού¹⁵⁷.

Στις 17 Νοεμβρίου 1936 ο σταθμός του Τσιγγιρίδη αναμεταδίδει ολόκληρη την μεταφορά των σωρών του Βασιλέως Κωνσταντίνου και της Βασίλισσας Σοφίας, ενώ *«ευκρινέστατα ηκούοντο πάσαι αι λεπτομέρειαι αι μεταδοθείσαι εξ Αθηνών»*¹⁵⁸. Την περίοδο αυτή ο Τσιγγιρίδης γνωρίζει στα γραφεία της εφημερίδας «Μακεδονία» τον Νικ. Καρμίρη, συνεργάτη της εφημερίδας, και του προτείνει να γίνει ο βασικός του σπήκερ. Ο Καρμύρης δέχεται και παράλληλα, με την εργασία του ως σπήκερ, αναλαμβάνει να βρει και να οργανώσει τις διαφημίσεις, για να έχει, όπως είπε ο ίδιος, *«έσοδα ο σταθμός, γιατί ο Τσιγγιρίδης ποτέ δεν ενδιαφέρθηκε για χρήματα»*¹⁵⁹. Ο Καρμύρης κρατούσε προμήθεια 25% από τις διαφημίσεις.

¹⁵² Μακεδονία, 24.9.1936, σελ. 5 και 28.9.1936, σελ. 6.

¹⁵³ Μακεδονία, 22.9.1936, σελ. 5.

¹⁵⁴ Μακεδονία, 7.10.1936, σελ. 1.

¹⁵⁵ Μακεδονία, 10.10.1936, σελ. 5.

¹⁵⁶ Μακεδονία, 10.10.1936, σελ. 1. Βλ. επίσης Μακεδονία, 13.10.1936, σελ. 1.

¹⁵⁷ Καθημερινή, 1995, σελ. 4, όπως αναφέρεται στο Γιαΐτσης – Μπαρμπούτης, ο.π., σελ. 59.

¹⁵⁸ Μακεδονία, 18.11.1936, σελ. 1.

¹⁵⁹ Χρ. Τσιγγιρίδης ένας πρωτοπόρος της ραδιοφωνίας στη χώρα μας, ο.π. σελ. 82.

Μια περιήγηση στον σταθμό Τσιγγιρίδη

Να πως περιγράφεται μια συνηθισμένη εκπομπή στον στούντιο του Τσιγγιρίδη: *«Να η πανύψηλη κεραία..., του κ. Τσιγγιρίδη. Και κάτω από αυτήν ένα μικρό μηχανοστάσιον. Βόμβος κινητήρος. Φώτα αναμμένα. Το megάφωνον του ελέγχου ορύεται. Ένα τηλέφωνον κρεμασμένων εις τον τοίχον κουδουνίζει ματαίως· και εν τω μέσω του θορύβου αυτού ο κ. Τσιγγιρίδης, χειριζόμενος με τα δυο του χέρια τους μοχλούς ενός πολύπλοκου «ταμπλώ» με λαμπτήρας, με βολταϊκά τόξα, με μανόμετρα, με διακόπτας¹⁶⁰».*

Το μηχανοστάσιο βρίσκεται στα περίπτερα της αριστερής σειράς και το «ταμπλώ» του καταλαμβάνει όλο σχεδόν τον χώρο του παραπήγματος. Πίσω από το μηχανοστάσιο υπάρχει ένα μικρό δωμάτιο με τον κινητήρα του πομπού, που ακούγεται μέσα από το ραδιόφωνο των ακροατών. Την περίοδο αυτή ο Τσιγγιρίδης εκπέμπει με 1 KW που του δίνει καθαρή εκπομπή μέχρι τη Θήβα, ωστόσο, ο ίδιος έχει υπολογίσει ότι αν η κεραία είχε πενήντα μέτρα ύψος ακόμη θα ακούγονταν ο σταθμός μέχρι την Αθήνα¹⁶¹.

Το στούντιο βρίσκεται σε απόσταση περίπου διακοσίων μέτρων από το μηχανοστάσιο. Το δωμάτιο του στούντιο είναι πιο ευρύχωρο και διαθέτει τρία – τέσσερα μικρόφωνα, σύρματα, πικάπ, πιάνο, ντουλάπες με δίσκους, και γραφεία. Η δισκοθήκη του σταθμού είχε φτάσει λίγο πριν τον πόλεμο να διαθέτει μέχρι και 1.200¹⁶² δίσκους των 72 στροφών, τους οποίους λεηλάτησαν οι δυνάμεις Κατοχής.

Από το στούντιο του σταθμού κάθε Κυριακή μεσημέρι κηρύττει ο θεολόγος Αγαθαγγελίδης, παίζουν ορχήστρες, όπως αυτή του Βέζου, του Παπάφειου Ορφανοτροφείου και της Στρατιωτικής Φρουράς. Επίσης, μεταδίδονται ειδήσεις, που ο Καρμίρης προετοίμαζε σε συνεργασία με τον αρχισυντάκτη της εφημερίδας «Μακεδονία» Ι. Ιωαννίδη και στο τέλος η θερμοκρασία της ατμόσφαιρας. Η πυροσβεστική υπηρεσία είχε χαρίσει στον σταθμό ένα καμπανάκι και ο Καρμίρης το χρησιμοποιούσε στις εναλλαγές των ειδήσεων. Μόλις τελείωνε μια είδηση, χτυπούσε με το μολύβι του το καμπανάκι και προχωρούσε στην επόμενη. Από το μικρόφωνο του σταθμού πέρασαν η

¹⁶⁰ Μακεδονία, 20.12.1936, σελ. 5.

¹⁶¹ ο.π.

¹⁶² Από σημείωμα του Τσιγγιρίδη προς την Γενική Διοίκηση Μακεδονίας με ημερομηνία 3 Αυγούστου 1945, από το προσωπικό αρχείο του Μαν. Κανδυλάκη.

Σωτηρία Ιατρίδου , ο Χρυσοχόου, η Ποζέλι, ο Πέτρος Κυριακός, η Κάκια Μένδρη, ο Αττίκ, η Νινή Ζαχά, που ήταν τότε μικρό κοριτσάκι. Θα μεταδοθούν επίσης η φημισμένη μαντολινάτα της Θεσσαλονίκης υπό τον μαέστρο Χατζημιχάλη, ενώ πολλές φορές ο σταθμός συνδέεται ζωντανά με εκκλησίες και μεταδίδει τη Θεία Λειτουργία.

Το σήμα του σταθμού έχει αλλάξει· δεν είναι πλέον το τικ τακ του ρολογιού του Τσιγγιρίδη, αλλά οι καθημερινές εκπομπές ξεκινούν με την μελωδία της εποχής «κάθε βραδάκι στις οκτώ»¹⁶³ και οι πρωινές κυριακάτικες εκπομπές με το «κοκοράκι» του Ν. Γούναρη. Το κόστος μιας ωριαίας εκπομπής έχει ανέβει πλέον στις 900 δραχμές και αυτά τα έξοδα πρέπει να καλυφθούν από τις διαφημίσεις, αφού ο σταθμός του Τσιγγιρίδη δεν λαμβάνει ποσοστά από τα τέλη χρήσης των ραδιοφωνικών συσκευών ή κάποια άλλη ενίσχυση από την Πολιτεία. Στα τέλη του 1936 οι δέκτες στην Ελλάδα ξεπερνούν σύμφωνα με υπολογισμούς τους 7.000, εκ των οποίων περισσότεροι των 3.000 βρίσκονται στη Θεσσαλονίκη¹⁶⁴.

Στην Ελλάδα υπάρχει και ο σταθμός του Πειραιά που εκπέμπει με μήκος κύματος 197 μέτρων, αλλά όπως αναφέρει η «Μακεδονία» είναι «*τοσούτον καχεκτικός ώστε είναι ζήτημα εάν από τον Πειραιά ακούεται εις το*

Φάληρον!»¹⁶⁵. Ελληνικό πρόγραμμα εκπέμπουν ο ιταλικός σταθμός του Μπάρι (μ.κ. 283,3 μ. δυνάμεως 20 KW), που θα ασκήσει και φασιστική προπαγάνδα, ο σταθμός βραχέων του Βελιγραδίου (μ.κ. 49,18) και κατά περιόδους οι σταθμοί του Καΐρου (μ.κ. 483, 20 KW) και ο πολωνικός σταθμός Κατποβίτσε (μ.κ. 39,5 μ., 10 KW) υπό τον καθηγητή της Νεοελληνικής Μπούλα.

¹⁶³ Πλέχοβα Β., Όλγα, ο.π., σελ. 55.

¹⁶⁴ Μακεδονία, 20.12.1936, σελ. 5.

¹⁶⁵ ο.π.

Ο σταθμός Τσιγγιρίδη λίγο πριν την ίδρυση του ραδιοσταθμού Αθηνών

Η πληροφορία ότι επίκειται η ίδρυση σταθμού 15 KW στην Αθήνα δημιουργεί στους φορείς της Θεσσαλονίκης βάσιμες, όπως θα αποδειχθεί αργότερα, ανησυχίες ότι η συμπρωτεύουσα θα μείνει στάσιμη στο ραδιοφωνικό τοπίο. Ανάμεσα στους φορείς αυτούς είναι και ο Εμπορικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης. Στις 22 Φεβρουαρίου 1937 ο πρόεδρος και ο γενικός γραμματέας του συλλόγου, Στ. Γρηγοριάδης και Σοφ. Σταμάτης, απέστειλαν προς τον υπουργό συγκοινωνιών το εξής έγγραφο:

«Αφορμήν λαβόντες εκ του υποβληθέντος ημίν εγγράφου, υπό του ενταύθα “ραδιοφωνικού συλλόγου“, δι’ όν καθιστά ημίν γνωστόν ότι υπό της αρμοδίας υμών υπηρεσίας απεφασίσθη οριστικώς η εγκατάστασις προσωρινού ραδιοφωνικού πομπού μόνον εν τη πρωτευούση και ουχί εν Θεσσαλονίκη, ως αρχικώς προεβλέπετο, λαμβάνομεν την τιμήν να υποβάλωμεν υμίν την θερμήν παράκλησιν, όπως ευαρεστηθήτε να αναθεωρήσητε την εν προκειμένω απόφασιν και μεριμνήσητε δια την ταυτόχρονον και εν Θεσσαλονίκη εγκατάστασιν προσωρινού ραδιοφωνικού πομπού 5 κιλοβάτ, μειούμενης της εντάσεως του προσωρινού πομπού Αθηνών, από 15 εις 10 κιλοβάτ.

»Λόγοι, ουχί μόνον μορφωτικοί και εκπολιτιστικοί, αλλά προπάντων εθνικοί, επιβάλλουσιν απαιτητήτως την ταχείαν εγκατάστασιν εν τη πόλει μας ραδιοφωνικού πομπού, δεδομένου ότι εις τας ομόρους χώρας και εγγύτατα των συνόρων ημών λειτουργούσιν από πολλού ραδιοφωνικοί σταθμοί ολοέν πολλαπλασιαζόμενοι, των οποίων η προπαγανδιστική επίδρασις τυγχάνει υμίν ευνόητος»¹⁶⁶.

Πάντως, ο Τσιγγιρίδης συνεχίζει κανονικά τις εκπομπές του. Με την ευκαιρία των εγκαινίων της 12^{ης} ΔΕΘ ο ραδιοφωνικός σταθμός παρουσιάζει στους ακροατές του διπλό πρόγραμμα και μεταδίδονται οι λόγοι των επισήμων και ο αγιασμός¹⁶⁷. Στις 8.00 μεταδίδεται και το ρεπορτάζ των εγκαινίων από συντάκτες της εφημερίδας «Μακεδονία». Σε αυτά τα εγκαίνια το ρεπορτάζ είναι περισσότερο οργανωμένο από αυτό της 11^{ης} ΔΕΘ, διαρκεί περίπου μια ώρα και απασχολεί «επιτελείον συντακτών» που μεταδίδει τα εγκαίνια και πληροφορίες

¹⁶⁶ Βουργουντζής Νίκος, *Έμποροι στον Θερμαϊκό*, University Studio Press, Θεσσαλονίκη, 2003, σελ. 217.

¹⁶⁷ Μακεδονία, 5.9.1937, σελ. 7.

για την Έκθεση¹⁶⁸. Η στρατιωτική μπάντα του Γ΄ Σώματος Στρατού υπό τον μαέστρο Ντίνο παίζει κατά τη διάρκεια της Έκθεσης τα κομμάτια: «ελληνική πανήγυρις», «ποιμενικά άσματα», «βουνοπλαγιές Ζαγορίου» και μια ελληνική συμφωνία, τα οποία μεταδίδονται μέσω του ραδιοφωνικού πομπού του Τσιγγιρίδη και από τα μεγάφωνα της Εκθέσεως¹⁶⁹.

Τον σταθμό του Τσιγγιρίδη επισκέφτηκε και ο υφυπουργός Συγκοινωνίας Νικολόπουλος, που συνεχάρη *«θερμότατα τον ρηξικέλευθον ιδρυτήν του πρώτου ραδιοφωνικού σταθμού εις την χώραν μας»*¹⁷⁰, και τον διαβεβαίωσε ότι θα διατάξει την μεταφορά του σταθμού στις νέες εγκαταστάσεις της Έκθεσης (η ΔΕΘ μεταφέρεται στους νέους χώρους, όπου περίπου βρίσκεται και σήμερα την περίοδο 1937-1940) και θα φροντίσει, ώστε να επεκταθούν και να βελτιωθούν οι εγκαταστάσεις και το καθημερινό πρόγραμμα του σταθμού¹⁷¹. Την τελευταία ημέρα της ΔΕΘ ο πρόεδρος της, Α. Τσίτσης, κηρύσσει στις 10 το βράδυ από τον σταθμό του Τσιγγιρίδη την λήξη των εργασιών της 12^{ης} Εκθέσεως¹⁷².

Στις 26 Ιανουαρίου 1938 υπογράφεται το σχέδιο της σύμβασης για την ίδρυση τεσσάρων ραδιοφωνικών σταθμών από την Telefunken. Η σύμβαση προβλέπει τη δημιουργία δύο σταθμών στην Αθήνα, ενός μεσαίων κυμάτων 110 KW και ενός βραχέων 10 KW για τους Έλληνες του εξωτερικού. Επίσης, προβλέπεται η ίδρυση σταθμού μεσαίων κυμάτων ισχύος 15 KW στη Θεσσαλονίκη και 5 KW στην Κέρκυρα¹⁷³. Το ραδιοφωνικό τοπίο της Ελλάδας εκσυγχρονίζεται. Στις εφημερίδες διαφημίζεται η νέα «επαναστατική» συσκευή, η οποία δέχεται και μπαταρίες 6 V, κατάλληλη για *«χωριά και πόλεις όπου δεν λειτουργεί καθ' όλην την ημέραν ηλεκτρικό ρεύμα»*¹⁷⁴.

Η γερμανική Telefunken αναδεικνύεται σε κυρίαρχο του ελληνικού ραδιοφωνικού τοπίου και οι διαφημίσεις της κατακλύζουν τις εφημερίδες της

¹⁶⁸ Μακεδονία, 7.9.1937, σελ. 1.

¹⁶⁹ Μακεδονία, 24.9.1937, σελ. 5.

¹⁷⁰ Μακεδονία, 28.9.1937, σελ. 5.

¹⁷¹ Από συνέντευξη του στην εφημερίδα «Μακεδονία» (26.5.1938, σελ. 1) φαίνεται ότι ο Τσιγγιρίδης έχει συζητήσει με την κυβέρνηση το ζήτημα της λειτουργίας του σταθμού του, που θα περιλαμβάνει και αναμετάδοση του προγράμματος του ραδιοφωνικού σταθμού Αθηνών, που ετοιμάζεται, κάτι στο οποίο ο Τσιγγιρίδης δεν είναι αντίθετος.

¹⁷² Μακεδονία, 29.9.1937, σελ. 5.

¹⁷³ Μακεδονία, 27.1.1938, σελ. 6.

¹⁷⁴ βλ. Μακεδονία, 11.5.1938, σελ. 6, σχετική διαφήμιση Λαμπρόπουλου Τσιμισκή 10 και 28.8.1938 σελ. 6 διαφήμιση των καταστημάτων Στυλιανού Χατζηακώβου, γωνία Ερμού και Βασιλέως Κωνσταντίνου αριθ. 34.

εποχής¹⁷⁵. Προς όφελός της λειτουργεί και η απόφαση των υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών για την αύξηση της εισακτέας ποσότητας ραδιοφώνων κατά 19 χιλιάδες κιλά, ενώ με την ίδια απόφαση επιτρέπονται ελεύθερα οι εισαγωγές ραδιοφώνων «κατόπιν εγκρίσεως μόνον της Επιτροπής παθητικών υπολοίπων (κλήριγκ)»¹⁷⁶. Με κοινή υπουργική απόφαση τα ραδιόφωνα και τα εξαρτήματά τους εξακολουθούν να βρίσκονται και για το β' εξάμηνο του 1938 στον πίνακα Ζ' της εισακτέας ποσότητας και η ποσότητα εισαγωγής παραμένει αμετάβλητη¹⁷⁷.

Στις 21 Μαΐου 1938, στις 9.30 το βράδυ πραγματοποιεί την πρώτη του εκπομπή ο ραδιοφωνικός σταθμός Αθηνών, δέκα χρόνια μετά τις πρώτες εκπομπές του Τσιγγιρίδη. Ωστόσο, ο πρωτοπόρος της ελληνικής ραδιοφωνίας και ο σταθμός του δεν τυγχάνουν καμίας αναφοράς στον εναρκτήριο λόγο που απηύθυνε ο υφυπουργός Συγκοινωνίας Νικολόπουλος¹⁷⁸, αν και από τον πομπό του η Ε.Ο.Ν. πραγματοποιεί συχνά προπαγανδιστικές εκπομπές.

Ο ραδιοφωνικός σταθμός Θεσσαλονίκης αυτή την περίοδο εκπέμπει σε μήκος κύματος 225 μ. και μεταδίδει μουσική, διαλέξεις και ελληνικά τραγούδια καθημερινά στις 8.30 το απόγευμα και τις Κυριακές και τις γιορτές στις 11 το πρωί.

Ο Τσιγγιρίδης προσδοκά ότι ο σταθμός του θα αναμεταδίδει το πρόγραμμα του ραδιοσταθμού Αθηνών, ώστε να μην υπάρχουν παράσιτα στις εκπομπές του τελευταίου, και υπολογίζει το κόστος για τις απαραίτητες προεργασίες επί τούτου σε 2 εκατ. δρχ.¹⁷⁹

Στην αρχή οι εκπομπές του ραδιοσταθμού Αθηνών έχουν παράσιτα, τα οποία ο Τσιγγιρίδης αποδίδει στις ατμοσφαιρικές συνθήκες, στην μορφολογία του εδάφους, αλλά και στην επικάλυψη του σήματος από τους ισχυρούς πομπούς της Βιέννης και της

Μια από τις πολλές διαφημίσεις της Telefunken την εποχή που κυριαρχούσε στο ελληνικό ραδιοφωνικό τοπίο (9.10.1938)

¹⁷⁵ Βλ. Μακεδονία 2.10.1938 (σελ.4) και 9.10.1938 (σελ. 6) και 11.9.1938 (σελ. 4).

¹⁷⁶ Μακεδονία, 31.1.1938, σελ. 6.

¹⁷⁷ Μακεδονία, 16.8.1938, σελ. 8.

¹⁷⁸ Μακεδονία, 22.5.1938, σελ. 8.

¹⁷⁹ Μακεδονία, 26.5.1938, σελ. 1.

Φλωρεντίας, αλλά και των μικρότερων σταθμών του Μαρόκου και ενός της Σουηδίας που έχουν ακριβώς το ίδιο μήκος κύματος με αυτόν των Αθηνών.

Σε ακτίνα 80 χιλιομέτρων από την Αθήνα ο σταθμός θα ακούγεται με ραδιόφωνα μίας ή δυο λυχνιών, σε μεγαλύτερες αποστάσεις θα χρειαστούν συσκευές με περισσότερες λυχνίες, εκτιμά ο Τσιγγιρίδης. Ωστόσο, είναι βέβαιος ότι μόλις το προσωπικό του σταθμού εξοικειωθεί με τα μηχανήματα οι εκπομπές θα βελτιωθούν και θα ακούγονται καλύτερα και στη Θεσσαλονίκη. Άλλωστε γνωρίζει καλά τις δυνατότητες του σταθμού της πρωτεύουσας, αφού παρακολούθησε από κοντά την εγκατάσταση του πομπού καλεσμένος από τις αρμόδιες υπηρεσίες¹⁸⁰.

Στα μικρά κεφαλάκια από αριστερά στα δεξιά, οι Τσιγγιρίδης, Τσαντσάνογλου, Καρμίρης

¹⁸⁰ Πλέχοβα Β., Όλγα, ο.π., σελ. 61.

Το αποκορύφωμα της συνεργασίας Τσιγγιρίδη – Βελλίδη: Οι ραδιοφωνικές εκπομπές της «Μακεδονίας»

Στις 10 Ιουλίου 1938 η εφημερίδα «Μακεδονία» κατόπιν σχετικής συνεννόησης με τον Τσιγγιρίδη ξεκινά τις ραδιοφωνικές εκπομπές της μέσω του ραδιοφωνικού σταθμού Θεσσαλονίκης, προσφέροντας στο κοινό της συμπρωτεύουσας ποικίλο πρόγραμμα με ονομαστούς καλλιτέχνες της εποχής, αλλά και ολόκληρους θιάσους με γνωστά θεατρικά έργα.

Η σύμπραξη αυτή εξυπηρετούσε τις ανάγκες και των δύο μέσων· από την πλευρά του ο Τσιγγιρίδης είχε τη δυνατότητα να προσφέρει στο κοινό του ένα πλουσιότατο πρόγραμμα και να αποφύγει έτσι τη

δυσaráσκεια των Θεσσαλονικέων που παραπονούνταν ότι το πρόγραμμα ήταν φτωχό σε περιεχόμενο¹⁸¹. Από την άλλη ο Βελλίδης κέρδιζε μια ανεκτίμητη συμβολικά νίκη στον άτυπο «πόλεμο» των δημοσιογραφικών συγκροτημάτων της Θεσσαλονίκης μεταδίδοντας εκπομπές «της “Μακεδονίας”» μέσω του ραδιοσταθμού και διεκδικώντας την πρωτοπορία σε αυτόν τον τομέα από τους ανταγωνιστές του στην συμπρωτεύουσα και από τις εφημερίδες της Αθήνας.

Η πρώτη εκπομπή ανακοινώνεται¹⁸² ότι θα πραγματοποιηθεί στις 12.15 με τους καλλιτέχνες Κρεββατά, Νικολαΐδου, Ροζιέ, τους Οικονομόπουλο, Καβαφάκη και Γαβριηλίδη, και τον δημοσιογράφο Σώτο Πετσά (Τζογέ). Συγκεκριμένα, το πρόγραμμα, σύμφωνα με την ανακοίνωση, θα περιλαμβάνει α) την Κρεββατά και τον Οικονομόπουλο (του θιάσου Κρεββατά- Πατρικίου) που θα τραγουδήσουν κομμάτια από την οπερέτα «Πεταλούδα» του Κατριβάνου, β) τον Καβαφάκη του θιάσου Ξύδη, σε διάφορες ρομάντζες, γ) την Βούλα Νικολαΐδου, στις μεγαλύτερες επιτυχίες της, δ) τον Σώτο Πετρά, σε διάφορα σατυρικά και ε)

¹⁸¹ Νέα Αλήθεια, 11.8.1931, ο.π.

¹⁸² Μακεδονία, 10.7.1938, σελ. 1.

τις Ροζιέ και Νικολαΐδου και τους Καβαφάκη και Γαβριηλίδη σε «ανσάμπλ». Η εφημερίδα, που φιλοξενεί την ανακοίνωση στην πρώτη σελίδα, έχει επίγνωση της ιστορικής σημασίας αυτής της κίνησης και υπογραμμίζει ότι η εκπομπή «είναι η πρώτη ραδιοφωνική που οργανώνει ελληνική εφημερίς, χάρις εις τους εκλεκτούς καλλιτέχνες και εις τον ακούραστον κ. Τσιγγιρίδη»¹⁸³.

Παράλληλα, το μεσημέρι της ίδιας μέρας, στο πλαίσιο του κανονικού προγράμματος, μεταδίδεται ομιλία του δικηγόρου Γ. Γουδή με θέμα «Η Νεολαία υπεράνω όλων»¹⁸⁴.

Στις 12 Ιουλίου 1938 η εφημερίδα δίνει τεράστια έκταση στο γεγονός και αποδεικνύει μέσα από τις στήλες της ότι αυτή η συνεργασία Τσιγγιρίδη – Βελλίδη δεν ήταν τυχαία, αλλά είχε ως πρότυπο τα συγκροτήματα Τύπου στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ. Είναι χαρακτηριστικά όσα αναφέρει η «Μακεδονία»¹⁸⁵ για το θέμα: «Καλλιτεχνικόν γεγονός, από τα σπανιώτερα ήτο η προχθεσινή εκπομπή της «Μακεδονίας» από του ραδιοφωνικού σταθμού του κ. Τσιγκιρίδη. Αι ραδιοφωνικαί εκπομπαί των εφημερίδων, αι οποίαι αποτελούν ένα από τους καλυτέρους τρόπους επαφής των δημοσιογραφικών οργάνων με το αναγνωστικόν τους κοινόν, είναι εις το εξωτερικόν συνηθέσταται. Αι μεγαλείτεροι ευρωπαϊκαί εφημερίδες διαθέτουν και χρησιμοποιούν πομπούς δια την μετάδοσιν ειδήσεων, συναυλιών, διαλέξεων και διαφόρων άλλων θεμάτων. Το «Παρί Σουάρ» χρησιμοποιεί, ως γνωστόν, το Ράδιο 37, ο «Μικρός Παρισινός» το Ποστ Παριζιέν, το «Ετρανσιζάν» το Ράδιο Σιτέ και πολλάί άλλαι εφημερίδες διαφόρους πομπούς. Χαρακτηριστικόν είναι, ότι πολλάί αγγλικάί εφημερίδες χρησιμοποιούν δια την μετάδοσιν των εκπομπών των ραδιοφωνικούς σταθμούς, εκτός της Αγγλίας, ως τον σταθμόν του Λουξεμβούργου.

»Δια την Ελλάδα, εις την «Μακεδονίαν» έλαχεν ο κλήρος να εφαρμόση πρώτη εξ όλων των ελληνικών εφημερίδων την νέαν αυτήν καινοτομίαν. Η εκπομπή της Κυριακής δεν είναι η πρώτη εκπομπή της «Μακεδονίας». Όπως θα ενθυμούνται οι αναγνώσται μας κατά τα εγκαίνια της Διεθνούς μας Εκθέσεως, το παρελθόν έτος, η «Μακεδονία» μετέδωσε δια του σταθμού Θεσσαλονίκης, επιστρατεύσασα δια τας ημέρας εκείνας ολόκληρον το συντακτικόν της προσωπικόν,

¹⁸³ ο.π.

¹⁸⁴ Μακεδονία, 10.7.1938, σελ. 8.

¹⁸⁵ Μακεδονία, 12.7.1938, σελ. 3. Επίσης σε άλλη εκπομπή της «Μακεδονίας» ο Γιάννης Ταχογιάννης θα χαρακτηρίσει την πρωτοβουλία της εφημερίδας «αμερικανικωτάτην» παραπέμποντας στους αμερικανικούς ομίλους μέσωσ επικοινωνίας, που διαμορφώνονται εκείνη την εποχή (βλ. Μακεδονία, 26.7.1936, σελ. 3).

πληρεστάτας περιγραφάς των εγκαινίων. Αι εκπομπαί εκείναι απετέλσαν πραγματικόν σταθμόν εις τα δημοσιογραφικά χρονικά της Ελλάδος».

Η πρώτη εκπομπή ξεκίνησε με ένα απλό «μαρς» και στη συνέχεια ο πρόεδρος του Σωματείου Ελλήνων Ηθοποιών Δ. Μυράτ χαιρέτησε από το μικρόφωνο «το κοινόν της Μακεδονίας» εκ μέρους των Ελλήνων ηθοποιών. Η Μαρ. Κρεββατά και ο Τέλης Οικονομόπουλος τραγούδησαν ένα κομμάτι από την οπερέτα «Πεταλούδα» και έπειτα ο τενόρος Λεάνδρος Καβαφάκης τραγούδησε την ρομάντζα «Έφυγες». Στο πιάνο τον συνόδευε ο μαέστρος του «Έσπερου» Σβίερ. Η ορχήστρα του «Φαλήρου» έπαιξε το φοξ-τροτ νέου ρυθμού «το λυκόφως της Τουρκίας» και μια ρούμπα. Κατόπιν ο αθηναίος δημοσιογράφος και θεατρικός συγγραφέας Σώτος Πετράς ανέλαβε να διασκεδάσει το κοινό με τους εξής στίχους:

»Μοιάζει η γυνή μ.. εφημερίδα

Ψευτοφυλλάδα βρε παιδιά

Τη βλέπεις από δεσποινίδα

Νάχη οχτασέλιδη καρδιά

»Λυώνεις σαν το κερί μπροστά της

Κι' αυτή κατά διαστήματα

Έχει η κακούργα στην καρδιά της

Τρακόσα... Παραρτήματα

»Γεμάτη είν' από ρεκλάμα

Με τσάντα... λογιστήριο

Κι η δεσποινίς είνε η ντάμα ξηγιέται... πιεστήριο»¹⁸⁶.

Αμέσως μετά η Νέλλη Ροζιέ τραγούδησε την «Λούση», η Βούλα Νικολαΐδου τα «Μοντέρνα κορίτσια» και ακολούθησαν οι ειδήσεις της ημέρας. Η Ροζιέ και η Νικολαΐδου συνοδευόμενες από τους Γαβριηλίδη και Καβαφάκη τραγούδησαν την «Μουσμέ» και την «Ρήνα» αντίστοιχα, ενώ μετά η ορχήστρα έπαιξε τα ταγκό «Πάψε καρδιά μου να πονάς» και «Ορασιόν» και ένα φοξ-τροτ, για να κλείσει η εκπομπή στη 1.45.

Στις 24 Ιουλίου η «Μακεδονία» μεταδίδει το δεύτερο πρόγραμμά της με την συμμετοχή γνωστών καλλιτεχνών. Συμμετέχουν από το θίασο Κρεββατά – Πατρικίου, που εκείνη την περίοδο εμφανίζονταν στον «Μέγα Αλέξανδρο», οι

¹⁸⁶ Ο.Π.

Δώρα Βος και Φωφώ Χαρμπή, οι Ανουσάκης και Ντεκώστας. Από το θίασο Ξύδη του «Εσπέρου» συμμετέχουν και πάλι οι Νικολαΐδου, Ροζιέ, οι Κοντογιάννης και Καβαφάκης. Επίσης, κατά αποκλειστικότητα οι ακροατές του σταθμού θα ακούσουν τον Παρασκευά Οικονόμου μια μέρα πριν ο θίασος του ξεκινήσει τις παραστάσεις στα «Ηλύσια», ενώ μουσική θα παίζει η ορχήστρα Ζαχαρόπουλου¹⁸⁷.

Η εκπομπή ακούγεται από τον Πλαταμώνα μέχρι τις Σέρρες, την Καβάλα και την Ξάνθη. Ο Γιάννης Ταχογιάννης περιγράφει την δεύτερη εκπομπή στο στούντιο του Τσιγγιρίδη: «...η παράγκα του κ. Τσιγκιρίδη καταλαμβάνεται εξ εφόδου από αγουροξυπνημένα [σημ. εξαιτίας των βραδινών εμφανίσεων των καλλιτεχνών]

Ο Τσιγγιρίδης (στα αριστερά) με καλλιτέχνες
υποοστά στο μηχανοστάσιο του σταθμού

μαχμουρλίδικα πλάσματα. [...] Να ο κ. Ζαχαρόπουλος. Η αγουροξυπνημένη όψις του μοιάζει με σκίτσο που έγινε από γνωστόν πολυτεχνίτην και φιλολογούντα σκιτσογράφον. Να και ο Παρασκευάς. Έχει το ύφος ανθρώπου που έχασε στις κούρσες. Κοιτάχτε την ερίγλουτον δεσποινίδα Χαρμπή. Είναι δροσερή και πρόσχαρη. Αλλ' αποκρούει το ραντεβού που της ζητάει θεατρόφιλος συνάδελφος. Είναι τα νευράκια του αγουροξυπνήματος.

»Αλλ' επί τη θέσι του μηχανήματος της εκπομπής όλα τα πρόσωπα

ημερεύουν, όλα τα μαχμουρλίκια φεύγουν, όλα τα μούτρα γίνονται γελαστά. Διάβολε, πρέπει να εμφανισθούν προ του κοινού εν τάξει, έστω και αν η εμφάνισης γίνεται νοερώς.

»Κάποια στιγμή ο σπήκερ κ. Καρμίρης κρούει τον κώδωνα. Αρχίζει η εκπομπή. Το ανυπότακτον γένος των θηλυκών του θεάτρου υποτάσσεται και μαζεύει τη φλύαρη γλωσσίσσα του. Άνδρες και γυναίκες παρατάσσονται σαν μια πειθαρχική διμοιρία και περιμένουν τη σειρά τους. Και κάτι απίστευτον αλλ' αληθές. Όλοι και όλες έχουν κάποια ελαφρά συγκίνηση, κάποιο ανεπαίσθητο

¹⁸⁷ Μακεδονία, 24.7.1938, σελ. 1.

τρακ. Δεν πατούν, βλέπετε, το σανίδι του παλκοσένικου που τόσο τους είναι γνώριμο. Το μηχάνημα της εκπομπής τους δίδει την εντύπωση πως έχουν μπροστά τους το άγνωστο, το χάος...¹⁸⁸».

Στιγμιότυπα από την ραδιοφωνική εκπομπή της «Μακεδονίας» (6.9.1938)

Στις 14 Αυγούστου η «Μακεδονία» παρουσιάζει τον θίασο του Παρ. Οικονόμου που περιλαμβάνει 30 ηθοποιούς και 15 μουσικούς. Ο σταθμός μεταδίδει την επιθεώρηση «Βεντάλια» με συμμετοχή των Οικονόμου, Μανιατάκη, Πάολας, Ζαφειρίνης, Γκιουζέπε και Τούλας Δράκου. Σύμφωνα με την πρωτοσέλιδη παρουσίαση της εκπομπής¹⁸⁹, ο θίασος θα εκτελέσει όλα τα νούμερα της «Βεντάλιας» εκτός από τα χορευτικά, και αυτό «ελλείπει...τηλεοράσεως»¹⁹⁰.

Στην επιθεώρηση ο Οικονόμου υποδύεται τον «ισόβιο φοιτητή», η Ρίτσα Γκιουζέπε παίζει στο νούμερο «το κορίτσι – γυναίκα», η Πάολα στη «Χαίδω», ο Οικονόμου στο «Κάτι», οι Αναστασιάδης, Πασαλής και Στολίσκος στους «δικηγόρους», ο Αρντάντωφ και η Δράκου στον «ερωτευμένο μάγκα».

Η τρίτη εκπομπή «εσημείωσεν αφάνταστη επιτυχία»¹⁹¹. Τα 45 άτομα του θιάσου δημιούργησαν το αδιαχώρητο στο στούντιο του Τσιγγιρίδη που ήταν μικρό για να φιλοξενήσει τόσο πολυάριθμό θίασο. Την κατάσταση δυσχέραιναν και «εκατοντάδες περίεργοι» που συγκεντρώθηκαν στο χώρο της Διεθνούς

¹⁸⁸ Μακεδονία, 26.7.1938, σελ. 3.

¹⁸⁹ Μακεδονία, 14.8.1938, σελ. 1.

¹⁹⁰ Με αυτή του την παρατήρηση, 22 χρόνια πριν την πρώτη παρουσίαση τηλεοπτικού προγράμματος στην Ελλάδα, ο Τ. Οικονομίδης αποδείχνει την καλή ενημέρωση για τις διεθνείς εξελίξεις στο χώρο της επικοινωνίας αλλά και το πρωτοποριακό πνεύμα της «Μακεδονίας», το οποίο και ενέπνευσε τη συνεργασία με το ραδιόφωνο του Τσιγγιρίδη.

¹⁹¹ Μακεδονία, 17.8.1938, σελ. 5.

Εκθέσεως, όπου βρισκόταν το στούντιο, για να απολαύσουν από κοντά το τρίωρο πρόγραμμα του σταθμού. Μάλιστα, χρειάστηκε να επέμβει η αστυνομία και το προσωπικό της εφημερίδας για να επιβάλλει την τάξη και να μην δημιουργηθεί πρόβλημα.

Ο θίασος είχε συγκεντρωθεί μέχρι τις 11.15 στο στούντιο και αφού ο Οικονόμου έδωσε ορισμένες οδηγίες στους ηθοποιούς ο Καρμύρης έδωσε το σύνθημα για να ξεκινήσει η εκπομπή λέγοντας: *«Αρχίζει η ραδιοφωνική εκπομπή της “Μακεδονίας”!»*. Η εκπομπή ακούστηκε καθαρά ακόμα και από τα ατμόπλοια που έπλεαν στην περιοχή που έφτανε το σήμα του πομπού και τα γραφεία της εφημερίδας κατακλύστηκαν από συγχαρητήριες επιστολές ακροατών¹⁹².

Πολλοί καλλιτέχνες εμφανίζονται και στις καθημερινές εκπομπές του Τσιγγιρίδη, όπως η υψίφωνος Μαίρη Ταμπάση που τραγουδά την άρια «Αινά» και «Μπάτερφλάι» συνοδευόμενη στο πιάνο από την Λιλή Ασλάνη¹⁹³.

Μετά την «Βεντάλια» η «Μακεδονία» παρουσιάζει στις 21 Αυγούστου την παράσταση «Γαρδένια» των Σακελλαρίου και Ευαγγελίδη¹⁹⁴. Τα μουσικά κομμάτια θα εκτελέσει πλήρης η ορχήστρα του θιάσου υπό την καθοδήγηση του μαέστρου Τσολάκη. Και η εκπομπή αρχίζει:

»- Αλλά! Αλλά...

»- Εδώ ραδιοφωνικός σταθμός Θεσσαλονίκης. Η ραδιοφωνική εκπομπή της «Μακεδονίας». Πρόγραμμα εκλεκτόν...»

»Πάει πειιά. Αι ραδιοφωνικαί εκπομπαί της «Μακεδονίας» έπιασαν. Όπως πιάνουν όλες αι ωραίες καινοτομίες, τας οποίας λανσάρει κάθε λίγο και λιγάκι. Η Θεσσαλονίκη και ολόκληρον το ευρύ χίντερλαντ, όπου φθάνει η αόρατος παγκέττα του δαιμόνιου Τσιγγιρίδη τας έγγραφεν εις το κυριακάτικον πρόγραμμά της.

»Και προ πάντων η Θεσσαλονίκη. Αι κυριακάτικαι εκπομπαί της «Μακεδονίας» αναμένονται από όλους με λαχτάραν και συγκίνησιν, με πάθος. Κανείς και καμμία δεν εννοεί να τας χάση. Ο μαχμουρλής γλεντζές και ξενύχτης του Σαββατοκύριακου, έχει βάλη το ξυπνητήρι του μια ώρα πειό νωρίς. Οι φιλακόλουθοι χριστιανοί και αι ευλαβείς χριστιαναί μετά την εκκλησίαν δεν

¹⁹² ο.π.

¹⁹³ Μακεδονία, 20.8.1938, σελ. 3.

¹⁹⁴ Μακεδονία, 21.8.1938, σελ. 1.

χρονοτριβούν πουθενά. Δεν πάνε ούτε επισκέψεις. Επιστρέφουν οίκαδε αν διαθέτουν ραδιόφωνον, ή αν δεν έχουν πάνε στο κέντρον που διαθέτει τούτον. Όσοι πήγαν εκδρομή εφρόντισαν να αγκαζάρουν αυτοκίνητο που να διαθέτη ραδιόφωνον. Δεδομένου δε ότι τας Κυριακάς υπάρχουν και τα εκδρομικά τραίνα δεν αποκλείεται να ζητήσουν οι κυριακάτικοι εκδρομείς από τον ρέκτην υπουργόν και εγκαινιαστήν του λαοφιλούς αυτού τροχοφόρου κ. Σπυρίδωνος, να τοποθετήση εις τα κουπέ ραδιόφωνα για να μπορούν να τας παρακολουθήσουν...¹⁹⁵».

Σύμφωνα με την Μακεδονία, ο αριθμός των Θεσσαλονικέων που συγκεντρώθηκε έξω από το στούντιο, για να παρακολουθήσει την εκπομπή θα μπορούσε να συναγωνιστεί και τον αριθμό των επισκεπτών στα εγκαίνια της Έκθεσης.

Η εκπομπή άρχισε με την μουσική εισαγωγή της «Γαρδένιας» και ακολούθησαν τα νούμερα της παράστασης τα οποία ανήγγειλε κάθε φορά ο Οικονόμου. Διαδοχικά ακούστηκαν τα νούμερα «Αφαιρέσεις», «Τριφωνία», «Αρμένικο» και έπειτα η Πάολα τραγούδησε το «Τι κι αν κλαίω». Στο φινάλε μαζεύτηκε όλος ο θιάσος μπροστά στο μικρόφωνο και αποχαιρέτησε μελωδικά τους ακροατές.

Από αριστερά στα δεξιά: Χρ. Τσιγγιρίδης, Κ. Τσαντσάνογλου, Σίμης (ο σκηνογράφος της Βεντάλιας), Α. Σακελλαρίου (συγγραφέας Γαρδένιας), Ι. Βελλίδης, Σ. Πετράς (συγγραφέας Βεντάλιας) και ο μικρός Αντωνάκης Λεπενιώτης

Στις 28 Αυγούστου 1938 η «Μακεδονία» ετοιμάζει και πέμπτη εκπομπή με δυο θιάσους αυτή τη φορά, το θιάσο Κρεββατά – Πατρικίου και το θιάσο Παρασκευά Οικονόμου με περισσότερους από 100 ηθοποιούς και μουσικούς στο σύνολό τους. Ο «μικροσκοπικός σταθμός του δαιμόνιου και μυστηρίου... Τσιγγιρίδη, χάρις εις τας ραδιοφωνικές εκπομπάς της «Μακεδονίας», τας αρτιώτατα, καλλιτεχνικώτατα, επικαιρότατα οργανωμένας, εμπορεί να ατενίζη με... την

¹⁹⁵ Μακεδονία, 23.8.1938, σελ. 3.

κεραϊάν του υψηλά, όλους τους ξένους συναδέλφους του. Για θυμηθήτε πως ήρχισε. Με κάμποσους πτωχούς διαβόλους καλλιτέχνας. Και όταν δεν ευρίσκετο ο πτωχός διάβολος που ήθελε να λάβη το καλλιτεχνικόν του βάπτισμα δια των τσιγγιρίδειων εκπομπών, επιστρατεύετο τότε η συνοικιακή μαντολινάτα, παντζολινάτα ή χορωδία. Εάν και αυτά συνέβαινε να είχαν εξαντλήσει το ρεπερτόριο τους εκαλούντο τότε εις βοήθειαν οι τενόροι και αι ντίζες του γραμμοφώνου»¹⁹⁶.

Την ευθύνη για τον καταρτισμό του προγράμματος των εκπομπών έχει κάθε φορά ο αρχισυντάκτης της Μακεδονίας, ο οποίος «πρέπει να απευθυνθή εις θιάσους, ορχήστρες, καλλιτεχνικά συγκροτήματα, συγγραφείς, συνθέτας, καλλιτέχνας, να κάμη επιλογήν εις καλλιτεχνικάς προσφοράς, να περικόψη, να συναρμολογήσῃ, να συμβιβάσῃ αξιώσεις, φιλοδοξίας, αντιζηλίας. Από πρωίας μέχρι νυκτός έχει τηλεφωνικάς συνεννοήσεις, συναντήσεις, συνεργασίας με θιασάρχας, ιμπρεσάριους, φροντιστάς, πρωταγωνιστάς»¹⁹⁷.

Από αριστερά: Οικονόμου και Πάολα, Μανιατάκης, Αρντανάφ. Όλοι προ του μικροφώνου του ραδιοφωνικού σταθμού Θεσσαλονίκης (εφημερίδα «Μακεδονία» 23.8.1938)

Το πρόγραμμα για την πέμπτη εκπομπή περιλαμβάνει τα θεατρικά έργα «Γκρεμισμένη Φωληά», με την Πάολα και τον Μανιατάκη, και «Αι δύο ορφαναί» με την Βερώνη και την Κρεββατά στους ρόλους των ορφανών.

- Αλλό, Αλλό. Ράδιο Τσιγγιρίδη

- Ράδιο Θεσσαλονίκης !

- Ελλάς !, και η εκπομπή αρχίζει...

Πρώτος κατά σειρά εμφανίστηκε ο θιάσος Οικονόμου. Όταν τελείωσε το πρόγραμμά «η ταπεινή παράγκα του κ. Τσιγγιρίδη, που την Κυριακήν αυτήν είναι κι αν είναι που είδε δόξες αμερικάνικου στούντιο ραδιοφωνικής εκπομπής άδειασε από το θίασο του κ. Οικονόμου για να ξεχειλίση από τον θίασον

¹⁹⁶ Μακεδονία, 28.8.1938, σελ. 1.

¹⁹⁷ Μακεδονία, 28.8.1938, σελ. 7.

Κρεββατά – Πατρικίου»¹⁹⁸.

Αλλαγές της τελευταίας στιγμής αναγκάζουν την «Μακεδονία» να τροποποιεί το πρόγραμμα του σταθμού. Αυτό συμβαίνει στις 4 Σεπτεμβρίου 1938, όταν ο Παρ. Οικονόμου δηλώνει κώλυμα αλλά η «Μακεδονία» υπόσχεται ότι «το πρόγραμμά μας δε θα υστερήσει εις πλούτον, ποικιλίαν, εκλεκτικότητα. Ίσα – ίσα που το άνοιγμα του πομπού θα γίνει κατά τον πανηγυρικώτερον τρόπον. Μια ηχητική αποθέωσις θα γεμίσει θα κατακλύσει το μαγικό κουτί της Πανδώρας που λέγεται ραδιοφώνον. Η παράγκα του Τσιγκιρίδη θα ριγήσει... από συγκίνησιν που είχε να νοιώσει χρόνια η σκεβρωμένη σπονδυλική της...»¹⁹⁹. Έτσι, καλεσμένη στο στούντιο είναι η χορωδία του Εθνικού Ωδείου υπό την διεύθυνση του Σώτου Βασιλειάδη. Η εκπομπή έχει και το χαρακτήρα του «κυκνείου άσματος» αφού είναι η τελευταία εμφάνιση του Βασιλειάδη ως μαέστρου της ορχήστρας αυτής, αφού επρόκειτο να αναλάβει την διεύθυνση της ορχήστρας του Εθνικού Ωδείου Αθηνών. Την εκπομπή της «Μακεδονίας» ακούν οι Έλληνες από τη Θήβα μέχρι τον Δούναβη «και πειό πάνω»:

Η χορωδία του Εθνικού Ωδείου με τον Σ. Βασιλειάδη

«Ο σπήκερ του ραδιοφωνικού σταθμού, διάκονος της ιεροτελεστίας των εκπομπών κ. Καρμύρης ετερέτισε:

- Αλό, αλό !
- Ράδιο Τσιγγιρίδη. Σταθμός Θεσσαλονίκης ! Ελλάς!

»Πόσα δάχτυλα ένα δευτερόλεπτο πριν είχαν απλωθεί και γύρισαν το κουμπί του ραδιοφώνου; Μυριάδες. Θέλετε να κάνετε την κούρσα ενός στατιστικού υπολογισμού για να βρήτε τον αριθμό τους; Δεν έχετε παρά να βάλετε κάτω τον γεωγραφικό χάρτην και με τον διαβήτην της φαντασίας

σας να μετρήσετε την ακτίνα των εκπομπών του σταθμού. Τα κύματά του φθάνουν μακριά. Κατακλύζουν σαν ευλογημένο ψιλοβρόχι γλυκών ήχων ολόκληρη την Μακεδονίαν, Δυτικήν, ανατολικήν, νότιαν, ολόκληρον την Θράκην, την Θεσσαλίαν, την Στερεάν, μέχρι των Θηβών. Αλλά δεν σταματούν έως εκεί.

¹⁹⁸ Μακεδονία, 30.8.1938, σελ. 3.

¹⁹⁹ Μακεδονία, 4.9.1938, σελ. 1.

Δεν διπλώνουν τα φτερά τους με την ικανοποίησιν ότι κατέκτησαν το Πανελλήνιον. Φτερουγίζουν πειό μακρυά. Φθάνουν στην Πόλι, κι από κει πάλι καθρεφτίζοντας την ασύλληπτη τους υπόστασι στα νερά της Μαύρης Θάλασσας, πιάνουν όλα τα κέντρα, όπου υπάρχει ελληνισμός. Όλα τα λιμάνια και τα μουράγια όπου σαν ακοίμητο καντήλι καίει το δαιμόνιο της αθάνατης ράτσας μας. Γαλάτσι, Μπράϊλα. Και ύστερα πάλι, μεθυσμένα από λικνισμούς μέσα στο γκρίζο λίκνο του Δούναβη, προχωρούν πειό πάνω. Τ' ακούνε οι ξένοι και λένε με ξαφνιασμένη ευχαρίστηση:

- Ράδιο Σαλόνικα !

»Αλλ' εκείνος που τ' ακούει και δονείται ολόψυχα είναι ο Έλλην του εξωτερικού. Ριγεί, αγαλλιά, ενθουσιάζεται, τινάζει απ' την ψυχή του όλη τη νάρκη της ξενιτειάς και τα χείλη του πιπιλίζουν σαν γλυκύτατη λιχουδιά το μαντάτο της πατρίδος.

- Είναι από κει κάτω. Από τ' άγια χώματα»²⁰⁰.

²⁰⁰ Μακεδονία, 6.9.1938, σελ. 3.

6. Ο ΣΤΑΘΜΟΣ ΤΣΙΓΓΙΡΙΔΗ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΟΪΤΑΛΙΚΟ ΠΟΛΕΜΟ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ

Το 1939 οι εκπομπές της εφημερίδας «Μακεδονία» σταματούν. Μέσα στο πρώτο τρίμηνο του ίδιου έτους οι ραδιοφωνικές υπηρεσίες παύουν να αποτελούν αρμοδιότητα της ΥΠΕ (Υπηρεσία Ραδιοφωνικών Εκπομπών), που ήταν αυτόνομος οργανισμός δημοσίου δικαίου, περιέρχονται στο Κράτος και ανατίθενται στο υφυπουργείο Τύπου και Τουρισμού. Ωστόσο, όπως παραδέχεται ο υφυπουργός Τύπου και Τουρισμού Θεοδ. Νικολούδης, «ο σημερινός σταθμός Αθηνών δεν είχε δυνατόν με δύναμιν 15 κιλοβάτ να εξυπηρετήση τας πολλαπλὰς ραδιοφωνικὰς ἀνάγκας ενός συγχρονισμένου κράτους, απευθυνομένου προς την δημόσιαν γνώμην του εσωτερικού και του εξωτερικού»²⁰¹.

Ο Νικολούδης επιδιώκει, όπως αναφέρει «την καθιέρωσιν τύπου ευθηνού ραδιοφώνου εν Ελλάδι»²⁰², αλλά πολύ λίγα από τα σχέδια του πραγματοποιούνται μέχρι το φθινόπωρο της επόμενης χρονιάς που η Ελλάδα θα εμπλακεί στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Στις 3 το πρωί της 28^{ης} Οκτωβρίου 1940 ο πρεσβευτής Γκράτσι της Ιταλίας επισκέπτεται τον πρωθυπουργό Μεταξά και του επιδίδει τελεσίγραφο αναγγέλλοντας ότι ιταλικά στρατεύματα, μετά 3 ώρες, θα παραβίαζαν τα ελληνικά σύνορα για να καταλάβουν όσα ελληνικά εδάφη θεωρούσαν απαραίτητα για τις ανάγκες της πολεμικής μηχανής της Ιταλίας.

Ο σταθμός του Τσιγγιρίδη βρίσκεται στην πρώτη γραμμή πριν καν αρχίσει ο αγώνας. Ήδη λίγο πριν τον πόλεμο ο Τσιγγιρίδης είχε διαταχθεί να «εκπέμψη παρενοχλητικὰς παρεμβολὰς δια τον ιταλικόν σταθμόν Αργυροκάστρου “Ραδιοαλήθεια”²⁰³», και αργότερα είναι ο πρώτος που μεταδίδει στην Βόρεια Ελλάδα την επίθεση της φασιστικής Ιταλίας γιατί ο σταθμός των Αθηνών δεν είχε μεγάλη εμβέλεια²⁰⁴. Κατά τον ελληνοϊταλικό πόλεμο ο σταθμός επιτάσσεται

²⁰¹ Μακεδονία, 1.3.1939, σελ. 1.

²⁰² Μακεδονία, 2.3.1939, σελ. 1.

²⁰³ Από επιστολή του Χρ. Τσιγγιρίδη προς την Γενικήν Διοίκηση Μακεδονίας με ημερομηνία 3 Αυγούστου 1945 (αριθμ. Πρωτοκόλλου Γραφείου Τύπου Θεσσαλονίκης 417/4.8.45).

²⁰⁴ Χρ. Τσιγγιρίδης ένας πρωτοπόρος της ραδιοφωνίας στη χώρα μας, ο.π. σελ. 82.

από τις στρατιωτικές αρχές²⁰⁵ και ορισμένα μηχανήματα αφαιρούνται και στέλνονται στον ραδιοσταθμό Αθηνών²⁰⁶.

Σύμφωνα με τον Νικ. Καρμίρη, κατά τη διάρκεια του πολέμου ο σταθμός μετέδιδε τραγούδια της Βέμπο και πατριωτικά εμβατήρια. Επίσης, μετέδωσε την περίφημη επιστολή του Γ. Βλάχου προς τον Χίτλερ²⁰⁷. Μάλιστα, ο σταθμός γίνεται και στόχος των ιταλικών βομβαρδισμών. *«Οι Ιταλοί επεδίωκαν να καταστρέψουν τον σταθμό και την Ηλεκτρική Εταιρεία. Οι βόμβες τους όμως έπεφταν στην θάλασσα. Όταν λοιπόν ηχούσαν οι σειρήνες, ακούγονταν κι από το σταθμό μας. Έτσι, επληροφορείτο όλη η Βόρειος Ελλάδα, ότι η Θεσσαλονίκη βομβαρδίζεται»*²⁰⁸.

Πράγματι, όλη η Βόρεια Ελλάδα ήταν κολλημένη στα ραδιόφωνα της προσπαθώντας να μάθει νέα για την εξέλιξη του πολέμου, μέχρι και την ύστατη στιγμή, όταν οι Γερμανοί μπήκαν στη Θεσσαλονίκη: *«Όσο περνούσε η ώρα και η αμηχανία μας και η αγωνία κορυφωνότανε, καταλάβαμε σιγά – σιγά, ότι η πόλη ξέμεινε μόνη της και ακέφαλη. Ο στρατός, οι λίγοι Άγγλοι, οι Αρχές, η Αστυνομία, εξαφανίστηκαν εκείνη τη βραδιά. Μείναμε κολλημένοι στα ραδιόφωνα, να ακούμε τον Τσιγγιρίδη με τις τελευταίες ελληνικές του ειδήσεις»*²⁰⁹.

Με την είσοδο των Γερμανών στην πόλη ο σταθμός του Τσιγγιρίδη κατασχέθηκε. Σύμφωνα με συνέντευξη του Κ. Τσαντσάνογλου στις 17.9.85: *«Οι Γερμανοί κράτησαν υπάλληλους*

Ο Κοσμάς Τσαντσάνογλου σε φωτογραφία του λίγο πριν αποβιώσει

*τους τον Τσιγγιρίδη κι' εμένα και δημιούργησαν το «Wehrmachtssender Saloniki», ραδιοφωνικό σταθμό για τις ανάγκες του στρατού τους. Καμιά ελληνική εκπομπή, κανένας Έλληνας εκφωνητής»*²¹⁰ *καμιά λέξη ελληνική. Μου*

²⁰⁵ Από επιστολή του Χρ. Τσιγγιρίδη «προς τας α.ε. κ.κ. υπουργούς Τύπου και Διαφωτίσεως και Συγκοινωνίας», τον Μάιο του 1945.

²⁰⁶ Επιστολή 3^{ης} Αυγούστου 1945, ο.π.

²⁰⁷ Χρ. Τσιγγιρίδης ένας πρωτοπόρος της ραδιοφωνίας στη χώρα μας, ο.π., σελ. 82.

²⁰⁸ ο.π.

²⁰⁹ Ζησιάδης Λεωνίδας, *Στη Θεσσαλονίκη τότε*, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη, 1993, σελ. 209.

²¹⁰ ο Νικ. Καρμίρης με την είσοδο των Γερμανών στη Θεσσαλονίκη εγκατέλειψε την πόλη (βλ. Χρ. Τσιγγιρίδης ένας πρωτοπόρος της ραδιοφωνίας στη χώρα μας, ο.π.).

φαίνεται πως στην αρχή κάτι είχε ελληνικό, μετά καταργήθηκε, αφού απαγορεύτηκαν και τα ραδιόφωνα. Πρέπει να ήταν τότε το στούντιο στο παλιό Στρατιωτικό Θέατρο. Στο σημερινό “Κατερίνα”»²¹¹.

Οι Γερμανοί έμειναν άφωνοι όταν αντίκρισαν το στούντιο του Τσιγγιρίδη, τον «μικροσκοπικό αδερφό», των γερμανικών σταθμών, όπως θα τον ονομάσουν²¹². Όπως περιγράφουν:

«Η μια παράγκα είχε δυο δωμάτια χωρίς παράθυρα εμβαδού περίπου 4 Χ 4 μέτρα. Το ένα δωμάτιο είναι το στούντιο, το άλλο το «αναπληρωματικό» στούντιο που σε “μεγάλες εκπομπές” χρησίμευε για να φιλοξενεί μια χορωδία ή ένα θίασο.

»Το στούντιο αποτελείται από ένα μικρόφωνο, έναν ενισχυτή και δυο γραμμόφωνα, αλλά και ένα καμπανάκι πλοίου²¹³[...] Το στούντιο και ο προθάλαμος είναι διακοσμημένα με πολλές φωτογραφίες και εικόνες. Οι καλλιτέχνες του σταθμού έφτιαξαν με αυτόν τον τρόπο ένα “μνημείο” σε ένδειξη ευγνωμοσύνης προς τον Τσιγγιρίδη.

»Η τεχνική εγκατάσταση του πομπού έχει αρκετό χώρο σε ένα δωμάτιο 3 Χ 5. Ο πομπός εκπέμπει με ισχύ περίπου 1 KW²¹⁴.

»Ο πομπός είναι κατασκευασμένος με την βοήθεια των πιο πρωτόγονων υλικών, και με τέτοιο τρόπο εργάζεται επίσης. Αγορασμένος από γερμανική πόλη, είναι περισσότερο ένα ερασιτεχνικό κατασκεύασμα που φέρνει αμέσως στο μυαλό τα πρώτα βήματα που πραγματοποιήσαμε στη ραδιοφωνία το 1925.

»Εκπροσωπώντας το σταθμό μας χαιρέτησε ο κ. Χρίστος Τσιγγιρίδης, ιδιοκτήτης, αρχιμηχανικός, καλλιτεχνικός διευθυντής και προϊστάμενος όλα συγκεντρωμένα σε ένα πρόσωπο, της παλιάς επιχείρησης.

»Πρέπει να αναφέρω ότι στη διεθνή ραδιοφωνία ο πομπός της Θεσσαλονίκης έγινε γνωστός ως πομπός Χρίστου Τσιγγιρίδη.

»Από το 1929 λειτουργεί ο σταθμός του κ. Τσιγγιρίδη, ο οποίος έμαθε τα σχετικά με το ραδιόφωνο πριν χρόνια, όταν εργάζονταν στην Γερμανία. Οι

²¹¹ Από το προσωπικό αρχείο του Μαν. Κανδυλάκη.

²¹² Hüngrer Heinz – Ernst Erich Strassl, *Kampf und Intrige um Griechenland*, Zentralverlag der NSDAP., Franz Eher Nachf., München, 1942, σελ. 98-99.

²¹³ Περιγράφει το καμπανάκι που χτυπούσε ο Καρμίρης για να προχωρήσει από τη μια είδηση στην επόμενη.

²¹⁴ Την ίδια εποχή ο σταθμός των μεσαίων κυμάτων του Ράιχ έχει ισχύ 100 KW, ενώ στα μακρά είχε ισχύ 60 KW, γεγονός που έκανε τους Γερμανούς να βαφτίσουν τον σταθμό του Τσιγγιρίδη τον «μικρούλη» αδερφό των γερμανικών σταθμών. (Βλ. Hüngrer Heinz – Ernst Erich Strassl, ο.π., σελ. 98.).

εγκαταστάσεις του σταθμού λειτούργησαν με προσωπική πρωτοβουλία και προσπάθεια του κ. Τσιγγιρίδη, πολύ πριν λειτουργήσει ο μοναδικός ελληνικός σταθμός στην Αθήνα.

»Η γνώση για τη ραδιοφωνία στην Ελλάδα βρίσκεται ακόμα σε βρεφική ηλικία, και είναι λίγες σχετικά οι συσκευές που υπάρχουν αυτή την στιγμή στην χώρα. Παρόλ' αυτά ο κ. Τσιγγιρίδης συντηρεί τα τελευταία δώδεκα χρόνια τον ιδιωτικό του σταθμό με δικά του αποκλειστικά έξοδα. Τα έσοδα του προέρχονται από τις διαφημίσεις και είναι όπως φαίνεται αρκετά, ώστε να κερδίζει τα προς το ζην και να εκπέμπει χωρίς να έχει καμιά άλλη βοήθεια.

»Σήμερα ο ιδιωτικός σταθμός της Θεσσαλονίκης έχει γίνει πλέον ο σταθμός Θεσσαλονίκης των Ενόπλων Δυνάμεων²¹⁵ και ο κ. Τσιγγιρίδης, ο οποίος παρόλ' αυτά δεν τρέφει φιλικά αισθήματα απέναντί μας, όπως και οι υπόλοιποι συμπατριώτες του, ωστόσο, χαιρείται που έχει την ευκαιρία να χρησιμοποιήσει τα γερμανικά του.

»Και οι δικοί μας άνθρωποι και οι οπλίτες χαίρονται, επειδή καθημερινά ακούν τις ειδήσεις ακριβώς στην ώρα τους και μπορούν να πάρουν μέρος στα κοσμοϊστορικά κατορθώματα που λαμβάνουν χώρα σε όλα τα μέτωπα».

Ο Τσιγγιρίδης πράγματι δεν συμπάθησε καθόλου τους κατακτητές²¹⁶ και σαμποτάρει τις εκπομπές τους κλείνοντας τακτικά τον σταθμό για να προχωρήσει σε απαραίτητες «επισκευές»²¹⁷. Παράλληλα, αυτός και ο Κ. Τσαντσάνογλου παρακολουθούσαν κρυφά εκπομπές των συμμάχων και ενημέρωναν τους πατριώτες. Μια μαρτυρία του Απόστολου Κωνσταντέλλη, βοηθού του Κ. Τσαντσάνογλου αυτή την εποχή, είναι χαρακτηριστική:

«Μια μέρα ακούγαμε παράνομα το BBC, στον δέκτη του Ραδιοσταθμού, τον Γεώργιο Παπανδρέου που μιλούσε από το Κάιρο, από την εξόριστη ελληνική κυβέρνηση της Μέσης Ανατολής. Ήταν ώρα ησυχίας και ακούγαμε με αυτιά κολλημένα στο πανί του μεγαφώνου με την ένταση στο ελάχιστο μήπως μας παρακολουθούν. Κάποιος φαίνεται ότι μας πρόδωσε. Φτάνουν ξαφνικά οι «πατελάδες», τα SS και μπαίνουν στο στούντιο με τα αυτόματα προτεταμένα. Ο Κοσμάς Τσαντσάνογλου στέκεται όρθιος προσοχή, έχοντας πίσω του τον

²¹⁵ Wehrmachtssender Saloniki.

²¹⁶ Αναφέρει ο Νικ. Καρμύρης σχετικά (βλ. Χρ. Τσιγγιρίδης ένας πρωτοπόρος της ραδιοφωνίας στη χώρα μας, ο.π. σελ. 82): «Αργότερα ο Τσιγγιρίδης μας έλεγε: “Αυτοί οι Γερμανοί, που γνώρισα, ήταν όλοι ευγενέστατοι. Απορώ πως όταν φόρεσαν την ναζιστική στολή έγιναν τόσο άγριοι”».

²¹⁷ Πλέχοβα Β., Όλγα, ο.π., σελ. 67.

αναμμένο δέκτη και με επιδέξια κίνηση χωρίς να βλέπει γυρίζει το κουμπί της αντίκας υπολογίζοντας το σημείο του καντράν από το Κάιρο στον Γερμανικό Σταθμό Θεσσαλονίκης. Η ένταση του δέκτη ήταν φυσικά ελάχιστη και δεν ακούστηκαν παράσιτα από το γύρισμα. Ο Γερμανός τον παραμερίζει βίαια με το αυτόματο και κοιτάει πού ήταν η βελόνα. Οι στιγμές μας φάνηκαν ώρες. Ακούσαμε μονάχα ένα «gut». Τα ραδιόφωνα του κόσμου, όσα δεν είχαν κατασχεθεί ήταν με σφραγισμένες τις βελόνες στον τοπικό μας επιταγμένο από τους Γερμανούς ραδιοσταθμό Τσιγγιρίδη. Έτσι, όλοι άκουγαν υποχρεωτικά τις ανακοινώσεις και τις διαταγές του Γερμανικού Φρουραρχείου *Commandatur*. Μόνο ο δικός μας δέκτης ήταν ασφράγιστος, για να ακούμε και άλλους σταθμούς της Βέρμαχτ και να κάνουμε αναμετάδοση με καλύτερες συνθήκες λήψεως, χωρίς παράσιτα από τον Ραδιοσταθμό»²¹⁸.

Στην ουρά περιμένουν οι κάτοχοι ραδιοφωνικών συσκευών για να σφραγιστούν από τις κατοχικές αρχές στον επιταγμένο από τους Γερμανούς ραδιοσταθμό Τσιγγιρίδη.

Ωστόσο, η συμπεριφορά τους κίνησε τις υποψίες των Γερμανών που πίστεψαν ότι ο Τσιγγιρίδης έκανε κρυφά εκπομπές προς το συμμαχικό στρατηγείο της Μέσης Ανατολής και σύντομα τους συνέλαβαν. Θυμάται σχετικά ο Κ. Τσαντσάνογλου²¹⁹:

»Το 1942 οι Γερμανοί μας πιάσανε. Μας κατηγορήσαν ότι στέλναμε μηνύματα στη Μέση Ανατολή. Ήταν

προδοσία· αλλά λαθεμένη. Εμείς ακούγαμε τους ξένους σταθμούς, το BBC, και έγγραφα σε ένα χαρτί ό,τι καταλάβαινα, ό,τι συγκρατούσα. Έβγαινα στο προαύλιο και τριγυρνούσαν εκεί ο Νικηφοράκης, ο διευθυντής της Αστυνομίας, ο Βασιλάκης και άλλοι αξιωματικοί της Χωροφυλακής και του Στρατού. Τους τα έδινα, τα μετέδιδαν αυτοί στους δικούς τους και κρατιόμαστε ενήμεροι. Αυτό ήταν, δεν κάναμε εκπομπή αλλά λήψη. Και αυτός που μας κάρφωσε δεν ήξερε». Ο Χρίστος Τσιγγιρίδης και ο Κοσμάς Τσαντσάνογλου συλλαμβάνονται με την κατηγορία της κατασκοπείας και οδηγούνται ο πρώτος στα μπουντρούμια της Γκεστάπο 510²²⁰ και ο δεύτερος στην κλινική Βαγιανού, όπου λειτουργούσαν

²¹⁸ Αφήγηση του Απ. Κωνσταντέλλη στον ιδρυτή της Μακεδονικής Φωνοθήκης Π. Κίσκιλα.

²¹⁹ Σε συνέντευξή του στον Μαν. Κανδυλάκη στις 17.9.1985.

²²⁰ Πλέχοβα Β., Όλγα, ο.π., σελ. 67.

υπόγειες φυλακές. Ωστόσο, η έλλειψη στοιχείων και κυρίως η ανάγκη να εργαστεί ο σταθμός, του οποίου μόνο ο Τσιγγιρίδης και ο Τσαντσάνογλου γνώριζαν τη λειτουργία, αναγκάζει τους Γερμανούς να τους αφήσουν ελεύθερους δύο μήνες αργότερα.

Μετά την ήττα τους οι Γερμανοί, εγκαταλείποντας την Θεσσαλονίκη, δίνουν εντολή να καταστραφεί ο σταθμός. Ο Τσιγγιρίδης μαθαίνοντας για την διαταγή κλείνεται μέσα στο μηχανοστάσιο του σταθμού άλλοτε απειλώντας ότι θα ανατιναχτεί μαζί με τα μηχανήματά του και άλλοτε παρακαλώντας να μην καταστρέψουν τον πομπό του. Τελικά ο Γερμανοί τινάζουν τις κεραίες του πομπού αφήνοντας άθικτα τα υπόλοιπα μηχανήματα και ο Τσιγγιρίδης σώζει τον σταθμό του από την καταστροφή.

7. ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ, ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗ ΣΙΓΗ...

Μετά την απελευθέρωση στις 12 Οκτωβρίου 1944 ο σταθμός του Τσιγγιρίδη επιτάσσεται από τις δυνάμεις του Ε.Α.Μ. Ο Κ. Τσαντσάνογλου αφηγείται σχετικά: «Μας βοήθησαν οι αντάρτες και στήσαμε πάλι τις κεραίες, λειτούργησε γρήγορα ο πομπός, αλλά πάλι μεταδίδαμε ό,τι ήθελαν αυτοί. Έγραφαν μόνοι τους τα κείμενα, τα διάβαζαν, προπαγάνδιζαν. Και εμείς υπάλληλοι»²²¹.

Στις 15 Δεκεμβρίου 1944 το υφυπουργείο Τύπου και Πληροφοριών αποστέλλει έγγραφο²²² προς την Στρατιωτική Διοίκηση Θεσσαλονίκης ζητώντας να προχωρήσει σε συνεννόηση με τον εκεί κυβερνητικό αντιπρόσωπο σε επίταξη του «εκεί ευρισκομένου ιδιωτικού ραδιοφωνικού Σταθμού» και να μεριμνήσει για

Σύμφωνα με πληροφορίες ο Μάρκος Βαφειάδης (φωτο) έδωσε στον Τσιγγιρίδη 350 χρυσές λίρες ως αντάλλαγμα για τον πομπό και τον πήρε στην Βέροια

την άμεση λειτουργία του, «θέτοντας αυτόν εις την διάθεση του Γραφείου Τύπου Θεσσαλονίκης».

Στις 14 Ιανουαρίου 1945 οι δυνάμεις του Ε.Α.Μ. εγκαταλείπουν την Θεσσαλονίκη και παίρνουν μαζί τους τον πομπό του Τσιγγιρίδη στην Βέροια. Σύμφωνα με μια πληροφορία ο Μάρκος Βαφειάδης πρότεινε στον Τσιγγιρίδη να ακολουθήσει τον πομπό και όταν αυτός αρνήθηκε, το Ε.Α.Μ. του κατέβαλε 350 χρυσές λίρες, ως αντίτιμο για τον πομπό και τον πήρε μαζί του.²²³

²²¹ Από την πλευρά του ο Νίκος Τσιτσίκης, που υπήρξε την περίοδο εκείνη Οργανωτικός Γραμματέας του Ε.Α.Μ. Μακεδονίας- Θράκης, σε τηλεφωνική συνέντευξη που παραχώρησε, ανέφερε ότι ο σταθμός του Τσιγγιρίδη εξέπεμπε πολύ λίγη ειδησεογραφία και περισσότερη μουσική, καθώς οι Σύμμαχοι δεν επιθυμούσαν να γίνεται πολιτική μέσω του ραδιοφώνου, για δε την κατάρτιση και το περιεχόμενο του προγράμματος ήταν αποκλειστικά υπεύθυνος ο Τσιγγιρίδης.

²²² Έγγραφο υφυπουργείου Τύπου 2/15.12.1944, από το προσωπικό αρχείο του Μαν. Κανδυλάκη. Βλ. και παράρτημα σελ. 95.

²²³ Βλ. Πλέχοβα Β., Όλγα, σελ. 69, όπου αναφέρεται σχετικά: «ο επικεφαλής στρατηγός του ΕΑΜ Μάρκος Βαφειάδης μετά τη συνθήκη της Βάρκιζας μεταφέρει τον σταθμό στην Βέροια για εξυπηρέτηση των στρατευμάτων του Μετώπου. Ο Βαφειάδης προτείνει στον Τσιγγιρίδη να ακολουθήσει τον Σταθμό, και μετά την άρνηση του τελευταίου αποφασίζει να τον αποζημιώσει[...] Έτσι, ο Χρίστος Τσιγγιρίδης λαμβάνει από το ΕΑΜ 350 χρυσές λίρες και ο Σταθμός μεταφέρεται στη Βέροια».

Ωστόσο, εδώ γίνονται δυο σφάλματα. Πρώτον, γίνεται μια σύγχυση της έννοιας του πομπού με αυτή του σταθμού, και παρουσιάζεται το ΕΑΜ να μεταφέρει ολόκληρο τον σταθμό στην Βέροια. Το σωστό είναι ότι το ΕΑΜ, σύμφωνα και με την επίσημη αλληλογραφία του Γραφείου Τύπου Θεσσαλονίκης (26/7.2.1945), είχε μεταφέρει μόνο τον πομπό στην Βέροια και όχι τα υπόλοιπα μηχανήματα του σταθμού. Επίσης, το ΕΑΜ είχε μεταφέρει τον πομπό πριν την υπογραφή της συνθήκης της Βάρκιζας, και όχι μετά όπως αναφέρει η Πλέχοβα, αφού η επιστολή του Γραφείου Τύπου Θεσσαλονίκης που βεβαιώνει για την μεταφορά συντάχθηκε πέντε μέρες (7.2.1945) πριν την υπογραφή της συνθήκης της Βάρκιζας (12 Φεβρουαρίου 1945).

Στις 7 Φεβρουαρίου 1945 ο διευθυντής του Γραφείου Τύπου Θεσσαλονίκης Π. Μοντζαλάς απαντά ότι *«κατά την αποχώρησιν του Ε.Α.Μ. εκ της πόλεως μας αφηρέθη και το μηχάνημα (πομπός) του ραδιοφωνικού σταθμού Θεσ/νικης προφανώς δια να τεθεί τούτο εις λειτουργίαν εις πόλιν ένθα ήδη παραμένει η διοίκησις της οργανώσεως ταύτης²²⁴»*, με αποτέλεσμα να είναι αδύνατο να τεθεί σε λειτουργία ο σταθμός Θεσσαλονίκης, όπως επιθυμούσε η κεντρική διοίκηση. Στο ίδιο έγγραφο, το Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης ζητά από την κεντρική υπηρεσία να ενεργήσει ώστε να επιστραφεί ο πομπός από την Βέροια, όπου σύμφωνα με τις πληροφορίες που διαθέτει, βρίσκεται το μηχάνημα.

Στις 12 Μαρτίου 1945 ο Τσιγγιρίδης με μισθωτήριο συμβόλαιο παραχωρεί στην Παμμακεδονική Οργάνωση του Ε.Α.Μ.²²⁵ το δικαίωμα να χρησιμοποιεί τον ραδιοφωνικό του σταθμό με τους παρακάτω όρους: α) Η Παμμακεδονική Οργάνωση του Ε.Α.Μ. θα χρησιμοποιήσει τον σταθμό μέχρι την 18^η Νοεμβρίου 1945, β) η οργάνωση θα λειτουργεί τον σταθμό για μια ώρα καθημερινά και μόνο μετά τις 6 το απόγευμα, ενώ τις Κυριακές και τις αργίες ο σταθμός θα εργάζεται μισή ώρα το πρωί και μισή ώρα το απόγευμα, γ) η οργάνωση έχει το δικαίωμα, κατόπιν συνεννόησης με τον Τσιγγιρίδη, ο οποίος θα καθορίζει την μέρα και την ώρα, να χρησιμοποιεί τον σταθμό και για επιπλέον ώρες εκπομπών, με τον όρο το πρόγραμμα να είναι καλλιτεχνικής φύσης και δ) η οργάνωση θα καταβάλει στο τέλος κάθε εβδομάδας επιμίσθιο στον Τσιγγιρίδη που ορίστηκε στις 2.750 δρχ. για κάθε ώρα εκπομπής του Ε.Α.Μ. Ωστόσο, η παραχώρηση του δικαιώματος εκπομπής γίνεται με τον όρο το πρόγραμμα του Ε.Α.Μ. να εγκρίνεται πρώτα από τις αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες.

Τελικά ο σταθμός του Ε.Α.Μ. δεν τίθεται σε λειτουργία και ο Τσιγγιρίδης εφοδιασμένος με ειδική βεβαίωση από το Γραφείο τύπου Θεσσαλονίκης μεταβαίνει αρχικά στην Νάουσα για να παραλάβει τον πομπό του²²⁶. Στις αρχές Απριλίου ο Τσιγγιρίδης βρίσκει τον πομπό του στην Βέροια και αρχίζει την συναρμολόγησή του, ώστε να τεθεί εκ νέου σε λειτουργία²²⁷, έργο δύσκολο

²²⁴ Έγγραφο Γραφείου Τύπου Θεσσαλονίκης 26/7.2.1945, από το προσωπικό αρχείο του Μαν. Κανδυλάκη. Βλ. και παράρτημα σελ. 96.

²²⁵ Συμβολαιογραφική πράξη με αριθμό 15473, 12.3.1945. Από την πλευρά της Παμμακεδονικής Οργάνωσης του ΕΑΜ συνεβλήθη ο γενικός γραμματέας της, Μιχάλης Δηλαδέρης).

²²⁶ Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης, 135/24.3.1945, από το προσωπικό αρχείο του Μαν. Κανδυλάκη. Βλ. και παράρτημα σελ. 97.

²²⁷ Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης, 145/2.4.1945, από το προσωπικό αρχείο του Μαν. Κανδυλάκη. Βλ. και παράρτημα σελ. 98.

καθώς πολλά εξαρτήματα «αρπαγέντα παρά ξένων και ημετέρων, διοχετεύθησαν εις την μαύρην αγοράν και με πρωτοφανή κυνισμόν επωλούντο»²²⁸.

Το Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης επίσης ενημερώνει την κεντρική υπηρεσία²²⁹ ότι για να προχωρήσει στην επίταξη και στη λειτουργία του σταθμού θα χρειαστούν πιστώσεις. Παράλληλα, ενημερώνει ότι έφτασε Άγγλος απεσταλμένος της Α.Ι.Σ. Αθηνών για να εξετάσει το θέμα της εγκατάστασης και λειτουργίας ραδιοφωνικού σταθμού είτε με αυτοτελές πρόγραμμα είτε αναμεταδίδοντας το πρόγραμμα του σταθμού Αθηνών.

Ο Τσιγγιρίδης μεταβαίνει στην πρωτεύουσα προκειμένου να συζητήσει το μέλλον του σταθμού του αλλά και για να βρει υλικά για την επαναλειτουργία του πομπού²³⁰ και μένει εκεί περισσότερο από δύο μήνες «τρέχοντας από υπηρεσία σε υπηρεσία, εκλιπαρώντας να του επιτρέψουν το άνοιγμα του Σταθμού του». Επιστρέφοντας στη Θεσσαλονίκη αποστέλλει και επιστολή προς τους υπουργούς Τύπου και Διαφωτίσεως και Συγκοινωνίας ζητώντας την ενίσχυση του σταθμού του, ώστε να επαναλειτουργήσει, αφού όπως αναφέρει «σήμερον είναι αδύνατος η λειτουργία του πομπού Θεσσαλονίκης επί τη βάσει εσόδων εκ διαφημίσεων και τούτο διότι το εμπόριον, σήμερον δεν ενδιαφέρεται δια την διαφήμισιν εις κλίμακα τοιαύτην ώστε να είναι δυνατή η κάλυψις των δαπανών»²³¹.

Ο Τσιγγιρίδης προτείνει ο σταθμός του να αναμεταδίδει κάποιες ώρες το πρόγραμμα του ραδιοσταθμού Αθηνών και το υπόλοιπο πρόγραμμα να το καταρτίζει ο ίδιος με γνώμονα τα ενδιαφέροντα των ακροατών της Βορείου

Ελλάδος, περίπου δηλαδή όπως λειτουργούσε προπολεμικά. Παράλληλα, επισημαίνει ότι η λειτουργία του σταθμού θα συμβάλει στην αντιμετώπιση της

Η αφίσα του ράδιο- Τσιγγιρίδη που χρησιμοποιήθηκε και ως πρόσκληση για όσους συμμετείχαν σε εκπομπές του σταθμού.

²²⁸ Από επιστολή του Τσιγγιρίδη στον Γενικό Διοικητή Κεντρικής Μακεδονίας με ημερομηνία 29.7.46, από το προσωπικό αρχείο του Μαν. Κανδυλάκη. Βλ. και σχετικό παράρτημα σελ. 110- 113.

²²⁹ Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης, 145/2.4.1945, ο.π.

²³⁰ Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης, 14.4.1945, από το προσωπικό αρχείο του Μαν. Κανδυλάκη

²³¹ Έγγραφο του Τσιγγιρίδη προς τους υπουργούς Τύπου και Διαφωτίσεως και Συγκοινωνίας, Μάιος 1945, από το προσωπικό αρχείο του Μαν. Κανδυλάκη. Βλ. και παράρτημα σελ. 100-101.

σερβικής και της βουλγαρικής προπαγάνδας. Επίσης, σχετικά με την επιχορήγηση που ζήτησε, προτείνει να προέλθει είτε με την απευθείας χορήγηση πιστώσεως *«εκ των κονδυλίων της Εθνικής Διαφωτίσεως, είτε δια της εκχωρήσεως μέρους των συνδρομών υπέρ του πομπού Θεσσαλονίκης, ή με συνδυασμό των δυο μεθόδων»*.

Το Ε.Ι.Ρ. βρίσκει υπερβολικές τις αξιώσεις και την ίδια στιγμή σχεδιάζει επαναλειτουργία του πομπού του Τσιγγιρίδη, χωρίς όμως να υπολογίζει στα πλάνα του τον ίδιο. Στις 10 Αυγούστου ο υφυπουργός Τύπου Ζακυνθινός και ο τεχνικός σύμβουλος του Ε.Ι.Ρ. Μιχ. Αναστασιάδης επισκέπτονται τις εγκαταστάσεις του ραδιοφωνικού σταθμού και έχουν επαφές με τον Τσιγγιρίδη, αλλά και με τους ειδικούς της Αγγλοελληνικής υπηρεσίας που μελετά την λειτουργία ραδιοφωνικού σταθμού στη Θεσσαλονίκη. Ο Ζακυνθινός υπόσχεται κατά τη διάρκεια ειδικής εκδήλωσης ότι ο ραδιοσταθμός θα λειτουργήσει εντός το πολύ 15 ημερών, *«είτε δια συμπληρώσεων του ήδη υπάρχοντος ραδιοπομπού, είτε δια της μεταφοράς και εγκαταστάσεως εν ταύθα νέου εκ του εφεδρικού ραδιοφωνικού σταθμού Αθηνών»*²³².

Ωστόσο, σε κατ' ιδίαν συζητήσεις ο Αναστασιάδης ζητά από τον Τσιγγιρίδη να μην βάλει σε λειτουργία τον πομπό του παρά μόνο για την αναμετάδοση του προγράμματος του σταθμού Αθηνών, που θα του μεταδίδονταν σε βραχεία κύματα 80 μ. με ένα σταθμό 1 KW, ο οποίος ετοιμάζονταν στα ραδιοηλεκτρικά εργαστήρια του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Ο Τσιγγιρίδης, όμως επισημαίνει ότι μια τέτοια λύση μπορεί να καθυστερήσει μήνες και στο μεταξύ ο πομπός του θα παραμένει ανενεργός και θα στερηθεί τα έσοδα διαφημίσεων που ήταν το μόνο εισόδημά του. Σύμμαχό του στο θέμα της άμεσης επαναλειτουργίας του σταθμού βρίσκει ο Τσιγγιρίδης για άλλη μια φορά την «Μακεδονία», που δημοσιεύει άρθρο ζητώντας να χορηγηθούν οι απαραίτητες πιστώσεις, ώστε να επαναλειτουργήσει ο σταθμός²³³.

²³² Μακεδονία, 11.8.1945, σελ. 2.

²³³ Όπως ενημερώνει την κεντρική διεύθυνση το Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης με το υπ. αριθμ. 302/7.6.1945 έγγραφό του. Να σημειωθεί ότι η «Μακεδονία» δεν αποσύρει την υποστήριξή της στο πρόσωπο του Τσιγγιρίδη μέχρι και την ύστατη στιγμή και υπερασπίζει τον πρωτοπόρο της ελληνικής ραδιοφωνίας με τη δημοσίευση άρθρων και σχετικών επιστολών που αποδίδονται σε αναγνώστες, αλλά από τον πλούτο των λεπτομερειών που περιέχουν οδηγούν στο συμπέρασμα ότι γράφτηκαν από την διεύθυνση της εφημερίδας. Ωστόσο, η βοήθεια που προσφέρει η εφημερίδα στον σταθμό μεταπολεμικά δεν είναι αντίστοιχη με αυτήν που παρέσχε την περίοδο 1936-1938. Πιθανόν η διεύθυνση της εφημερίδας να είχε διαβλέψει την πρόθεση του επίσημου Κράτους να θέσει τέρμα στην λειτουργία του ιδιωτικού ραδιοσταθμού του Τσιγγιρίδη.

Οι εκπομπές ξαναρχίζουν...

Ο Τσιγγιρίδης αποστέλλει νέο έγγραφο στην Γενική Διοίκηση Μακεδονίας ζητώντας εκτός των άλλων να του χορηγηθούν δίσκοι γραμμοφώνου, αφού οι 1.200 που είχε συγκεντρώσει εκλάπησαν από τους Γερμανούς, δυο λυχνίες ανορθωτές, τις οποίες το καθεστώς της 4^{ης} Αυγούστου μετέφερε στην Αθήνα, να βρεθεί προσωπικό τεσσάρων υπαλλήλων (δυο μηχανικών, σπήκερ, κλητήρας) και ένα μικρό κεφάλαιο για την έναρξη της ραδιοφωνικής επιχείρησης²³⁴.

Όπως, όμως, είχε ενημερώσει το Μοντζαλά²³⁵ ο υφυπουργός Τύπου Ζακυνθινός και ο τεχνικός διευθυντής του Ιδρύματος Ραδιοφωνίας Αναστασιάδης, δεν υπήρχε πρόθεση να δοθεί άδεια για την λειτουργία ιδιωτικού ραδιοφωνικού σταθμού²³⁶. Όταν ο Τσιγγιρίδης αντιλαμβάνεται ότι δεν πρόκειται να έλθει σε συμφωνία με το Ε.Ι.Ρ θέτει σε λειτουργία τον πομπό του στηριζόμενος για ακόμη μια φορά στις δικές του δυνάμεις. Στις 21 Αυγούστου τηλεγράφημα του Γραφείου Τύπου Θεσσαλονίκης (ΓΤΘ)²³⁷ ενημερώνει ότι ο Τσιγγιρίδης ξεκίνησε αυτοβούλως εκπομπές σε μήκος κύματος 218,5 μ.

Το γεγονός έγινε με ενθουσιασμό δεκτό από την «Μακεδονία», η οποία στις 21 Αυγούστου ενημερώνει το κοινό της ότι:

«Ήρχισε τας εκπομπάς ο Ραδιοφωνικός Σταθμός Θεσσαλονίκης. Χθες την 10.30 και μετά διακοπήν, την 1.30 μ.μ. ήρχισε τας δοκιμαστικές του εκπομπάς ο ραδιοφωνικός σταθμός του κ. Τσιγγιρίδη εις μήκος κύματος 218,5.

»Αι εκπομπαί εστέφθησαν υπό πλήρους επιτυχίας, η δε λήψις υπήρξεν αρίστη. Σήμερον 1.30 μ.μ. θα επαναληφθή η δοκιμαστική εκπομπή με Ελληνικά δημοτικά τραγούδια, μοντέρνα μουσική κλπ.

»Η διεύθυνσις του Σταθμού παρακαλεί τους εδώ και εις τας επαρχίας ακροατάς να της γράψουν τας εντυπώσεις των ή να τηλεφωνήσουν 80-126»²³⁸.

Παράλληλα, η εφημερίδα φιλοξενεί και σχόλιο σε ειδική στήλη για την επαναλειτουργία του σταθμού καλώντας τη Θεσσαλονίκη «να περιβάλει με στοργήν και με υπερηφάνειαν τον ραδιοφωνικόν σταθμόν της- σταθμόν

²³⁴ Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης 417/4.8.1945, από το προσωπικό αρχείο του Μαν. Κανδυλάκη.

²³⁵ Διευθυντής του Γραφείου Τύπου Θεσσαλονίκης.

²³⁶ Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης 439/21.8.1945, από το προσωπικό αρχείο του Μαν. Κανδυλάκη. Βλ. και παράρτημα σελ. 103-104.

²³⁷ Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης 438/21.8.1945, από το προσωπικό αρχείο του Μαν. Κανδυλάκη. Βλ. και παράρτημα σελ. 102.

²³⁸ Μακεδονία, 21.8.1945, σελ.2.

πολιτισμού, διαφωτίσεως, εξυπηρετήσεως του κοινού, διασκεδάσεως αλλά και εθνικού φρονηματισμού και εθνικής προπαγάνδας. Δια το τελευταίον και σοβαρώτατον μάλιστα αυτόν λόγον περιμένουμεν ανάλογον ενδιαφέρον να επιδείξη προς τον πολυπαθή ραδιοφωνικόν σταθμόν Τσιγγιρίδη και το υφυπουργείον Τύπου και Πληροφοριών»²³⁹.

Ωστόσο, το υπουργείο έχει άλλα σχέδια και με τηλεγράφημά²⁴⁰ ζητά από την Γενική Διοίκηση Μακεδονίας να διακόψει τις εκπομπές του Τσιγγιρίδη, με το δικαιολογητικό ότι το δικαίωμα εκπομπών ανήκει αποκλειστικά στο Εθνικό Ίδρυμα Ραδιοφωνίας σύμφωνα με το άρθρο 2 της υπ. αριθμ. 54/945 συντακτικής πράξης. Ο Τσιγγιρίδης θα πρέπει πλέον να αιτηθεί αδείας από το Εθνικό Ίδρυμα Ραδιοφωνίας και στην περίπτωση που έχει τη σύμφωνη γνώμη του Ε.Ι.Ρ. θα πρέπει να λάβει άδεια της Ραδιοηλεκτρικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Τ.Τ.Τ. για τις λεπτομέρειες της εγκατάστασης²⁴¹.

Σε νεώτερες δηλώσεις του²⁴² το Ε.Ι.Ρ. υποστηρίζει ότι θα μπορούσε να είχε δώσει άδεια να λειτουργήσει ο Σταθμός Τσιγγιρίδη αν είχαν τη δυνατότητα να του στέλνουν τακτικά και έγκαιρα ειδήσεις για αναμετάδοση. Αυτό το επιχείρημα το αμφισβητεί το περιοδικό «Ράδιο Καραγιάννη» τονίζοντας ότι υπήρχε κάθε δυνατότητα να στέλνονται ειδήσεις. Ένα δεύτερο επιχείρημα ήταν ότι υπήρχε νομικό κώλυμα, καθώς ο σταθμός του Τσιγγιρίδη αποτελούνταν από εξαρτήματα που ανήκαν στους Γερμανούς, οι οποίοι χρησιμοποιούσαν τον σταθμό στην Κατοχή, και κατά συνέπεια έπρεπε να θεωρηθούν λεία πολέμου και να κατασχεθούν. Ωστόσο, και αυτό το επιχείρημα αμφισβητήθηκε τόσο από το «Ράδιο Καραγιάννη», όσο και από την «Μακεδονία»²⁴³.

²³⁹ Μακεδονία, ο.π., σελ. 3.

²⁴⁰ Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης 447/24.8.1945, από το προσωπικό αρχείο του Μαν. Κανδυλάκη.

²⁴¹ Υφυπουργείο Τύπου και Πληροφοριών, 2433/Ε/24.9.1945, από το προσωπικό αρχείο του Μαν. Κανδυλάκη.

²⁴² ο.π.

²⁴³ Μακεδονία, 5.4.1947.

»Καθήκον, λοιπόν, έχουν όλοι οι τίμιοι εδώ επάνω Έλληνες να ορθώσουν το ανάστημά των και να μην αφήσουν να συντελεσθή μια κατάφωρος αδικία εις βάρος ενός ουχί απλού επιχειρηματίου, αλλά πατριώτου και ιδεολόγου, του πρωτοπόρου της ραδιοφωνίας εν Ελλάδι, ο οποίος πληρώνεται τώρα με το νόμισμα της αχαριστίας και της μοχθηρίας»²⁴⁵.

Περισσότερο λάβρα είναι η κριτική της εφημερίδας λίγες μέρες μετά, στις 2 Σεπτεμβρίου, όπου αναφέρεται:

«Ακόμη θα σιγή ο Ραδιοφωνικός σταθμός της Θεσσαλονίκης; Γνωστόν πως έχει το ζήτημα. Γνωστόν και πως το ενεφάνισαν οι γραφειοκρατίσκοι του οργανισμού Ραδιοφωνίας, οι οποίοι δεν ξεύρομεν που ευρίσκοντο και τι έκαμναν, όταν ο κ. Τσιγγιρίδης εισήγε την ραδιοφωνίαν εις την Ελλάδα. Αλλ' εν πάσει περιπτώσει, νομίζομεν, ότι οι οργανισμοί ραδιοφωνίας ιδρύονται δια να κάμνουν τους ραδιοσταθμούς να ομιλούν και όχι να τους βουβαίνουν- εκτός μόνον αν ο νεοϊδρυθείς ελληνικός οργανισμός έγινε κατ' αντιστροφήν του φασιστικού Εγιάρ της Ιταλίας, οπότε είναι φυσικόν να εργάζεται δια την σιγήν»²⁴⁶.

Έπειτα από παρέμβαση της Επιτροπής Διεκδικήσεως Εθνικών Δικαίων²⁴⁷ ο Τσιγγιρίδης λαμβάνει άδεια να λειτουργήσει αρχικά από τις 25 έως τις 30 Οκτωβρίου, για να καλύψει τις εργασίες του Πανελλήνιου Συνεδρίου Εθνικών Δικαίων²⁴⁸, άδεια που τελικά θα παραταθεί μέχρι τις 5 Νοεμβρίου με τον όρο να υποβάλλει για έλεγχο τις εκπομπές του στο Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης.

Μετά το πέρας του συνεδρίου, σε γράμμα του προς το «Ράδιο Καραγιάννη» ο Τσιγγιρίδης ενημερώνει τους αναγνώστες του περιοδικού ότι ο σταθμός του έλαβε άδεια να επαναλειτουργήσει και ξεκίνησε εκπομπές από τις 13 Νοεμβρίου «υπό συνθήκας καλλιτέρας, συνεχιζομένης έκτοτε τακτικώς της εκπομπής μας από τις 19 ώρας μέχρι της 21 ώρας τας καθημερινάς, και από της 12-13 και 20-21 τας Κυριακάς»²⁴⁹. Την ίδια περίοδο η Αγγλοελληνική Υπηρεσία

²⁴⁵ Μακεδονία, 26.8.1945, σελ. 3.

²⁴⁶ Μακεδονία, 2.9.1945, σελ.3. Η αντιπαράθεση Τσιγγιρίδη- επίσημου Κράτους ανάγεται σε υπόθεση της Θεσσαλονίκης ενάντια στο «γραφειοκρατικό» Κέντρο, που επιθυμεί να έχει τον απόλυτο έλεγχο σε ολόκληρη την περιφέρεια. Η ιστορία του ραδιοφωνικού πομπού του Τσιγγιρίδη και ο παραγκωνισμός του αυτή την περίοδο, ταυτίζεται απόλυτα με την ιστορία της πόλης που τον γέννησε, αφού αυτή την εποχή η Θεσσαλονίκη έχει χάσει και αυτή την αίγλη της ως κέντρο πολιτικών και κοινωνικοοικονομικών εξελίξεων και αρχίζει να συμβιβάζεται με τον ρόλο της «συμπρωτεύουσας».

²⁴⁷ Η Επιτροπή Διεκδικήσεως Εθνικών Δικαίων. Βλ. και παράρτημα σελ. 106.

²⁴⁸ Βλ. και σχετικό παράρτημα σελ. 107, από το προσωπικό αρχείο του Μαν. Κανδυλάκη.

²⁴⁹ «Ράδιο Καραγιάννη», 23 Νοεμβρίου 1945, σελ. 16.

Πληροφοριών (AGIS) παραχωρεί στο Ε.Ι.Ρ. και για χρονικό διάστημα ενός έτους έναν πομπό Marconi ισχύος 2 KW²⁵⁰.

Στο μεταξύ, στα μέσα Δεκεμβρίου 1945 ο Τσιγγιρίδης διατάσσεται²⁵¹ από το Ανώτατο Συμμαχικό Αρχηγείο Διαβιβάσεων να αλλάξει την συχνότητα εκπομπής στους 804 χιλιοκύκλους, στην οποία σχεδιάζεται να εκπέμψει αργότερα και ο σταθμός Marconi που αναφέρθηκε παραπάνω. Διαφαίνεται, λοιπόν, η πρόθεση του κράτους να κρατήσει σε λειτουργία τον σταθμό του Τσιγγιρίδη για όσο διάστημα ετοιμάζεται ο κρατικός ραδιοσταθμός. Παρόλ' αυτά το Ε.Ι.Ρ. διαβεβαιώνει «*ότι έχει κάθε αγαθή πρόθεσι να ενισχύση και να χρησιμοποιήση τον κ. Τσιγγιρίδη για ανταμοιβή των υπηρεσιών που προσέφερε στην Ελληνική Ραδιοφωνία*»²⁵², χωρίς όμως να διευκρινίζει ποια θα είναι η τύχη του σταθμού του.

Στην αρχή της επαναλειτουργίας του σταθμού τεχνικός υπεύθυνος ήταν ο Κώστας Σιδέρης που εκτελούσε και χρέη σπήκερ, ενώ αργότερα ανέλαβε εκφωνητής ο δημοσιογράφος Αλέκος Στρατίδης, που υπήρξε διάκος της Μητρόπολης και καθηγητής φιλολογίας στα εκπαιδευτήρια Ζαχαριάδη. Ο σταθμός συνεργάζονταν τακτικά με καθηγητές και λογοτέχνες, όπως οι Ν. Γεωργιάδης, Γ. Δέλλας, Σ. Μεταλληνός, και η Ελένη Τραϊανού. Κάθε Κυριακή και κατά τις μεσημβρινές εκπομπές, μουσική έπαιζε η μπάντα του Γ' Σώματος Στρατού, ενώ από τις 27 Ιουλίου 1946 ο σταθμός ξεκίνησε να εκπέμπει ειδική ώρα αφιερωμένη στις Ένοπλες Δυνάμεις κατόπιν παράκλησης του Επιτελάρχη. Με αυτές τις κινήσεις ο Τσιγγιρίδης προσπαθεί να δημιουργήσει ερείσματα, ώστε να συνεχίσει να εκπέμπει πρόγραμμα.

Στις 23 Ιουλίου 1946 με τη διαταγή υπ. αριθμ. 155 το Γραφείον Στεγάσεως Στρατιωτικών της Φρουράς Θεσσαλονίκης γνωστοποιεί στον Τσιγγιρίδη ότι κατόπιν της υπ. αριθ. 54402/43011/17.7.46 διαταγής του Γ' Σ. Στρατού και προκειμένου να χρησιμοποιηθεί ο χώρος που καταλαμβάνουν οι εγκαταστάσεις του σταθμού του από την στρατιωτική υπηρεσία, θα πρέπει «*εντός 15 ημερών από σήμερον ήτοι μέχρι της 8.8.46 εκκενώσητε υφ' υμών κατεχόμενα οικήματα*

²⁵⁰ Ο πομπός αυτός αρχικά σχεδιάζονταν να λειτουργήσει το δεύτερο δεκαπενθήμερο του Φεβρουαρίου αντικαθιστώντας το Σταθμό Τσιγγιρίδη (βλ. «Ράδιο Καραγιάννη», 23 Νοεμβρίου 1945, σελ. 16) και τελικά, έπειτα από διάφορες εμπλοκές, θα λειτουργήσει την 1^η Μαρτίου 1947 (βλ. Μακεδονία, 1.3.1947).

²⁵¹ Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης, 622/17.12.1945, από το προσωπικό αρχείο του Μαν. Κανδυλάκη. Βλ. και σχετικό παράρτημα σελ. 108.

²⁵² Ε.Ι.Ρ., 103/8.3.1946, από το προσωπικό αρχείο του Μαν. Κανδυλάκη.

παραδίδοντες τας κλείδας εις την Στρατιωτικήν Υπηρεσίαν Στεγάσεων, Προξένου Κορομηλά αριθ. 3»²⁵³.

Ο Τσιγγιρίδης απελπισμένος, αποστέλλει στις 29.7.1946 επιστολή στον Γενικό Διοικητή Κεντρικής Μακεδονίας Γ. Τζηρίδη ζητώντας να «*αναβληθή προσωρινώς, αν μη τι άλλο είναι δυνατόν, η εκτέλεσις της Διαταγής του ενταύθα Γ' Σώματος Στρατού και μοί επιτραπή η απρόσκοπτος συνέχεια των εκπομπών του Σταθμού μου, επ' ωφελεία πάντοτε εννοείται των αληθινών και ζωτικωτάτων συμφερόντων της Πατρίδος και τους Έθνους μας*».

Ο Τσιγγιρίδης φαίνεται ότι καταφέρνει να πάρει μια παράταση και συνεχίζει να εκπέμπει τουλάχιστον μέχρι τις 10 Οκτωβρίου 1946, όταν δέχεται επιστολή από τον Γενικό Διοικητή Κεντρικής Μακεδονίας Τζηρίδη που του γνωστοποιεί ότι ορισμένες ανακοινώσεις και εκπομπές του σταθμού του δημιούργησαν δυσaréσκεια και του ζητείται «*δι' οποιαδήποτε ομιλίαν, ανακοίνωσιν και σχόλιον υποβάλητε προ της εκπομπής εις το παρ' ημών Γραφείον Τύπου προς έλεγχον*²⁵⁴». Παράλληλα, ο Τζηρίδης καθιστά τον Τσιγγιρίδη υπεύθυνο για οποιαδήποτε εκπομπή, της οποίας το περιεχόμενο δεν έχει πρώτα εγκριθεί από τις υπηρεσίες της Γενικής Διοίκησης Κεντρικής Μακεδονίας. Ωστόσο, το τέλος έχει φτάσει...

²⁵³ Γραφείον Στεγάσεως Στρατιωτικών της Φρουράς Θεσσαλονίκης, 155/23.7.1946, από το προσωπικό αρχείο του Μαν. Κανδυλάκη. Βλ. και παράρτημα σελ. 109.

²⁵⁴ Γενική Διοίκηση Κεντρικής Μακεδονίας, 459/10.10.1946, από το προσωπικό αρχείο του Μαν. Κανδυλάκη.

Αγώνας υπέρ του Τσιγγιρίδη από τις στήλες της «Μακεδονίας»

Στις 14 και 15 Ιανουαρίου ολοκληρώνεται η απογραφή των υλικών που είχε στην κατοχή του ο Τσιγγιρίδης²⁵⁵ και ο τεχνικός του σταθμού Κωνσταντίνος Σιδέρης τα παραδίδει στις αρμόδιες αρχές. Την 1^η Μαρτίου πραγματοποιούνται τα εγκαίνια του ραδιοσταθμού Θεσσαλονίκης στους 804 χιλιοκύκλους (373,1 μ.). Ο πομπός του ραδιοσταθμού ήταν τροχοφόρος, ενώ το στούντιο εγκαταστάθηκε στο Σπίτι του Στρατιώτη επί της οδού Φρανσέ ντ' Εσπερέ. Το κτίριο αυτό είχε ειδικά διασκευαστεί από τους γερμανούς για στούντιο και για την λειτουργία του ραδιοσταθμού Θεσσαλονίκης εφοδιάστηκε με μηχανήματα Western.

Λίγες μέρες μετά την έναρξη της λειτουργίας του ραδιοσταθμού «αναγνώστες» της εφημερίδας «Μακεδονία» ξεκίνησαν δριμεία επίθεση κατά του νέου ραδιοσταθμού και των αρμόδιων αρχών, διαμαρτυρόμενοι για την παύση λειτουργίας του σταθμού Τσιγγιρίδη και για τις κακές, σε ποιότητα λήψης, εκπομπές του νέου ραδιοσταθμού. Ωστόσο, οι γνώσεις των «αναγνωστών» επί των ραδιοφωνικών εξελίξεων είναι τόσο επισταμένες και η φρασεολογία τους μοιάζει τόσο με αυτή που χρησιμοποιεί η εφημερίδα αναφερόμενη στην υπόθεση του ραδιοφωνικού σταθμού, που δημιουργεί εύλογες αμφιβολίες αν πράγματι υπήρξαν αυτοί οι «αναγνώστες». Είναι πιθανότερο να επρόκειτο για στελέχη της εφημερίδας «Μακεδονία» που βρήκαν αυτή τη μέθοδο για να εκφράσουν την αποδοκιμασία τους στον νέο σταθμό και την συμπαράστασή τους στον Τσιγγιρίδη.

Την αντιπαράθεση ξεκινά κάποιος που υπογράφει ως «ιθαγενής» και με ειρωνικό τόνο αναφέρει στις 18 Μαρτίου 1947²⁵⁶:

Κύριε Διευθυντά

Σας παρακαλώ, δι' εμού να ευχαριστήσετε τους ρηξικελεύθους αρμοδίους- νομίζω ότι όλοι ωρμήθησαν εξ Αθηνών δια να εκπολιτίσουν την αθλίαν αυτήν αποικίαν- οι οποίοι αντί ενός σταθμού, του Τσιγγιρίδου, του ηρωϊκότατα εξοντωθέντος, μας εγκατέστησαν συγχρόνως τρεις ή τέσσαρας ή και πέντε τοιούτους, διότι εις πέντε μεσαία κύματα, ημπορούμεν να πάρωμεν το

²⁵⁵ Βλ. σχετικό παράρτημα σελ. 114-115, από το προσωπικό αρχείο του Μαν. Κανδυλάκη.

²⁵⁶ Μακεδονία, 18.3.1947, όπως αναπαράγεται στο Αναστασιάδης Γ., *Αναζητώντας την σύγχρονη πολιτική ιστορία της Θεσσαλονίκης*, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη, 1990, σελ. 93.

συγκρότημα των κρατικών σταθμών Θεσσαλονίκης και εις άλλα τόσα βραχέα. Είς την προτότυπον αυτήν κυψέλην του ραδιοφωνικού ιδρύματος δεν γνωρίζομεν επακριβώς οποία επαινετή εργασία συντελείται, διότι όλα έγιναν ιεροκρυφίως και εν τάχει. Γνωρίζομεν, όμως, ότι ο ριζικός εκπολιτισμός ημών των ιθαγενών βαδίζει γοργώς και σταθερώς αφού και κλητήρα ακόμη προσήγαγον εκ της πρωτευούσης!.

Υπάρχουν, βέβαια, εδώ αρμόδιοι τινές, οι οποίοι δεν είνε απησχολημένοι όλοι με την επιτροπήν. Ο.Η.Ε. Αυτοί θα ηδύναντο- άνευ βλάβης της υπηρεσίας των- να ρίψουν εν βλέμμα εις το... συγκρότημα των ραδιοφωνικών σταθμών Θεσσαλονίκης και να μας πληροφορήσουν την σύνθεσιν της πολυθούρου στρατιάς, η οποία ασχολείται επ' αμοιβή- φυσικά- με τον καταρτισμόν του τετραώρου πολυκρότου ενυπογράφου προγράμματος, το οποίον αναγιγνώσκομεν τακτικά εις τας εφημερίδας, χωρίς φυσικά, να ακούωμεν εις τα 373 μέτρα[...]

ΕΝΑΣ ΙΘΑΓΕΝΗΣ

Η επιστολή προκαλεί την άμεση απάντηση του διευθυντή Ραδιοφωνίας Θεσσαλονίκης Ηρ. Λεοντίδη, στις 20 Μαρτίου 1947. Ο Λεοντίδης ισχυρίζεται ότι ο σταθμός βρίσκεται στο στάδιο των δοκιμών και ότι «η δε ύπαρξις και έντασις των αρμονικών» έχει άμεση σχέση με την απόστασιν του δέκτη από τον πομπό. Όσον αφορά στον Τσιγγιρίδη αναφέρει ότι «ο κ. Τσιγγιρίδης δεν εξωντώθη ηρωϊκώτατα, διότι νομίζομεν ότι και σεις θα συμφωνήσετε ότι η δευτέρα πόλις της Ελλάδος δεν ήτο δυνατόν επ' άπειρον να εξυπηρετείται από ένα ιδιωτικόν συγκρότημα και με μίαν πρόχειρον και ανεύθυνον οργάνωσιν της εθνικής προπαγάνδας και γενικώς των εκπομπών. Εις τον κ. Τσιγγιρίδην, άλλως τε, ανεγνωρίσθη ότι προσέφερε πολύτιμους υπηρεσίας εις την πατρίδα, χωρίς όμως, τούτο να δημιουργή δικαιώματα μονιμότητος εις την προχειρότητα»²⁵⁷.

Η σύνταξις της εφημερίδας τάσσεται αμέσως στο πλευρό του «ιθαγενή» και δημοσιεύει καυστικώτατη απάντησιν της στο ίδιο φύλο τονίζοντας ότι «η ύπαρξις και η έντασις των αρμονικών έχει την εξής σχέσιν με την απόστασιν: ότι περίξ μεν του Λευκού Πύργου ακούονται αι αρμονικαί εις δε την Τούμπαν δεν γνωρίζουν καν ότι υπάρχει ραδιοπομπός εν Θεσσαλονίκη».

²⁵⁷ Μακεδονία, 20.3.1947, ο.π., σελ. 95.

Όσο για τον Τσιγγιρίδη η εφημερίδα τονίζει ότι «Η εξόντωση του κ. Τσιγγιρίδη και η ταφή του ως χολεροβλήτου είναι γεγονός. Ό,τι δήποτε και αν ειπουν οι εξ Αθηνών εκπολιτισταί, δεν ημπορούν καν να συγκρίνουν και εις το παρελθόν και εις το παρόν- αλλ'και εις το μέλλον- τας εθνικάς υπηρεσίας τας οποίας προσέφερεν ο κ. Τσιγγιρίδης ΔΩΡΕΑΝ, ΜΕ ΥΛΙΚΗΝ ΖΗΜΙΑΝ ΤΟΥ κατά τη διάρκεια του πολέμου και προ του πολέμου και πρότινος, με τας ιδικάς των.[...] Η υπόθεσις δεν τελειώνει με το να «αναγνωρισθή ότι προσέφερε πολυτίμους υπηρεσίας εις την πατρίδα» από ένα αρχιτέκτονα καταλαμβάντα την διεύθυνσιν του σταθμού- ασφαλώς λόγω... ειδικότητος- και να καταδικάζεται εις τον εκ πείνης θάνατον ο άνθρωπος ακριβώς διότι προσέφερεν υπηρεσίας εις την πατρίδαν».

Ο «ιθαγενής» επανέρχεται με επιστολή²⁵⁸ του και ζητά «να αποσύρη της κυκλοφορίας το σατανικόν όργανον του εκπολιτισμού της, τουτέστι τον τροχοφόρον ραδιοπομπόν της εκστρατείας και να χρησιμοποιήση- εδώ χρειάζεται ηρωισμός δια να το γράψωμεν!- τον σταθερώς εδραζόμενον και δεδοκιμασμένης εμβελείας και ακτίνος σταθμόν του βαρβάρου ιθαγενούς κ. Τσιγγιρίδη, πράγμα το οποίον θα στοιχίση όσον και εν σύρμα διακοσίων μέτρων προς σύνδεσίν του με την πολυθόρυβον γειτονικήν κυψέλην του κρατικού στούντιο».

Στην διαμάχη επεμβαίνει και άλλος αναγνώστης, «Ένας Θεσσαλονικεύς» που διερωτάται: «Τι μας χρειαζόταν τότε τοιούτου είδους σταθμός, αφού τη δουλειά αυτήν και μάλιστα σε μεγαλύτερη ακτίνα, που εκάλυπτε ολόκληρο την Βόρειο Ελλάδα και έφθανε πολύ πέραν αυτής, την έκαμνε επί 17 ολόκληρα χρόνια ο Τσιγγιρίδης, του οποίου τον σταθμόν χρησιμοποιούσαν οι υπουργοί και όλαι αι κρατικάί υπηρεσίαι»²⁵⁹.

Ο «ιθαγενής» στέλνει και τρίτη επιστολή που δημοσιεύεται στις 5 Απριλίου²⁶⁰ και αναφέρει λεπτομερέστατα τα σχέδια αποζημίωσης του Τσιγγιρίδη από την Πολιτεία. Συγκεκριμένα γράφει:

Κύριε Διευθυντά,

[...] Από τους εν Αθήναις, λοιπόν, πληροφορούμεθα ότι ο σταθμός της Θεσσαλονίκης ακούεται εδώ πολύ καλά. Και υπόσχεται η Μητρόπολις εις τους

²⁵⁸ Μακεδονία, 25.3.1947, ο.π., σελ. 99.

²⁵⁹ Μακεδονία, 27.3.1947, ο.π., σελ. 101.

²⁶⁰ Μακεδονία, 5.4.1947, ο.π., σελ. 102.

βαρβάρους ιθαγενείς ότι ο τροχοφόρος της εκστρατείας θα σταλή εντεύθεν να εκπολιτίση την Φλώριναν, ο δε γέραρος παλαίμαχος του κ. Τσιγγιρίδη θα εξορισθή εις την Κομοτινήν²⁶¹. Εδώ θα έλθη ο των Αθηνών των 15 κιλοβάτ, εις δε τας Αθήνας θα εγκατασταθή νέος σταθμός 70 κιλοβάτ.

Και ταύτα μεν όσον αφορά τα άψυχα... Αλλ' ο κ. Τσιγγιρίδης; Και αυτός, κατά τας επισήμους δηλώσεις του Εθνικού Ιδρύματος Ραδιοφωνίας, ικανοποιείται αναγνωριζόμενων των εθνικών του υπηρεσιών. Και ταύτα μεν όσον αφορά την δόξαν... Αλλ' ο κ. Τσιγγιρίδης, δεν πρέπει να βλέπη τρώγοντας μόνον τους Αθηναίους.

1^{ov}) Τω χορηγούν- ο εστί μεθερμηνευόμενον τω υπόσχονται «20% επί των σημερινών ακαθαρίστων εισπράξεων του Σταθμού Θεσσαλονίκης, ήτοι περί τα δύο εκατομμύρια δραχμών μηνιαίως».

Ερμηνεία της ανωτέρω φράσεως. Αι ακαθάριστοι εισπράξεις του σταθμού αφορούν, φανταζόμεθα, μόνον τας... ανυπάρκτους διαφημίσεις και όχι, φυσικά, τας εισπράξεις συνδρομών- όπως αφήεται να φαντασθούν οι αναγνώσται. Αλλά μέχρις της στιγμής ταύτης πόσα άραγε μηδενικά έχει εισπράξει ο ταλαίπωρος κ. Τσιγγιρίδης;

2^{ov}) Διετάχθη η εκτίμησις του Σταθμού του κ. Τσιγγιρίδη και η εξαγορά του με εν ποσόν 50- 60 εκατομμυρίων...

Απορίαι επί της ανωτέρω φράσεως. Αφού διετάχθη η εκτίμησις υπό επιτροπής, πως, διάβoλε, προκαθορίζει το ίδρυμα το ποσόν των 50- 60 εκατομμυρίων δραχμών; Ωστε η απόφασις της Επιτροπής θα γραφή επί των σολών των υποδημάτων των εν Αθήναις διευθυντών; Και πως είνε δυνατόν ένας συγκεκριημένος σταθμός, έστω και αν ανήκη εις ιθαγενή να στοιχίζη 50- 60 εκατομμύρια, ενώ μόνον αι δαπάναι δι' ολίγα ξύλα και μερικά κεράσματα κατά την ημέραν των εγκαίνίων ανήλθον εις το ποσόν των 100 εκατομμυρίων;

²⁶¹ Το ότι υπήρχε σκέψη να μεταφερθεί ο ραδιοφωνικός σταθμός του Τσιγγιρίδη στην Κομοτινή το επιβεβαιώνει και το περιοδικό «Ράδιο- Καραγιάννη», το οποίο ωστόσο, την απορρίπτει καθώς «η μεταφορά του σταθμού του κ. Τσιγγιρίδη σε άλλη πόλι φαίνεται μάλλον απραγματοποίητη για λόγους οικονομικούς και τεχνικούς». Για το λόγο αυτό η διεύθυνση του περιοδικού προτείνει να επιτραπεί στον Τσιγγιρίδη «να εργάζεται μια δυο ώρες την ημέρα σε διαφορετικό μήκος κύματος από το νέο Σταθμό (όπως ξέρουμε υπάρχουν διαθέσιμες συχνότητες γύρω στα 200 μέτρα) και να μην του επιτρέπεται να μεταδίδη ειδήσεις, αλλά μόνο μουσική, ομιλίες χωρίς πολιτικό περιεχόμενο και διαφημίσεις». Επίσης, το περιοδικό προτείνει να παραμείνει σε λειτουργία ο πομπός του Τσιγγιρίδη, καθώς θα μπορούσε να λειτουργήσει ως εφεδρικός «σε περίπτωσι που ο νέος Σταθμός θα πάθαινε κάποια βλάβη».

3^{ον}) Κατόπιν επεμβάσεως του Εθνικού Ιδρύματος Ραδιοφωνίας εματαιώθη η υπό του Γ' Σώματος Στρατού κατάσχεσις της κεραίας ως λείας πολέμου...

Προσθήκαι εις την ανωτέρω φράσιν. Η κεραία την οποίαν εχρησιμοποίησαν και οι Γερμανοί είνε νομίζω ιδιοκτησία του κ. Τσιγγιρίδη. Φαίνεται δε ότι το κράτος εκήρυξεν τον πόλεμον κατά του κ. Τσιγγιρίδη νίκησαν δε κατά τον ελληνο-τσιγγιριδικόν τούτον πόλεμον, δικαιωματικώς, θέλει να κατάσχη την κεραίαν ως λείαν πολέμου.

Ο ΙΘΑΓΕΝΗΣ

Η τελευταία αποφώνηση

Στα μέσα του 1947 ο Χρίστος Τσιγγιρίδης επισκέπτεται τον φίλο του, γιατρό Κούφα, και πληροφορείται ότι πάσχει από καρκίνο. Έξι μήνες μένει κατάκοιτος μέχρι που αφήνει την τελευταία του πνοή στις 17 Δεκεμβρίου 1947. Στην κηδεία του παρευρέθηκαν ο φίλος του Ι. Ιωαννίδης, πρόεδρος τότε της Ένωσης Συντακτών και διευθυντής της «Μακεδονίας» μαζί με όλο το διοικητικό συμβούλιο της Ένωσης,²⁶² καθηγητές του Πανεπιστημίου, ο διευθυντής του Γραφείου Τύπου, εκπρόσωποι του Ραδιοσταθμού Θεσσαλονίκης και φορέων της πόλης. Ο επικήδειος που εκφώνησε ο Γ. Δέλιος εκ μέρους του Ε.Ι.Ρ., καταλήγει: *«Το Εθνικό ίδρυμα Ραδιοφωνίας και ιδιαίτερα ο Κρατικός Ραδιοφωνικός Σταθμός Θεσσαλονίκης που συνεχίζει επίσημα το έργο σου, αισθάνεται θλίψη βαθύτατη για το χαμό σου. Με λίγα αμάραντα λουλούδια ραίνει τη σορό σου και εύχεται να είνε ελαφριά η γη που θα σε σκεπάζη»²⁶³...*

Η «Μακεδονία» για τελευταία φορά θα βρεθεί στο πλευρό του πρωτοπόρου της ραδιοφωνίας και θα αναλάβει να συγκεντρώσει χρήματα, ώστε να στηθεί ανδριάντας του. Ο Ι. Ιωαννίδης, που συνέβαλε αποφασιστικά στην εξέλιξη του σταθμού κατά τη δεκαετία του '30 θα καταθέσει στο λογιστήριο της «Μακεδονίας» 500.000 δραχμές²⁶⁴, ενώ μικρότερα ποσά κατέθεσαν και άλλοι υπάλληλοι της Μακεδονίας, για να τιμήσουν τον συνεργάτη τους όλα αυτά τα χρόνια.

²⁶² Μακεδονία, 19.12.1947.

²⁶³ ο.π.

²⁶⁴ Αναστασιάδης, Γ., *Η Θεσσαλονίκη των εφημερίδων*, Έκφραση, 1994, σελ. 136.

8. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία

- Hüniger Heinz – Ernst Erich Strassl, *Kampf und Intrige um Griechenland*, Zentralverlag der NSDAP., Franz Eher Nachf., München, 1942
- Αναστασιάδης Γ., *Αναζητώντας την σύγχρονη πολιτική ιστορία της Θεσσαλονίκης*, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη, 1990
- Αναστασιάδης Γ., *Ανεξάντλητη πόλη Θεσσαλονίκη 1917 – 1974*, Έκφραση 1996, University Studio Press
- Αναστασιάδης, Γ., *Η Θεσσαλονίκη των εφημερίδων*, Έκφραση, 1994
- Βουργουτζής Νίκος, *Έμποροι στον Θερμαϊκό*, University Studio Press, Θεσσαλονίκη, 2003
- Γιαϊτσης-Μπαρμπούτης, *Τα πρώτα ραδιοφωνικά βήματα*, στο Μπαρμπούτης Χρήστος-Κλώντζας Μιχάλης, «Το φράγμα του ήχου, η δυναμική του ραδιοφώνου στην Ελλάδα», εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2001
- Δρογίδης Α., Δημήτριος, *Θεσσαλονίκη 1897-1997*, University Studio Press, Θεσσαλονίκη, 1996
- Ζησιάδης Λεωνίδα, *Στη Θεσσαλονίκη τότε*, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη, 1993
- Κανδυλάκης Μανώλης, *Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης*, α΄ τόμος Τουρκοκρατία, University Studio Press- Έκφραση, 2000
- Κανδυλάκης Μανώλης, *Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης*, β΄ τόμος 1912-1923, University Studio Press- Έκφραση, 2000
- Καραγιάννη Ελληνική Ραδιοφωνία, Κ.Κarayannis & Co, Athens, 1952
- Κόντης Βασίλης- Στεφανίδης Δ. Γιάννης, *Η Θεσσαλονίκη κατά την κρίσιμη δεκαετία 1940-1950*, στο «Θεσσαλονίκη, τοις αγαθοίς βασιλεύουσα», επιμέλεια Ι.Κ. Χασιώτης, α΄ τόμος, Παρατηρητής, 1997
- Λέτσας Ν., Αλέξανδρος, *Η Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης*, Εμποροβιομηχανική Μακεδονική Εταιρεία ΑΕ, Θεσσαλονίκη, 1927
- Πετρίδης Β., Παύλος, *Θεσσαλονίκη, 1912-1940: Πολιτικές και Κοινωνικές εξελίξεις*, στο «Θεσσαλονίκη, τοις αγαθοίς βασιλεύουσα», επιμέλεια Ι.Κ. Χασιώτης, α΄ τόμος, Παρατηρητής, 1997

- Πλέχοβα Β., Όλγα, *Το πρώτο ελληνικό ραδιόφωνο και το πρώτο των Βαλκανίων*, Μπαρμπουνάκης, Θεσσαλονίκη, 2002.
- Τομανάς Κώστας, *Η καλλιτεχνική κίνηση στην Θεσσαλονίκη 1885-1944*, Νησίδες, Θεσσαλονίκη 1996
- Τομανάς Κώστας, *Χρονικό της Θεσσαλονίκης 1921-1944*, Νησίδες, Θεσσαλονίκη 1996
- Χατζηδάκης Γιάννης, *Η ραδιοφωνική «πολιτιστική επανάσταση»*, στο Μπαρμπούτης Χρήστος-Κλώντζας Μιχάλης, «Το φράγμα του ήχου, η δυναμική του ραδιοφώνου στην Ελλάδα», εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2001
- Χεκίμογλου Α., Ευάγγελος, *Θεσσαλονίκη, 1912-1940: Οικονομικές εξελίξεις*, «στο Θεσσαλονίκη, τοις αγαθοίς βασιλεύουσα», επιμέλεια Ι.Κ. Χασιώτης, α' τόμος, Παρατηρητής, 1997
- Χεκίμογλου Α., Ευάγγελος, *Θεσσαλονίκη, Τουρκοκρατία και Μεσοπόλεμος*, Έκφραση 1995
- Ψαράκης Δ., Τάκης, *Εφημερίδες και δημοσιογράφοι*, Νέα Σύνορα- Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα, 1993

Εφημερίδες

- Αδέσμευτος Τύπος Μακεδονίας, 17.10.1997
- Ελευθεροτυπία, 5.8.85
- Ελληνικός Βορράς, 1.8.1985
- Κανδυλάκης, Μαν., «Η Μακεδονία», *Μια περιδιάβαση στον 20^ο αιώνα μέσα από τις σελίδες της Μακεδονίας*, 16.12.2001
- Καθημερινή, Επτά Ημέρες, 31.12.1995
- Μακεδονία, 12.1.1928
- Μακεδονία, 5.10.1928
- Μακεδονία, 6.10.1928
- Μακεδονία, 7.9.1930
- Μακεδονία, 10.9.1930
- Μακεδονία, 14.9.1930
- Μακεδονία, 19.9.1930
- Μακεδονία, 28.9.1930
- Μακεδονία, 8.9.1931

- Μακεδονία, 12.9.1931
- Μακεδονία, 19.9.1931
- Μακεδονία, 27.9.1931
- Μακεδονία, 12.9.1932
- Μακεδονία, 12.11.1932
- Μακεδονία, 30.11.1932
- Μακεδονία, 4.12.1932
- Μακεδονία, 21.12.1932
- Μακεδονία, 23.12.1932
- Μακεδονία, 14.4.1933
- Μακεδονία, 24.9.1933
- Μακεδονία, 4.1.1936
- Μακεδονία, 5.1.1936
- Μακεδονία, 1.4.1936
- Μακεδονία, 15.4.1936
- Μακεδονία, 16.5.1936
- Μακεδονία, 26.7.1936
- Μακεδονία, 12.8.1936
- Μακεδονία, 23.8.1936
- Μακεδονία, 8.9.1936
- Μακεδονία, 10.9.1936
- Μακεδονία, 12.9.1936
- Μακεδονία, 22.9.1936
- Μακεδονία, 24.9.1936
- Μακεδονία, 28.9.1936
- Μακεδονία, 7.10.1936
- Μακεδονία, 10.10.1936
- Μακεδονία, 13.10.1936
- Μακεδονία, 18.11.1936
- Μακεδονία, 20.12.1936
- Μακεδονία, 5.9.1937
- Μακεδονία, 7.9.1937
- Μακεδονία, 24.9.1937
- Μακεδονία, 28.9.1937

- Μακεδονία, 29.9.1937
- Μακεδονία, 27.1.1938
- Μακεδονία, 31.1.1938
- Μακεδονία, 11.5.1938
- Μακεδονία, 22.5.1938
- Μακεδονία, 26.5.1938
- Μακεδονία, 10.7.1938
- Μακεδονία, 12.7.1938
- Μακεδονία, 24.7.1938
- Μακεδονία, 26.7.1938
- Μακεδονία, 14.8.1938
- Μακεδονία, 16.8.1938
- Μακεδονία, 17.8.1938
- Μακεδονία, 20.8.1938
- Μακεδονία, 21.8.1938
- Μακεδονία, 23.8.1938
- Μακεδονία, 28.8.1938
- Μακεδονία, 30.8.1938
- Μακεδονία, 4.9.1938
- Μακεδονία, 6.9.1938
- Μακεδονία, 11.9.1938
- Μακεδονία, 2.10.1938
- Μακεδονία, 9.10.1938
- Μακεδονία, 1.3.1939
- Μακεδονία, 2.3.1939
- Μακεδονία, 11.8.1945
- Μακεδονία, 21.8.1945
- Μακεδονία, 26.8.1945
- Μακεδονία, 2.9.1945
- Μακεδονία, 1.3.1947
- Μακεδονία, 18.3.1947
- Μακεδονία, 20.3.1947
- Μακεδονία, 25.3.1947
- Μακεδονία, 27.3.1947

- Μακεδονία, 5.4.1947
- Μακεδονία, 18.12.1947
- Μακεδονία, 19.12.1947
- Μακεδονικά Νέα, 9.10.1928
- Μακεδονικά Νέα, 18.8.1929
- Νέα Αλήθεια, 18.9.1926
- Νέα Αλήθεια, 18.10.1926
- Νέα Αλήθεια, 15.8.1927
- Νέα Αλήθεια, 11.10.1928
- Νέα Αλήθεια 17.10.1928
- Νέα Αλήθεια, 16.9.1929
- Νέα Αλήθεια, 23.9.1929
- Νέα Αλήθεια, 11.8.1931
- Νέα Αλήθεια, 5.6.1934
- Νέα Αλήθεια, 27.8.1934
- Νέα Αλήθεια, 30.8.1934
- Τα Νέα, 2.8.1985
- Ταχυδρόμος, 17.9.1929
- Ταχυδρόμος, 18.9.1929
- Ταχυδρόμος, 23.9.1929
- Φως, 6.10.1926.
- Ωρολογάς Αλ., *Ο Χρήστος Τσιγγιρίδης ο ιδρυτής του Ραδιοφωνικού Σταθμού*, εφ. Θεσσαλονίκη, 12.11.1963.

Περιοδικά

- Βιρβιδάκης Γιάννης, *Θεσσαλονίκη: ραδιοφωνική πρωτοπορία*, περ. Ραδιοτηλεόραση 891/1987
- Δανιηλίδης Δάνος, *Καληνύχτα νεαρέ εκφωνητή Βαγγέλη Τσιγγιρίδη*, περ. Μύλος/Fanzein, Οκτώβριος 1998
- Χασήρ. Τάκης, *Νικόλαος Γερμανός- Χρήστος Τσιγγιρίδης: οι δυο πρωτοπόροι*, περ. Δράσις, 19.9.1960, ειδική έκδοση
- *Η Ραδιοφωνία εν Ελλάδι*, περ. Μήνες, τεύχος 8, Αυγ. 1937
- Ράδιο Καραγιάννη Ελληνική Ραδιοφωνία, K.Karayannis & Co, Athens, 1952

- *Ραδιόφωνο EPT3: 70 χρόνια ραδιοφωνίας*. Πρακτικά διημερίδας, 10-11 Ιανουαρίου 1997
- Ράδιο Καραγιάννη, 23.11.1945
- Ραδιό, 31.12.1933
- Χατζηδάκης Γιώργος, *Θεσσαλονίκη, η ραδιοφωνική πρωτεύουσα των Βαλκανίων*, περ. Ραδιοτηλεόραση Σεπτ.1994
- *Χρ. Τσιγγιρίδης, ένας πρωτοπόρος της ραδιοφωνίας στην χώρα μας*, περ. Ραδιοτηλεόραση 216/1974
- *Χρίστος Τσιγγιρίδης, ο παππούς του ελληνικού ραδιοφώνου*, περ. Πιλότος, τευχ. 37, Ιανουάριος 1997

Επιστολές

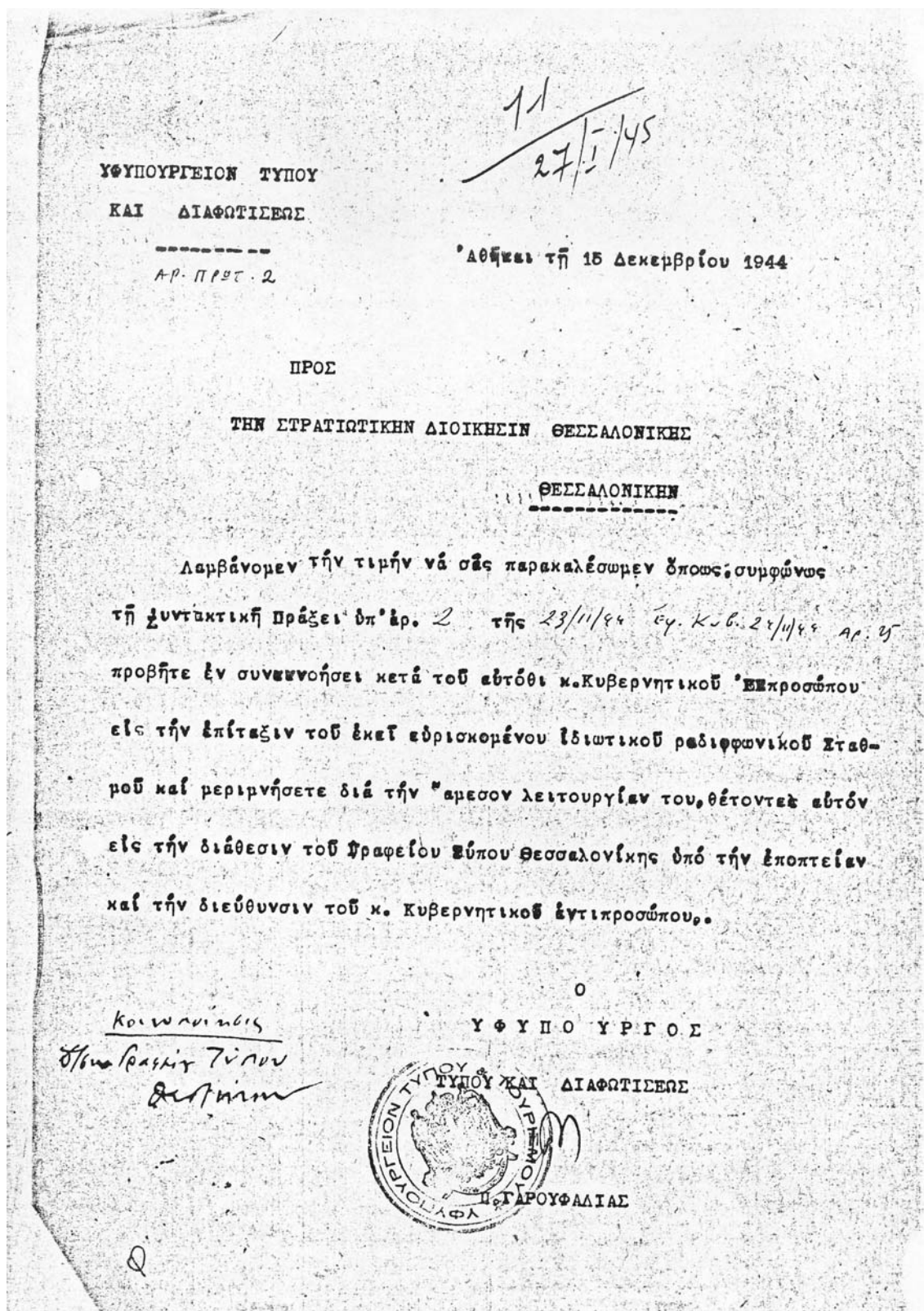
- Γενική Διοίκηση Κεντρικής Μακεδονίας, 459/10.10.1946
- Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης 26/7.2.1945
- Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης, 35/24.3.1945
- Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης, 145/2.4.1945
- Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης, 14.4.1945
- Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης, 417/4.8.1945
- Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης, 438/21.8.1945
- Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης, 439/21.8.1945
- Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης, 447/24.8.1945
- Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης, 448/24.8.1945
- Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης, 622/17.12.1945
- Γραφείον Στεγάσεως Στρατιωτικών της Φρουράς Θεσσαλονίκης, 155/23.7.1946
- Επιστολή Χρ. Τσιγγιρίδη προς την Γενική Διοίκηση Μακεδονίας, 3.8.1945
- Ε.Ι.Ρ, 103/8.3.1946
- Συμβολαιογραφική πράξη αριθμ. 15473, 12.3.1945
- Υφυπουργείου Τύπου 2/15.12.1944
- Υφυπουργείο Τύπου 2433/Ε/24.9.1945

Διαδίκτυο

- Δανιηλίδης Δάνος, Χρήστος Τσιγγιρίδης (1877-1947), ο πρωτοπόρος της ελληνικής ραδιοφωνίας, <http://users.med.auth.gr/~tsikaras/radhis.htm>

9. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. Εγγραφο Υφυπουργείου Τύπου και Διαφώτισεως 2/15.12.1944

2. Εγγραφο Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης 26/7.2.1945

ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΤΥΠΟΥ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
(ΟΔΟΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ 26)

Θεσσαλονίκη τῆς 26 Φεβρουαρίου 1945

Αριθ. Πρωτ. 26

Π Ρ Ο Σ

τὸν κ. Ὑπεταγμένον τοῦ Δ.Ε.Σ.

Ε ν τ α ὕ θ α

ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ πληροφορήσωμεν ὑμᾶς ὅτι κατὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ ΕΛΑΣ ἐκ τῆς πόλεως μας ἀφῆρέθη καὶ τὸ μηχανήμα (πομπὴ) τοῦ ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ Θεσ/νίκης προφανῶς διὰ νὰ τεθῇ τοῦτο εἰς λειτουργίαν εἰς πόλιν ἔνθα ἤδη παρμένει ἡ διοίκησις τῆς ὁργανώσεως ταύτης. Τοῦτο δὲ μὴ ἀφῆρέθη δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τεθῇ εἰς λειτουργίαν, καθ' ὅσον ἅπαντα τὰ λοιπὰ ἐξαρτήματα εὐρίσκονται εἰς τὸ στούντιο τοῦ ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ.

Ὑποβάλλομεν τὴν θερμὴν παράκλησιν ὥπως ἐνεργήσετε κατ' ἰσχύαν καὶ μᾶς ἐπιστραφῇ τὸ ἐν λόγω μηχανήμα ἐκ Βερροίας, ὅπου κατὰ τὰς πληροφορίας ἡμῶν εὐρίσκεται, ἐφ' ὅσον εἶναι ἀδύνατον νὰ τὸ χρησιμοποιήσουν οἱ ἰθὺνόντες τοῦ ΕΛΑΣ καὶ συνεπῶς ἔχρηστον δι' αὐτοὺς. Ἐνῶ διὰ τὴν πόλιν μας εἶναι ἀπαραίτητον ὡς μέσον πολιτισμοῦ.

Δεχόμενοι, παρακαλῶ, τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἐξαιρέτου τιμῆς πρὸς ὑμᾶς μεθ' ἧς διατελῶ

Ὁ Διευθυντής

(Π. ΜΟΝΤΖΑΛΑΣ)

135
24/3/45

βεβαιώσεις

βεβαιώνεται ότι ο κ. Χρήστος Τσιγγρινός ιδιο-
κτήτης του ραδιοφωνικού θύλου διεκδίκησε
μεταβίβει τη ιδιότητα δια την παραλαβή
του ραδιοφωνικού πομπού, ώστε έχει παρα-
λάβει από την ΕΠΑΣ και
την εν διεκδίκηση δραστηριότητά του.

Παραμένουν πάσα αι βραχυπρόθεσμες
7' πολεμική Αρχή όπως παρέχονται από
πάσα διευκρίνιση δια την παραλαβή
7' μεταφοράς του εν λόγω ραδιοφω-
νικού μηχανήματος.

Διευθυντής

ΠΖ

[illegible]

ὅσον ἡ αἰ. ἀπαιτούμενη δαπάνη εἰς τὴν
ἐν γένει λειτουργίαν τῶν ἐλαφρῶν, δυνά-
μει χρονοῖ.

Πρὸς τοῖτον παραμαχοῦμεν ὅτις, ἐπὶ
ἐκείνῃ ἀναλογικῇ μετρίσει καὶ ἐν
ἡμῶν ἱσχυρίων τύπον, διὰ τὴν
ἀντικειμένην τὴν δαπάνην λειτουργ-
ίας τῶν Ραδιοφωνικῶν ἐλαφρῶν δαφνῶν.

Διὸ παρατίθεται ἡ μείζουσα ἡμῶν
ἐξ ἡμετέρας ἐν ταύτῃ ἀρχῇ ἐντεταγμένη
ἐπὶ τῶν Ραδιοφωνικῶν ἐλαφρῶν, ἐν τῇ
Α.Υ.Σ. Ἀρχῇ Ἀθηνῶν, ἡ δὲ ἡμετέρα
ἐν ὅλῃ τῇ προεκτετατῇ ἐνέργειᾳ
περὶ λειτουργίαν τῶν ἐν ταύτῃ ἐλαφρῶν, κα-
τὰ τὴν ἐξουσιοδοτήσαν τὴν ἡμῶν ἱσ-
χυρίων Τύπον, καὶ μετὰ τοῦ ἐλαφροῦ
λειτουργίας τοῦτον τῇ αὐτοτίμῃ
ἐκπομπῇ τῶν Ραδιοφωνικῶν ἐλαφρῶν
ὅσον ἡ τῇ ἐνδείξει, διὰ μεταλλικῶν
μηχανισμῶν, μηχανοκίνητων προεπι-
νύου τοῦ Ἀρχικῆς ἐνέργειας, καὶ τὴν
ἐν Ἀθῆναις Ραδιοφωνικῶν ἐλαφρῶν, ὡς ἐκείνῃ
ἐν ἀπομνημονεύματι τοῦ Ἀθηνάϊκον προγράμματος τοῦ τῶν
ἡμετέρων ἐλαφρῶν.

Γεν. Διοικητὴς Κ. Μανωλάκης
Πρὸς

5. Εγγραφο Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης Μάιος 1945

Μάιος 1945

Π Ρ Ο Σ
τὸν κ. κ. Υπουργόν
Τῆς καὶ Διεκπεραιώσεως καὶ Συγκοινωνίας
Ε Π Τ Α Υ Ο Α

Κύριε Υπουργέ,

Ὡς ἰδιοκτήτης Ραδιοφωνικοῦ Πομποῦ Θεσσαλονίκης λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ πῶ εἰς γὰρ τὸν ὅτι τὸ ἀκόλουθον
ἔστιν ἡ γὰρ τὸν εἰς τὴν ἐμπροσθεν ἐπιτροπὴν ὅτι ὁ Ραδιοφω-
νικός Πομπὴς Θεσσαλονίκης τοῦ οὐνοῦ ἑγγύως ἰδιοκτητῆς ἐγκα-
τεστήθη ἐν ἔτει 1939 καὶ ἔκτοτε λειτουργεῖ συνεχῶς προσφέρον
τὴν ὑπηρεσίαν αὐτὴν εἰς τὸν πληθυσμὸν τῆς Βορείου Ἑλλάδος.
Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Πόλεμου ἐκκέντηται τῇ ἰταλίας ὁ Πομπὴς
Θεσσαλονίκης εἰς ἐπιταχθεὶς πρὸς τῶν Στρατιωτικῶν Ἀρχῶν πρὸς
ἐξυπηρέτησιν Πολέμου ὁσίων τῆς Πατρίδος, καὶ τοῦτο ἄνευ οὐ
δεμὶς οικονομικῆς ἀρωγῆς τόσον διὰ τῶν δαπάνων λειτουργίας τῆς
Πομποῦ, ὅσον καὶ διὰ ἐνδυνάμωσιν μου ὑπὸ τύπον ἀποζημιώσεως διὰ
τὴν γερικμένην ἐπιταγὴν τῆς ἐπιχειρήσεως μου.
Ἡ ἐκμετάλλευσίς τοῦ Πομποῦ Θεσσαλονίκης ἐδτηρέζετο εἰς πρὸς
διασημίας ἔσοδον μετὰ τὸ ὅτι τὸν ἐκαλύπτοντο αἱ δαπάναι λειτουργ-
ίας καὶ Προγράμματος.
Σήμερον εἶναι ἀδύνατος ἡ λειτουργία τοῦ Πομποῦ Θεσσαλονίκης
ἐπὶ τῇ βάσει, ἔσοδον ἐκ διασημίας καὶ τῆς τοῦτο ὅτι τὸ εἰσο-
ριον, σημεῖον δὲν ἐνδυναμίζεται διὰ τὴν διασημίας εἰς κλίμακα
τοιωμένη ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ κάλυψις τῶν δαπάνων.
Συνεπῶς, διὰ νὰ ἐξυπηρετηθῇ, νὰ λειτουργῇ ὁ Πομπὴς Θεσσαλο-
νίκης καὶ μάλιστα κατὰ τὴν κρίσιν μου, ταύτης ὁτιγμῶς τοῦ ἑξυ-
πηρετήσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Βορείου Ἑλλάδος καὶ τοῦ Κράτους
εἶναι ἐπιταχτική καὶ λαμβανόμενα ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ Πομπὴς Ἀθη-
νῶν δὲν λαμβάνεται ἐκκέντηται εἰς Βορείον Ἑλλάδα, οἱ δὲ Πομποὶ
Βουλγαρίας καὶ Σερβίας διεξάγουσιν εἰς μεγάλην κλίμακα Προπαγαν-
δαν, εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἐπιβάλλεται νὰ ἐπιχορηγηθῇ ὁ Πομπὴς
Θεσσαλονίκης, κατὰ βιωσιμότητα τῶν ἀσχετῶν ὁμῶς πρὸς τὴν
ἀνωτέρω εἶναι καὶ δικαίον νὰ τύχῃ ἐνδυνάμωσις ὁ Ραδιοφωνικός
Πομπὴς Θεσσαλονίκης διὰ τὴν λειτουργίαν ἀποδεκαπλαστικῶς μέσῳ μισθ-
ῶν, δυσχερεῶν, ἰδίᾳ οικονομικῶν, διὰ τὴν ἀγώνισιν τοῦ οὐνοῦ
ἡ ὑπογραμμένος ἐδαπύρῃς ἀσκήσας τὴν περιουσίαν μου, χωρὶς
ὅστε μέχρι τοῦδε τὸ Κράτος νὰ δειξῇ ἕνα μικρὸν ἐνδιαφέρον ὑπὲρ
ἐμοῦ.
Καθ' ὅσον τὸ ἴδιόν, χρονικὸν διάστημα ἐξυπηρετήσας τοῦ
πληθυσμοῦ τῆς Βορείου Ἑλλάδος, συνετέλεσεν εἰς τὴν διάδοσιν
τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τοὺς ξενόγλωσσους Ἑλληνικοὺς πλη-
θυσμοὺς, κατέβαλε καὶ ἐκ κοινῆς ἀποφάσεως διὰ τὴν ψυχικὴν τῶν ἐπαρ-
χίων τούτων, συμβαλεῖς μετὰ εἰς τὴν ἀνέξιν τοῦ ἐνδιαφερόντος
τῶν Μικροδυναμῶν διὰ τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας καὶ τὸ σπουδαῖον
τέρας, ὅς τὸ αὐτοπρὸς τῇ Ραδιοφωνίᾳ ἐν Ἑλλάδι ἐδημιούργησε
μετὰ ἀκριβὲς ραδιοφώνων καὶ ὅτι κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς λειτουργ-
ίας τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Πομποῦ Ἀθηνῶν, ἡ Βορείου Ἑλλάδος ὑπολ-
γισμὸς οἰκονομικῶς παραμένει τὴν ἀντιμετωπίσιν τῶν δαπάνων ἐκ
μεταλλεῶν τοῦ Πομποῦ Ἀθηνῶν καὶ ἐν γένει διὰ τῆς δαπάνης τοῦ
Ραδιοφωνικοῦ Πομποῦ, ὑπεβλήθη τὰ μέγιστα τὰ προπαιδείας
τοῦ ἐπιδόμου Κράτους διὰ τὴν καταπολέμησιν τῆς ξενικῆς Προπαγαν-
δῆς καὶ τὴν ἐπικράτησιν τῆς Ἑλληνικῆς ἰδεολογίας. Ἡ ἐξυπηρετή-
σις ἄλλοτε τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Βορείου Ἑλλάδος ἰδίᾳ τῆς Μικροδο-
νίας θὰ εἶναι πολὺ καλλίτερον καὶ μάλιστα σήμερον, λόγω τῆς μειώσεως
τῆς ἰσχύος τοῦ Πομποῦ Ἀθηνῶν. Δὲν εἶναι ἐξ ἄλλου δυνατόν νὰ ἀ-
ποδοκιμῇ ὁ Ραδιοφωνικός Πομπὴς Ἀθηνῶν καθημερινῶς μετὰ μισθικῆς
ἰστορίας καὶ ὁμῶς ἐνδιαφέροντα ὅσων ἀποκλειστικῶς τὴν Μικρο-
δονίαν, διότι τοῦτο θὰ ἦτο ἀντιμὲν διὰ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ὑπο-

2.-
Λοίπων περιοχών της Ελλάδος. Η ζητούμενη επιχορήγησης
δυνατεί να πραγματοποιηθή είτε δι' απ' ευθείας χορηγήσεως
πιστώσεως εκ του κοινοβουλίου της Αιτικής Διαποτίσεως, είτε
διὰ της εκχωρήσεως μέρους των συνδρομῶν υπέρ του Πομποῦ
Θεσσαλονίκης ἢ καὶ διὰ συνδυασμοῦ τῶν δύο τούτων τρόπων.
ἐν ὧν ἡ ἐλπίς διαπιστώσῃ ὅτι ὁ αριθμὸς τῶν Ραδιοφώνων ἐν
Μακεδονίᾳ ὅσον δύναται νὰ καλύψῃ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Πομποῦ
καὶ τούτο μέχρις ὅτου δηλωθῶσιν ἅπαντα τὰ Ραδιοφῶνα τῆς
Βιρείου. Ἐλπίσιν ὅτι καὶ λόγω τῶν τοπικῶν γεγονότων ἡ ἡλπι-
ζαν κατόχους καὶ παρεδόθησαν εἰς ἄλλα σημεία τῆς περιοχῆς
ὥστε νὰ καλύπτται ἀδύνατος ἐκ τοῦ πλοῦτος ἡ ἡμετέρας
ανευρεσίς αὐτῶν.

Ευελπιστῶν ὅτι ἡ παρούσα μου θέλει
εὐμενῶς γίνῃ ἀποδεκτή.

Διατελῶ μετὰ προδῆκοντος σεβασμοῦ.

Μάιος 1945

Γ. Γ. Γ. Γ.

Αριθ 438
21/8/45

Συμπέρασμα

Εθνικόν Ήδρυμα Ραδιοφωνίας
Βουλίας 4.
Αθήνα

Από σήμερον αρχίζει λειτουργία
σταθμός Τελεγραφικών εν μήκους
218,5 κύκλοι λυγ. 610 γ.
Παρακαλώ γινέσθαι σχετικές
διατάξεις τινον
Πέτρος Μονι/ατζ

Π

Q.D. 439
21/8/15
to Y. G. ...
(To - Edwin ...)
... ..

[illegible]

Erstlich ist, obgleich die röm. Kirche, die
in der 1. Hälfte des 19. Jhdts. in der That
während der 2. Hälfte des 19. Jhdts. in der That
mit u. Zerstörung der 1. Hälfte des 19. Jhdts.

που συνδέεται τον Υπόμνητο Ραδιο-
νία η Αναστασία, δι' αυτήν
ναυή η δουλειά ιδιωτικού ολάθου,
παρκαρ δ' ουχ γινέσκει πρὸς
τι δὲν νὰ γράψουν ἐπὶ τῷ
προκειμένῳ ἢ ἐν περιλήσει
δουλειῶν τῶ ολάθου, ποία ἔ-
σονται τῶ πρὸς τὴν ἀντιμετώπι-
σιν τῶ γυμνασίου ἐννοησάν, ἐπὶ
δὲν πρὸς.

Εἰσενδέχεται

ἀντιμετώπι-
σιν

9. Εγγραφο Γραφείο Τύπου Θεσσαλονίκης 554/19.10.1945

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΩΣ

ΕΘΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΝ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Αριθ. 176

Εν Θεσσαλονίκη τῇ 18^ῃ Ὀκτωβρίου 1945

Πρὸς τὴν
Γενικὴν Διοίκησιν Κεντρικῆς Μακεδονίας
Ἰραφείον Κου' Ὑφυπουργοῦ

Ε ν τ α Ὑ θ α

Κύριε Ὑπουργέ,

Ἐχομεν τὴν τιμὴν νὰ παρακαλέσωμεν Ὑμᾶς, ὅπως εὐαρεστούμενοι ἐνεργήσητε ἐπειγόντως τὰ δέοντα καὶ ἐπιτροπὴ ἡ λειτουργία τοῦ Ῥαδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ τῆς πόλεως μας κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἔργασιων τοῦ Πανελληνίου Συνεδρίου Ἐθνικῶν Δικαίων, οὕτως, ὥστε τὰ ἐν αὐτῷ λεχθησόμενα ἀκουσθῶσιν εἰς ὅλην τὴν χώραν, ἐν ταυτὶ δέ, κατὰ τὸν ἴδιον χρόνον, μεταδίδωνται ἔθνικὰ λαϊκὰ ᾠσματα τὰ ὅποια, ὡς γνωστόν, τόσον διεγείρουσι τὸ ἔθνικόν αἶσθημα τοῦ λαοῦ μας.

Εὐχαριστοῦντες ἐκ τῶν προτέρων διὰ τὰς καταβληθησομένας προσπάθειας,

διατελούμεν μετὰ πλείστης τιμῆς

Πρόεδρος τῆς Ε.Δ.Ε.Δ.

Ολύμπου Καλλίνικος

Ὁ Ὀλύμπου Καλλίνικος

*Εδὼς
Τυπογραφία*

Αρ 570

Πρὸς
 Ἰὸν κ. Τσιριτσῆ
 Δρ. Ραδιοφωνικῆς Ἑκδόσεως Ἐκδόσεως

- Κατόπιν ἡς ἐπ' ἀριθ. 4302 τηλεγραφικῆς
 τῆς κ. Ἐκδόσεως Τύπου, γνωστῶν ἔχει ὅτι
 ἐπιβεβαιῶται ἡ ἔκδοσις τῆς ἑκδόσεως
 Θεσσαλονίκης, ἀπὸ 25 μέχρι 30 Σεπτεμβρίου, ἡμέρας
 πεντήκοντα, καὶ παραμένει ὅπως προέβλεπε
 ἐν τῇ ἑκδόσει τῆς ἑκδόσεως, ὑποβάλλεται ἡμέρας
 περὶ ἑξήκοντα πέντε πέντε ἐκδόσεις.
- Ἐξαιρέτως καὶ ὑπερὶ προνομήσεως τῆς ἑκδόσεως
 τῆς ἑκδόσεως, ἡ ἑκδόσις τῆς ἑκδόσεως
 τῆς ἑκδόσεως, ἡ ἑκδόσις τῆς ἑκδόσεως.

Ὁ Δρ. Τσιριτσῆς.

R

622
 17/12/45
 Προς
 τον κ. Χρ. Τσιγγιδίδη
 Εν Λαμία

Έφορευ τον παλαιόν καί προέβλεπον
 ύμιν ότι κατ' άπορίαν των Αμερικαν
 Εργασιών Στρατηγών και της Τροπ
 άριον 1946 το μέγεθος των Ραδιο
 βλημάτων θα έδειχθή περίπου 804
 χιλιομέτρων.

Κατόπιν των άπορίων των έσδ
 βον ήθελεν εισέλθει άρμασίη ή
 συνήθεια των έσδ ύμιν διατηρη
 των εισαγωγών, παρόντων ύμιν όσον
 επηρεάζεσθαι περί των έσδ καί των
 Εργασιών Στρατηγών από της
 ή άνω ή/ορίων υπέρβασις.
 α. Θεσσαλονίκη
 17/12

12. Εγγραφο Γραφείου Στεγασεως Στρ/κων Φρουράς Θεσ/νικης 155/23.7.1946

ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΣΤΕΓΑΣΕΩΣ ΣΤΡ/ΚΩΝ

ΦΡΟΥΡΑΣ ΘΕΣΣΟΝΙΚΗΣ

Αριθ. 135

Γ Ν Ω Σ Τ Ο Π Ο Ι Η Σ Ι Σ

Κατόπιν της δε αριθ. 54403/43091/17/7/46 Διαταγής Γ.Σ.Στρίτου
δ. ης γνωρίζει ότι ο χώρος της παλαιάς Εκθέσεως Θεσσαλονίκης
παραχωρήθη από το Ύψ. Πολέμου 1940 εις την Στρατιωτικήν Υπηρεσίαν.
Προκειμένου ο χώρος ούτος ν' αξιοποιηθή υπό της Στρατιωτικής
Υπηρεσίας προηλείσθη έως εντός 15 ημερών από σήμερον ήτοι μέχρι
της 8/8/46 έκκενδρώτε ος όμων κατεχόμενους οικηματα περιδιδόντες
της κλειδας εις την Στρατιωτικήν Υπηρεσίαν Στεγασεως Προξένου
Κορμηλιάς αριθ. 3

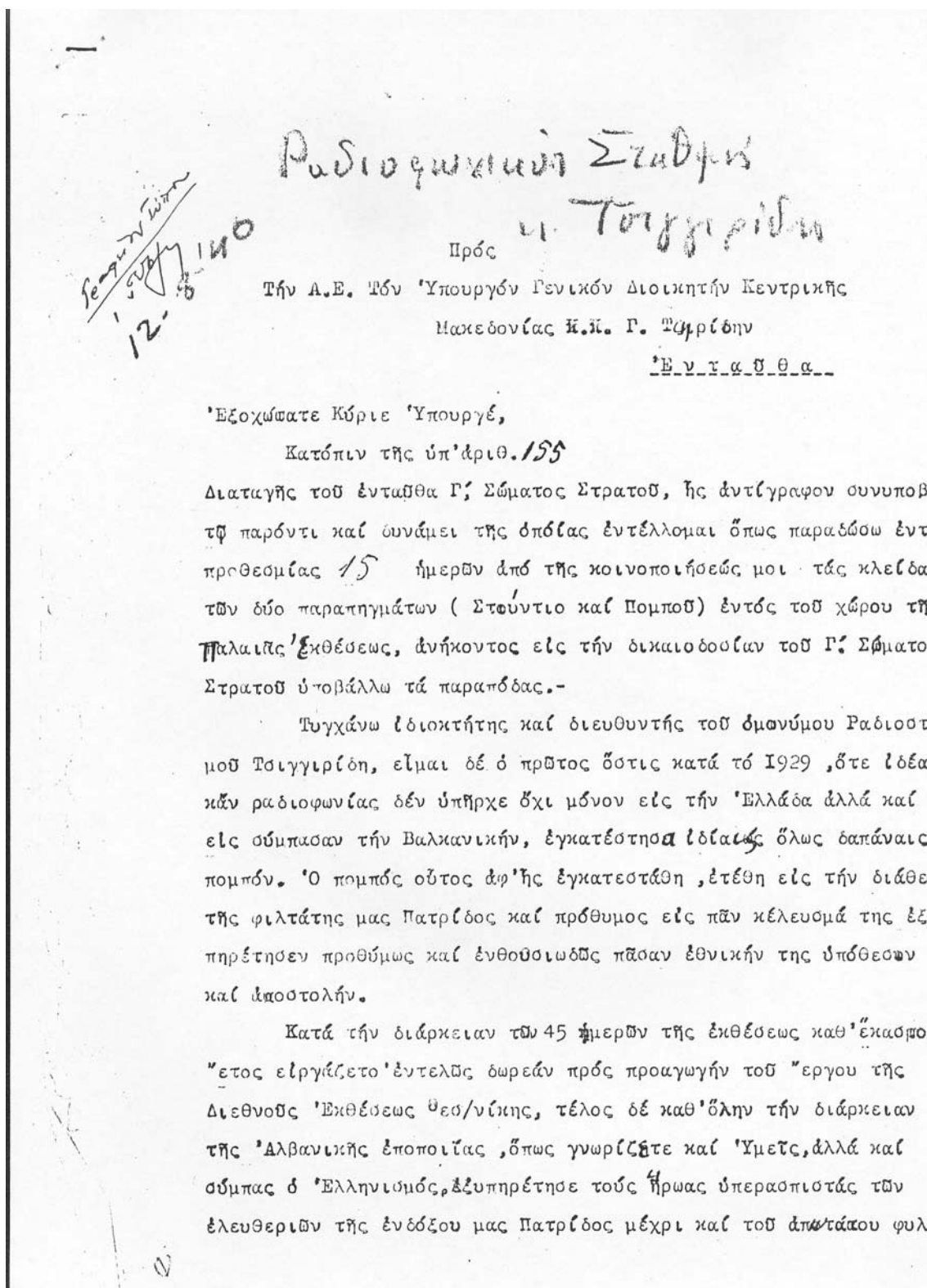
Εν Θεσσαλονίκη τη 23η Ιουλίου 1946

Ο

Διευθυντής τοΰ Γραφείου.

/Τ.Σ. / Υπογρ. Δυσανήγνωστος.

13. Επιστολή Τσιγγιρίδη προς τον Γενικό Διοικητή Κ. Μακεδονίας Γ. Τζηρίδη (29.7.45.)

-2-

κίου τοῦ μαχομένου ἐμφύχου τμήματος τῆς χώρας μας, μεταδίδων
διὰ τῶν αἰθέρων τὸν ἐνθουσιώδη παλμόν τοῦ ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀγῶνος
μας καὶ παρέχων οὕτω θετικωτάτην συμβολήν κατὰ τὰς κρίσιμους στιγ-
μιγμᾶς τῆς ὑπὲρ πενταμήνου γιγαντομαχίας εἰς τὰ ἀπρόσιτα, χιο-
νοσκεπή καὶ ἄξενα βουνὰ τῆς συνδουασμένης Ἰταλοαλβανικῆς θηρια-
δίας .-

Μετά τὴν ἐπελθοῦσαν κατάρρευσιν καὶ τῶν δύο μετώπων Ἑλ-
βανικοῦ καὶ Ἀνατολικοῦ ὁ σταθμός ἐπετάχθη παρὰ τῶν Ἑρμηνευτικῶν
Ἀρχῶν κατοχῆς καὶ ἐν συνεχείᾳ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν αὐτῶν παρὰ
τοῦ ΕΛΛΑΣ, μετεφέρθη εἰς Βέρροιν κατὰ τὴν κατὰ Ἰάνουαριον 1945
ἀποχώρησίν του καὶ κατόπιν μυρίων κόπων καὶ μόχθων παρελήφθη
παρ' ἐμοῦ καὶ ἐπανεγκατεστάθη εἰς τὴν προτέραν του θέσιν .-

Βεβαίως ἐξ ὅλων αὐτῶν ^{ἡμῶν} περιπετειῶν ὁ Σταθμός ὑπέστη ^{ῥα} θοράν
τεραστίαν καὶ ἀνυπολόγιστον, δεδομένου ὅτι καὶ οἱ 1200 ὁσκοὶ
του ἐκλάπησαν ἅπαντες καὶ πλεῖστα ὅσα ἐξαρτήματα ἀρπαγέντα παρὰ
ξένων καὶ ἡμετέρων, διαχετεύθησαν εἰς τὴν μαύρην ἀγοράν καὶ μέ
πρωτοφανή κυνισμόν ἐπωλοῦντο .-

Ἐν τέλει ἤρχισεν τὴν λειτουργίαν του μόλις περί τὸ τέλος
Ὀκτωβρίου ἰδίου ἔτους 1945 (26) εἰδικῶς ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ἐνταύ-
θα συνελθόντος Πανελληνίου Συνεδρίου τῶν Ἑθνικῶν μας διεκδική-
σεως οὕτινος καὶ μετέδωκεν ἅπασαν τὴν ἐργασίαν .- Μετὰ τὸ πέρασ
τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου καὶ κατόπιν συντόνων διαβημάτων ἀτο-
μικῶν τε καὶ ἐπισημῶν ἐπετράπη ἡ συνέχισις τῆς λειτουργίας του
καὶ οὕτω ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου π. ἔτους συνεχίζει ταύτην παλαίω
ἐννοεῖται πρὸς μυρίας ὅσας δυσκολίας καὶ ἐμπόδια, μὲ μοναδικόν
σκοπὸν τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς Βορ. Ἑλλάδος ἄνευ οὐδενὸς ἰδιογε-
λοῦς σκοποῦ, τοῦθ' ὅπερ περιτράνωσ καταφαίνεται καὶ ἀπὸ τῆν

-3-

κατά τόν παρελθόντα μήνα λαβοῦσαν χώραν ἐν τῇ πλατείᾳ Ἀριστοτέλους Πανελληνίου συγκέντρωσιν τῶν ἔθνικῶν μας διέκδικήσεων, τοὺς κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκφωνηθέντας λόγους μετέδωσεν ἐπὶ δῖον καὶ πλέον ὁ ἡμέτερος Σταθμός καθ' ἅπασαν τὴν γωνίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπίσης ὁδὸν νὰ σημειωθῇ ὅτι ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Σαββάτου 27-7-46 ἤρχισεν νὰ ἐκπέμπῃ ὁ σταθμός καὶ εἰδικὴν ἔραν ἀφιερωμένην εἰς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις τῆς χώρας μας καὶ τοῦτο κατὰπιν παρακλήσεως τοῦ Ἐπιτελάρχου, προθύμως γενομένης ἀποδεκτικῆς παρ' ἡμῶν, καθ' ἑκάστην δὲ Κυριακὴν καὶ κατὰ τὴν μεσημβρινὴν ἐκπομπὴν μετὰ τὴν τακτικὴν ὁμιλίαν παιανίζει τὴ Μπάντα τῆς Μουσικῆς τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ διάφορα τεμάχια καὶ οὕτω διὰ τῆς ὅλης αὐτῆς ἐργασίας ἐμπεδοῦται καὶ χαλυβδώνεται τὸ φρόνημα τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τῆς Χώρας μας.-

Νῦν διὰ τῆς ὡς ἄνω Διαταγῆς τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ καλοῦμαι νὰ διακόψω τὴν τόσην θετικὴν καὶ ἔθνικὴν μαρτυρικὴν μου ἀποστολήν .-

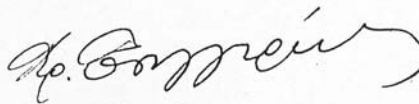
Δὲν μαρινηγοῦμαι. Ὑπουργέ, ἐπιθυμῶ νὰ ἐνδιαφερθῇτε προσωπικῶς διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν μου περίπτωσιν καὶ νὰ προβῇτε εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν δεόντων, οὕτως ὥστε νὰ ἀναβληθῇ προσωρικῶς, ἂν μὴ τί ἄλλο εἶναι δυνατόν, ἡ ἐκτέλεσις τῆς Διαταγῆς τοῦ ἑνταῦθα Γ' Σώματος Στρατοῦ καὶ μοί ἐπιτραπῇ ἡ ἀπρόσκοπτος συνέχεια τῶν ἐκπομπῶν τοῦ Σταθμοῦ μου, ἐπ' ὠφελείᾳ πάντοτε ἐννοεῖται τῶν ἀληθινῶν καὶ ζωτικωτάτων συμφερόντων τῆς Πατρίδος καὶ τοῦ ἔθνους μας .-

Εὐελπιστῶν, Κύριε Ὑπουργέ, ὅτι ἡ παροῦσά μου παρώλεια σὺς θά τύχῃ εὐμενοῦς καὶ προθύμου παρ' Ὑμῶν ἀκροάσεως

-4-

καί θά δοθῇ ἡ μόνη ἐκ τῶν πραγμάτων ἐνδείκνυομένη λύσις ἡ κατοχυ-
ροῦσα τήν θέσιν ἐνός πρωτοπόρου τῆς ραδιοφωνίας εἰς τήν Ἑλλάδα
καί εἰς τήν Βαλκανικήν , καταδαπανήσαντος κυριολεκτικῶς τόν ἑαυ-
του, μέ ἕνα καί μόνον σκοπόν, τήν ἐξυπηρέτησιν τῶν πλέον ἰδανικῶ
καί εὐγενῶν σκοπῶν,

Διατελῶ μετὰ πλείστης τιμῆς καί ὑπολήψεως

Διευθυντής καί ἰδιοκτήτης
τοῦ ὁμωνύμου Ραδιοσταθμοῦ

Ἐν Θεσ/νίκῃ τῇ 29/7/46

14. Έγγραφο απογραφής του Ραδιοφωνικού Σταθμού Τσιγγιρίδη, 14 και 15.1.1947

ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΟ ΣΤΑΘΜΟ Σ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
 Ίδιοκτησία ΚΡ. ΤΣΙΓΚΙΡΙΔΟΥ
 Πτυχ. Μηχ. Ηλεκτρολόγου

- 1.- Ένα κομμάτι έν λειτουργεί, μεθ' άλλων των εξαρτημάτων ήτοι=
1. 3 3 Λυχνίες RS 15 15
 2. 2 2 Λυχνίες RS 55 55
3. Όργανα μετρήσεως= 1) Αμπερόμετρον μέγιστο Κεραιών
 θερμικών. 1 Βολτόμετρον 4000 βόλτ. θερμικών 1. Αμπερ-
 μετρον μικρό με κλίμακα 5x 10 5x 10
 1 μετρητήμετρον 1000 H 4. μετρητήμετρον
 1 Βολτόμετρον 12 βόλτ. 1 βολτόμετρον 50 βόλτ διὰ τῆς
 ένδειξιν θερμικών τῶν λυχνιῶν RS 15
 2. Αντιστάσεις μεταβληταί, 1 πύκα μικρὰ με τρεῖς
 μεταβλητοὺς καὶ με τρεῖς λυχνίας καρβονικές 100 W
 χρησιμοποιοῦμενον ὡς ἀντιστάσεις. 1 Συγκροτήμα ρυθμι-
 ζόν τὸ κύμα τοῦ κομποῦ ένάλογα πρὶν καὶ συμπυκνω-
 ταί. 1 συμπυκνωτή μέγιστο τῆς γεραιᾶς, 1 πηνιὸν μετα-
 βλητὸ διαχωριστικότητος στηριζόμενον ἐπὶ μεταλλικῆς
 βάσεως
 2 πηνία ὑψηλῆς συχνότητος, αἱ βάσεις τῶν λυχνιῶν μετ
 ἀντιστάσεων καὶ διαφόρων συμπυκνωτῶν. Τὰ έντέρω ἦσαν
 μονωρισμένα εἰς ἓνα μέγιστο μαρμάρينو πύκα καὶ ἀπο-
 τειρόμενον τὴν κυρίως κομμάτι.
4. Διὰ τὴν τριχοδότησιν τοῦ κομποῦ διαφόρων τάσεων καὶ
 ρευμάτων ὑπάρχει ἕτερος μαρμάρινος κύκλος τοποθετημένος
 πλησίον τοῦ πύκου καὶ περιέχει τὰ κατωθί=
- 1 βολτόμετρον 500 βόλτ. συνεχῶς ρεύματος
 - 1 " 300 βόλτ. ἐναλλασσόμενου ρεύματος 500 πε
 - 1 αμπερόμετρον 50 αμπερ συνεχῶς ρεύματος ὁδόν
 - 2 ἐκκινητήρας ἓνα διὰ κοτῆρ 440 βόλτ καὶ ἓνα διὰ
 τὸν ἐντελλοκτῆρα μετὰ τῶν διακοπῶν καὶ ἀσφάλειδων
 - 1 μετασχηματιστὴ 2 X 3000 βόλτ έντὸς ὁποῦ καὶ πύκου
 εἰδικῶς εἰαίου μετασχηματιστοῦ συνολικοῦ βάρους
 30 K περίπου.
 - 1 μετασχηματιστὴ μετὰ τῶν 2 ἀπορροτῶν τῶν 3000 βόλτ
 - 1 συγκροτήμα διὰ τὸ φίλτρώσιμα ὑψηλῆς καὶ χαμηλῆς
 τάσεως περιέχον τὰ κατωθί=
 - ἕνα φίλτρο μέγιστο με κορῆνα καὶ ἕνα συμπυκνωτὰ με-
 γάλον τῶν πεντε 5 MF 10000 βόλτ ἑκα ἐντὸς
 κύβου συνολικοῦ βάρους 50 K 9
 - ἕνα ἕτερον ἕνα συμπυκνωτὴ μὲδόν κύμα πάντα
 0,5 MF 10000 βόλτ ἐκτὸς τοῦ κύβου.
 - Τὰ έντέρω ἐν γράμματα εἰς τὴν § 1 ἦσαν τοποθετημέ-
 να καὶ συρραμμένα εἰς μέγιστο μαρμάρينو δισκ τὸ μετὰ
 τῶν προσαυκτῶν.
- 2
- 1 ἓνα πύκα μαρμάρينو στηριζόμενον εἰς μαρμάρينو
 τραπέζι ἀποκρίβον
 - 1 βολτόμετρον 250 βόλτ
 - 1 αμπερόμετρον 5 αμπερ
 - 1 μετρητήμετρον 150 μετρητήμετρον
 - 1 λυχνία καρβονική 25 W 220 βόλτ

2.-

6 prizes

2 μικρή μεταβλητή αντίστροφοι εν είδη ατυνοσισμέτρου
2 μικτούς 12 βόλτ εκκυσση με 130 αμπερώων.

2 μπιστις 12 βόλτ εκκίνηση με 130 σπινερωρίων

no. 200

5 λυχνίδες R.S. 18 μετὰ τῶν κιβωτίων τῶν

§ 4

1 μετασχηματιστή εφόδου του κομπού

३८

*Εν τριτοῦ μέρους ἡτοιμ. μεν συσκευη ἐν 4 κτηνοστομῶ
τρων (συνολος π. 14)

2. ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ ἀπομύσει τοῦ βασιλέως. 2. πνεύματι

με δεῖψαντες; ἵνα καὶ καταλαβόντες αὐτήν διέλθῃ πύκ-διπ.

1 δι' αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦ πνεύματος ἐν ἐργασίᾳ

65

1. ποταγομετρον και δεικνυτης τωπογραφικης της (1. 1.
4. μικροφωνον Reisz Tunes M, 109 μικροφωνου μετδ τοj με-
τωχηματισμου και τοj σθηλυματος του και της θηκης
του.

§ 71

1 μικρόφωνον κρυσταλλικό αμερικανικής κατασκευασίας ερ-
γοστασίου *Beush* με τον ενισχυτή του ενδο- μετα-
νις φίλτρ. εν είδη οβίδος με ένα τρίτοφωνο στήριγμα
και με ένα καλοδιον είδικον, μήκους 5 μέτρων.

¹⁰ ἢ καὶ τὴν ὡς ἄνω τὴν παρελάβον ἀπὸ τῶν τεχνιτῶν τοῦ σταθμοῦ Κων. Σιδερίην ἀπὸ τῆς 14 μὲ 15 Ἰαννουαρίου.

(35-2000)